

M. Schmid

**Ma
közösen
hinni**

Hittan-szeminárium

Ma közősen hinni

Opus Mystici Corporis
1957 — 1982

Kötetünk írói:

Egger Wilhelm

Frank Isnard

Hörmann Karl

Kirchschläger Walter

+ Krätzl Helmut

Riebl Maria

Rotter Hans

Schmid Margarete

Schwarzenberger Rudolf

Singer Johannes

Weismayer Josef

Ma közösen hinni

Hittan-szeminárium

Szerkesztő
Schmid Margarete

Bécs, 1982

Az eredeti mű címe:
HEUTE GEMEINSAM GLAUBEN. Ein Glaubensseminar
(A „*Fernkurs für theologische Bildung*” kiadása)

© 1980 by Tyrolia Verlag, Innsbruck—Wien—München
Egyházi jóváhagyással

Fordították:

Dr. Medvigy Mihály (I. és IV.rész)

Dr. Meggyes János (II. és III. rész)

Artisjus eng. sz. KF 35.273

Fedőlapterv: *Agnes Falkner*

© 1982 by Opus Mystici Corporis Verlag
(in Verbindung mit dem Österr. Pastoralinstitut)
A—1090 Wien, Boltzmanng. 14. — Verlags-Nr. 337
Satz: Eigenbetrieb des Verlages O.M.C.
Druck: Wiener Verlag, 2325 Himberg

TARTALOM

<i>Geleit/Ajánlás</i> (+ H. Krätzl—W. Kirchschläger).....	6
Bevezetés (J. Weismayer).....	10
I. rész: HISZÜNK.....	13
1.1 Ma is hiszek (J. Singer).....	13
1.2 Hiszek Istenben (M. Riebl).....	23
1.3 Hiszek Jézusban, aki a Krisztus (W. Egger).....	33
1.4 Hiszek az adott Egyházban (I. Frank).....	41
II. rész: ÜNNEPLÜNK.....	52
2.1 A hit és keresztség (J. Weismayer).....	52
2.2 Az ima mint válasz (W. Kirchschläger).....	61
2.3 Bűn és kiengesztelődés (J. Weismayer).....	69
2.4 Eucharisztia és egyházi közösség (R. Schwarzenberger).....	77
III. rész: REMÉLÜNK.....	85
3.1 Ma remélünk (J. Singer).....	85
3.2 Istenben remélünk, aki az emberiség jövője (M. Schmid).....	95
3.3 Reményünk túlmutat a halálán (M. Riebl).....	106
3.4 Mindenki számára remélünk (J. Singer).....	114
IV. rész: ÉLETÜNK.....	123
4.1 A keresztény cselekvés irányelvei (H. Rotter).....	123
4.2 A keresztény élet területei (K. Hörmann).....	133
4.3 A Krisztus-követés útjai (H. Rotter).....	142
4.4 Egyházi hivatások és szolgálatok (H. Krätzl).....	153
MODELLJAVASLATOK.....	163
Könyvünk munkatársai.....	186
Részletes tartalomjegyzék.....	187

GELEITWORT

Zunächst möchte das Buch allen, die sich um ein tieferes Verstehen des christlichen Glaubens mühen, Hilfe zum Studium, zur Lektüre und wohl auch zur Meditation bieten.

Als besondere Lesergruppe fasst „Heute gemeinsam glauben“ jene ins Auge, die sich am sog. „Wiener Glaubensseminar“ orientieren wollen. Das Buch entstand nämlich im Zusammenhang mit einer in der Erzdiözese Wien schon 1975 eingerichteten theologischen Bildungsveranstaltung für Erwachsene, die von einem Mitarbeiterteam der „Wiener theologischen Kurse“ getragen und aufgezeichnet ist. Den Teilnehmern an diesem „Wiener Glaubensseminar“ dient es als Vorbereitung, als Begleitung, als Nacharbeit.

Das Buch kann aber auch Multiplikatoren anregen, die das Seminar im eigenen Bereich (z.B. in der Pfarre) veranstalten wollen. In diesem Fall vermittelt es die theologischen Hintergrundinformationen und — durch die im Anhang beigegebenen Modellskizzen — didaktisch-methodische Vorschläge für die Durchführung von 16 Veranstaltungseinheiten. So eignet sich das Buch auch für die Arbeit in kleinen Gruppen.

Die Eigenart dieses Kursmodells bestimmt den Aufbau des Buches: Je vier Einheiten, die aufeinander bezogen, aber in sich geschlossen sind, bilden einen Block; die vier Blöcke mit insgesamt 16 Einheiten ergänzen und vertiefen einander. So wird dem Leser, dem Gruppen- oder Kursteilnehmer ein schrittweises Eindringen in das christliche Glaubensverständnis ermöglicht, und zwar in dem für den einzelnen leistbaren Ausmass.

In der Praxis wurde das Kursmodell „Wiener Glaubensseminar“ vor allem in zwei Diözesen erprobt: in der Erzdiözese Wien, und zwar in der zentralen Institution am „Stephansplatz“, und — in Zusammenarbeit mit dieser — in einer grossen Zahl von Pfarren verschiedenartigen städtischen und ländlichen Charakters. In der Diözese Bozen— Brixen initiierte die Institution „Theologische Er-

→ Seite 8

AJÁNLÁS

Az eredeti mű mindenekelőtt segítséget kíván nyújtani mindazoknak, akik a keresztény hit elmélyültebb megértésére törekednek — segítséget a tanulmányhoz, az olvasáshoz, sőt az elmélkedéshez is.

Könyvünket különösképp azoknak szántuk, akik az un. „Bécsi Hittan-Szeminárium” segítségével kívánnak tájékozódni. A könyv keletkezése szoros kapcsolatban van a bécsi egyházmegyének már 1975-ben, a felnőttek számára indított teológiai kiképző tanfolyamával. Ezt a Bécsi Teológiai Tanfolyamok munkatársaiból alakult csoport vezette és foglalta utána írásba. E könyv a „Bécsi Hittan-Szeminárium” résztvevőinek szolgált előkészítésül, kísérőül, sőt utólagos feldolgozásra is.

Ugyanakkor a könyv továbbadásra is nyújthat indítást azoknak, akik ezt a szemináriumot saját hatáskörükben is (pl. egyházközségükben) meg akarják rendezni. Ebben az esetben megadja az alapvető teológiai tájékoztatást, és — a Függelékben közölt modelljavaslatok révén — módszeres didaktikai tájékoztatást is ad a végrehajtáshoz 16 megbeszélés során. Így könyvünk a kis csoportokban való feldolgozásra is alkalmas.

A könyv felépítése az említett tanfolyam sajátos elgondolásához igazodik: négy-négy kisebb, egymással vonatkozásban álló, de ugyanakkor zárt egység egy nagyobb egységet: „blokk”-ot alkot. A négy blokk 16 egységével kiegészíti és elmélyíti egymást. Így az olvasó, a tanfolyam vagy csoport résztvevője lépésről-lépésre haladva elmélyülhet a keresztény hit megértésében, és pedig ki-ki a neki megfelelő mértékben.

A gyakorlatban a „Bécsi Hittan-Szeminárium” modelljét két egyházmegyében próbálták ki: a bécsi egyházmegyében, mégpedig a központi intézetben — a Stephansdom, a székesegyház terén —, valamint ezzel együttműködve számos — mind városi, mind falusi jellegű — plébánián. A Bozen-Brixen-i egyházmegyében a „Teológiai Felnőttkép-

→ 9.old.

wachsenenbildung" mit Hilfe eines geschulten Mitarbeiter-teams das „Glaubensseminar" vor allem in seinem ersten Block in zahlreichen grossen, mittleren und kleinen Pfarren.

Gerade diese Praxis lässt es für gut erscheinen, dass in ungarischer Übersetzung einerseits das ganze Buch mit allen vier Blöcken und anderseits eine Sonderausgabe mit dem ersten Block allein als Grundseminar erscheinen.

Die ungarische Ausgabe hat gegenüber der deutschen durch das Thema „Familie" eine kleine Erweiterung erfahren, für die Univ. Prof. Dr. Hans Rotter zu danken ist.

Das theologische Konzept des Buches erläutert Univ. Prof. Dr. Josef Weismayer, einer der intensivsten Mitarbeiter am „Wiener Glaubensseminar", in der „Einführung".

„Heute gemeinsam glauben" war 1980 eine Jubiläumsgabe zur Feier 40 Jahre „Wiener theologische Kurse" und 30 Jahre „Fernkurs für theologische Bildung". Wir freuen uns, dass — 1982 — auch die ungarische Ausgabe ein Jubiläum markiert: die 25jährige Tätigkeit des von uns sehr geschätzten Verlages „Opus Mystici Corporis", der in Verbindung zum Österreichischen Pastoralinstitut steht.

Wir wünschen dem Verlag weiterhin gutes Wirken und diesem Werk eine weite Verbreitung im Dienst der Glaubensbildung. Wir sehen diese Publikation als Zeichen der Freundschaft österreichisch-ungarischer Zusammenarbeit auf dem Gebiet kirchlicher Erwachsenenbildung an.

Wien, im Juni 1982

Die Leitung des Fernkurses für theologische Bildung

Walter Kirchschräger

+ *Helmut Krätzl*
Weihbischof

zés” intézményének szakképzett munkatársi gárdája kezdeményezte a „Hittan-Szeminárium”-ot, először csak az első blokkal, számos nagy, közepes és kis plébánián.

Épp ez a gyakorlat igazolja, hogy a magyar fordítás egyrészt a tanfolyam egészét hozza, mind a négy blokkjával, másrészt külön kiadásban az első blokkot, mint hittani alapszemináriumot.

A magyar kiadás a némettel szemben a „Család” tárgykörben bővült egy kevésbé, amiért Dr. Hans Rotttert, az innsbrucki teológiai kar professzorát illeti köszönet.

A mű teológiai alap-elméletét Dr. Josef Weismayer, a bécsi egyetem teológiai karának professzora, a „Bécsi Hittan-Szeminárium” legintenzívebb munkatársa világítja meg a Bevezetésben.

„Ma közösen hinni” az 1980. esztendőben jubileumi kiadvány volt a „Bécsi Teológiai Tanfolyamok” 40. és a „Teológiai Levelező Tagozat” 30 éves fennállása alkalmából. Örülünk, hogy a magyar fordítás számára az 1982. év szintén évfordulót jelez: az általunk nagyon értékelt könyvkiadó, az — Osztrák Lelkipásztori Intézettel kapcsolatban álló — „Opus Mystici Corporis Verlag” 25 éves jubileumát.

A Kiadónak további sikeres működést kívánunk, e kiadványnak pedig széleskörű elterjedést a felnőtt-hitoktatás szolgálatában. Számunkra ez a kiadvány az osztrák-magyar baráti együttműködés jele a felnőtt-hitoktatás terén.

Bécs, 1982 június havában

A Teológiai Levelező Tagozat Vezetősége

Walter Kirchschräger

+ *Helmut Krätzl*
s. püspök

Könyvünk címe: „Ma közösen hinni” egyúttal program is. A könyv a *hitről* szól. Segíteni akar abban, hogy *ma* higgyünk, és arra akar indítani, hogy *közösen* gondolkodjunk hitünkéről.

A keresztényeket már nagyon korán *hívőknek* nevezték, mert nyilvánvaló, hogy a keresztényi élet számára a hit az alapvető magatartás. Hiten mi a szeretetével felénk forduló Istennek adott válaszunkat értjük. A keresztségben, a hit szentségében indulunk el a hívő életbe. Krisztussal együtt haladunk Isten felé, aki Krisztus által a Szentlélekben kinyilatkoztatta magát nekünk. Ezen az úton kell haladnunk az emberi élet minden helyzetében és minden területén. Ezt a hitet nem lehet könyvből megtanulni, mint valami idegen nyelvet, hiszen előbb életközösségbe kell jutnunk a feltámadt Úrral és általa Istennel.

A hitnek mégis van egy vonatkozása amiben ez a könyv segítséget kíván nyújtani. Hiszen Isten velünk, emberekkel az emberi történelem folyamán találkozott, és ezzel történetünk *üdv történet* lett: Isten végleges felénk fordulása a názáreti Jézusban, Krisztus Urunkban, Isten Fiában valósult meg. Szükséges ebbe a valóságba elmélyednünk, hogy biztosabban és tudatosabban járassunk a hit útján. Ehhez járul még, hogy a mai életben az emberek megkérdőjelezzik a hitünk adta irányítást. Tudnunk kell válaszolni, ha megkérdőznek a bennünket éltető reményünk, célunk felől. A hitnek így van valami köze a megértéshez. Hozzásegíteni az értelmes hithez: íme kiadványunk célja.

Az ősegyházban a keresztségi előkészítés folyamán közölték a jelentkezővel a hitvallást. Ez a szöveg volt a továbbiakban alapja a katekézisnek, a „hitoktatásnak”, ami nem volt más, mint elmélyedés Istennel közös történetünkbe, az üdv történetbe. A keresztelekor kellett a megkeresztelendőnek a hitvallást elmondania, és ezzel hálát adva dicsőítenie Istent, aki kinyilatkoztatta magát nekünk.

Könyvünk ennek az ősi hagyománynak jegyében készült:

a hitvallást kívánjuk behatóan átgondolni. Részletesen kifejtjük, hogy mélyebb megértéssel mondhassuk el.

A négy-négy fejezetből álló négy rész („blokk”) közül az első vezérszava: „*Hiszünk*”. Ebben a részben igyekszünk a Hiszekegy leglényegére rámutatnunk; ez a rész a többinek alapja. Az első, „Ma is hiszek” című fejezetben a hit mibenlétéről és sajátos mai helyzetéről van szó. Hitünk célját a 2. és 3. fejezet („Hiszek Istenben” és „Hiszek Jézusban, aki a Krisztus”) tárgyalja. Azt, hogy hitünknek életünkben megfeleljünk („Grundvollzug des Glaubens”), a konkrét egyházban, a hívők közösségében valósíthatjuk meg (4. fejezet).

Istennek hozzánk, emberekhez fordulása a liturgiában válik számunkra mindig jelenvalóvá. Az ember válasza a liturgia ünneplése során, a szentségekben részesülés ünnepélyes perceiben a legbehatóbb. Ez a témaköre a második egységnek, amelynek vezérszava: „*Ünneplünk*”. Az 1. fejezet a keresztyén élet és hit megalapozásáról, a keresztségről szól. Hívőnek lenni annyit is jelent, hogy úton vagyunk: ezzel jár a lemaradás, az útról való letérés, a bűn veszélye. A bűn tényét és a kiengesztelődésről szóló evangéliumi Örömhírt, amely különösen a bűnbocsánat szentségében érvényesül, a 3. fejezetben próbáljuk átgondolni. A konkrét Egyház (4. fejezet) a legteljesebben az Eucharisztia, a szentmiseáldozat ünneplésével válik Isten népévé, Krisztus Testévé. A hívő, aki a szentségekben éli meg és ünnepli „Isten nagy tetteit”, az imádságban mondja el neki kérését és köszönetét, ínségét és örömét (2. fejezet).

A szentségekben nemcsak visszaemlékezünk egy hajdani történésre, hanem Krisztus személye és megváltó műve jelenvalóvá is válik. De a szentségek már elővételezik reményünk tárgyát is, a jövőt, amely felé haladunk. A harmadik rész: „*Remélünk*” e bizakodó várakozásunkat vizsgálja. Ez a remélő magatartás ma sokféle nehézségbe ütközik, a jövő másfajta elképzeléseivel kell szembenéznie. Ilyen körülmények között kell reményünkben helyt állnunk (1. fejezet). Az ember és a világ jövője egyrészt az ember műve, de másrészt az Isten ajándéka (2. fejezet). Reményünk Jézus halála

és feltámadása révén túlmutat a halálon (3. fejezet). Végül a keresztény reménye mindenkit magába foglal: ezért ma tudatosabban fordul az érdeklődés, mint azelőtt, más vallások, az Istenhez vezető sok út felé (4. fejezet).

A hívőnek szüksége van a szentségek megünneplésére, reméli Isten végleges eljövetelét. De az a lényeges, hogy hét-köznapijaiban is hívő és remélő, imádkozó és liturgiát ünneplő emberként éljen. „*Életünk*” vezérszó alatt ezzel foglalkozik a negyedik egység. Honnan meríti a keresztény ember azokat az elveket, melyekhez tényleges magatartásában igazodik? Az 1. fejezet e kérdésre keres választ.

A keresztény magatartás néhány területét a 2. fejezet emeli ki: környezetünk, saját életünk, embertársaink élete, nemiség stb. A keresztény élet Krisztus követését jelenti. A 3. fejezet bemutatja e követés néhány alapvető formáját, és megpróbálja felvázolni a keresztény lelkiség néhány fő vonását. Krisztus testében mindenkinek megvan a maga hivatása és szolgálata. A 4. fejezet erről ad áttekintést.

Hiszünk — ünneplünk — remélünk — élünk: e címszavak alá foglaltuk azokat a területeket, ahol — nézetünk szerint — *hitünknek ma közösen* kell valósággá válnia.

Már eddig is kitűnt törekvésünk, hogy könyvünkkel *ma* tegyük érthetővé hitünket. Néhány fejezetünkben kifejezetten a mai helyzetet elemezzük (pl. 1.1; 3.1; 3,2). De korunk kérdései és a mai teológia törekvései akkor is ott vannak az egyes tanulmányok háttérében, amikor nem esik kifejezetten szó róluk.

Könyvünkkel végül arra szeretnénk indítani, hogy hitünket *közösen* gondoljuk át. A bécsi teológiai tanfolyamokon e négy-négy fejezetből álló négy egységet sokszor felhasználtuk 1975 óta *hittani szemináriumok* anyagaként. Ezeket az estéket a *közös* megbeszélés, közös kérdezés és válaszolás jellemezte leginkább. Könyvünk e közös erőfeszítések eredménye. Azt szeretnénk, hogy közösségekben válják termékennyé. Így akarja könyvünk az Egyházat épp mint közösséget, a hívők, a hitük elmélyítésére törekvők közösségét megmutatni.

1. HISZÜNK

Könyvünk első egységének négy szakaszát a keresztény hitvallás központi tárgyköreinek szenteltük:

Mit jelent keresztény módra hinni — a mai kor adottságai között? (1.1)

Ki az Isten, akiben hiszünk — és hogyan találkozhatunk vele? (1.2)

A hit Jézus Krisztusban — mint a keresztény hit teljessége (1.3).

Az Egyház — a krisztushívők közössége — a hit megvalósult alakja világunkban (1.4).

1.1. MA IS HISZEK

Johannes Singer

Úgy leszünk kereszténnyé, hogy *hívővé* leszünk. A hit a keresztény viszonyulása Krisztushoz, Mesteréhez, akitől meg akarja tanulni, hogy mit is jelent igazából embernek lenni. De miért éppen hit kell ehhez? Miért nem inkább tudás vagy teljesítmény, vagy hatalom vagy győzelem? Miért nem valamilyen emberbaráti magatartás? Miért éppen a hit legyen a végleges beteljesülés útja?

Teher-e a hit? Az újkorban látszólag nehezebbé vált, talán a mi életünk folyamán is. Vagy csupán az elmúlt időknek volt jó, a fel nem világosult koroknak? Nem tudjuk-e manapság már sokkalta jobban, hogy milyen a világ? És hogy végeredményben „semmi sincs a dolgok mögött”, épenséggel semmi.

Szabad-e mégis meggyőződéssel mondanunk, hogy „Ma is hiszek”? Sőt boldogan mondanunk? Hogy vannak olyan emberek, akik el sem tudják képzelni az életet hit nélkül?

Rá kell mutatnunk, hogy miben áll a vallásos hit nehézsé-

ge korunk szellemi légkörében (1.1.1.). Aztán vissza kell szereznünk a hit becsületét: hogy nem ember-ellenes, hanem éppen emberebb emberré alakít — mindenekelőtt az egymással való kapcsolatunkban (1.1.2.). A legfontosabb az, hogy a keresztény hit, amelyre valakit elkalauzolunk, felelet legyen az evangéliumra (1.1.3): Mai hittel hiszem Istent Jézus Krisztusban (1.1.4.).

1.1.1 A légkör

A mai ember, amikor bizonyosságra törekszik, pontosságot, egyértelműséget, alaposságot kíván. Igazolt ismeretnek csakis az olyan tudományt tekinti, amely az egész valóságot mérhető mennyiségekre vezeti vissza. Ámde a vallás és a hit esetében is a valóság egészével van dolgunk. A hit tudatos alapozás arra, ami az alapja az egész Mindenségnek.

A múlt század óta sok változatban újra meg újra azt hallottuk, hogy Isten nem javára válik az embernek, hanem éppen szerencsétlenné teszi; tehát szabadulnia kell tőle. A vallás így ópium, amellyel a rossz társadalmi körülmények között élő ember csak kábítja magát, és így képtelen arra, hogy megvalósítsa a paradicsomi állapotot (Marx).

Egyes történetírók és gyakran a hírközlés azt hangoztatják — többnyire egyoldalúan, hogy a vallásos emberek általában mennyire nem vált be a múltban vagy a jelenben. Így hozzák rossz hírbe a krisztusi hitet (vagy általában a vallást). Pedig épp Krisztus példája és tanítása is egészen mást mond.

Sokak számára a krisztushit történelmi alapjai rendültek meg. — Mások nem tudják megkülönböztetni a krisztusi üzenetet a hittudománytól (vagy az egyes hittudósok nézeteitől). Elkerüli a figyelmüket, hogy a hittudomány csak az ember megértési próbálkozása, és mindig messze kullog az evangélium mögött. — Sokak lelkében már korai gyermekük idején súlyos károkat szenvedett a hitre való készség az állandó kiábrándulások miatt. — Sokak számára olyas-

valami a kereszténység, amit gyermekkorukban ugyan magukra szedtek, de a személyiségüket soha meg nem érintette. — Ismét mások képtelenek visszakapcsolni egyes hittételeket az evangéliumi középpontba, az értünk-való Krisztusba, noha csakis őbelőle érthetnék meg. — Számos esetben a gyakorlati életvitel torzítja el a krisztushitért való elkötelezettséget.

1.1.2 Amikor egymásnak hiszünk

Én meg te, te meg én hiszünk egymásnak. Ez hozzátartozik mindennapi életünk teljességéhez. Állandóan megbízunk egymásban, ráhagyatkozunk valakire. Hinnem kell másoknak, és szívesen hiszek is nekik. Hit nélkül elnyomorodna az élet, sőt lehetetlenné válnék. — Ennek az emberek közötti hitnek számtalan alakja van, kezdve azon, hogy valami közönséges dologban tudakozódunk, és elfogadjuk a választ: folytatva azzal, hogy ráhagyatkozunk egy ígéretre; és végezve a jóbarátok, a jegyesek és a hitvestársak bizalmával egymás iránt. Mindegyikfajta hit más-más fokban jelentős az élet szempontjából.

A hit mint közlő kapcsolat

Végeredményben mi rejlik amögött a fontos és sokszerű jelenség mögött, amit hitnek nevezünk? Az, hogy az ember közlésekre utalt lény. Belőlük él, és bennük él. A közlés fly értelemben véve több, mint a műszaki úton történő hírközlés. Itt most *részesülést és részesítést* értünk rajta.

Ahol az embereknek bármi néven nevezendő tennivalójuk van egymással, bárhol, ha együtt élnek és egymással találkoznak — a kezdetleges cserétől az együttes munkáig és mindenfajta emberi közelségig és szeretetig, minden elfogadásban, átadásban és jóváhagyásban — közlés jön létre. Ehhez a részesedő és részesítő közösséghez tartozik minden, ami emberszerű volt, van és lesz. Mindenkinnek, aki ebbe a

közösségbe beletartozik, számolnia kell azzal a lehetőséggel, hogy ennek közvetítésével fog rábukkanni arra az igazságra, ami az életének értelme. Keservesen tapasztaljuk azonban, hogy a közlések lépten-nyomon visszautasításra találhatnak, vagy hogy veszélyben forognak, és hogy épp az ellenkezőjére fordítja a közlést az erőszak, az elnyomás és a kizsákmányolás, a gyűlölködés és a szeretetlenség, minden esetre pedig a halál. Nem véletlen, hogy éppen a bűn és a halál a Bibliában említett ártó hatalmak.

Így merül fel, mint látni fogjuk, az a krisztushittel kapcsolatos roppant fontosságú kérdés, hogy mi is az az érték, amelyet az emberiség birtokol és tovább ad; amiben gyarapodni szeretne, hogy még bőkezűbben adhassa tovább. Ez az érték épp embervoltunk, a tiszta emberség. Mindnyájan emberek vagyunk, és — emberebbé kell lennünk. Embervoltunk alakul, mintegy útban van valamerre. Hogy tökéletesebbé váljék, osztoznia kell másokkal: a gazdagabb emberségűekkel. A te alakítja az embert énné. Sőt ha megosztjuk a magunk értékes voltát, nemcsak embertársunk gazdagszik, hanem különbbé lesz az is, aki a jót átadta.

A hit mint részesedés

Kíséreljük meg most az általános részesedés és részesítés fogalmából kiindulva megérteni, hogy mi a *hit* mint a közlő kapcsolatok legfontosabb, sajátos fajtája.

Hinni annyi, mint részesülni. Csakhogy mi különösen részesülök, ha hiszek neked, ha elhiszek valamit, amit közölsz? Lássuk lépésről lépésre!

— Mindjárt több fény derül a hitre, ha meggondoljuk, hogy természeténél fogva mennyire másokra utalt lény az ember, mennyire másoknak köszönheti önnön magát. Védetlenebb és veszélyeztetettebb minden más élőlénynél, amikor a világra jön. Ez az élettani értelemben vett másrautaltság annál nagyobb mértékben válik másra-hagyatkozássá, minél inkább öntudatosodik az ember. Mi más ez már, mint hit? Amikor a gyermek beszélni kezd, máris felmerül ez a hit:

hisz szülei szavának. Komolyan veszi a szüleit — és elvárja, hogy őt is komolyan vegyék: „De te mondtad!” Sok további hitjellegű kapcsolata következik azután, mindenekelőtt olyanokkal, akik tanítják. Az ember életfogytiglan másra utalt és másra hagyatkozó lény marad, vagyis hívő.

Mi adódik ebből a hit mélyebbre hatoló megértéséhez? A hit részesedés, de nem valaki dolgaiban, hanem részesedés az ő személyéből, személyiségének mélyéből, abból, ami az ő leggazdagabb, legteljesebb embervolta; bibliai szólásmód szerint: a „szívéből”.

Még pontosabban szólva hinni annyi, mint részesedni valakinek a te-voltában, miután felkínálja, hogy hordozó alapom és támaszom lesz olyankor, ha elégtelennek bizonyulnék, ha nélkülözök, ha talajtalannak vagy otthontalannak érzem magam, vagy éppen a létem forog kockán. (Lesz-e mentő „sziklája” a mi bűnveszélyben forgó és halállal fenyegetett létünknek, hogy ráépíthessük az életünk rendíthetetlen lakhelyét?) Hogy a hit mennyire a legbensőbb kölcsönös részesedés két személy között, abból is látszik, hogy a hordozója mindenekelőtt épp a beszéd, vagyis az emberi kapcsolatteremtés eszköze.

— Hogy még jobban megvilágítsuk azt, amit az ember tesz, amikor hisz, nézzük meg, hogy miben különbözik a „neked hiszek” attól, hogy valamit „elhiszek”. Az első esetben azt mondom, hogy „hiszek neked”. („A hiszek benned”, maradjon csak az istenhitnek főntartva). Ilyenkor szabadon döntünk, miután megvizsgáltuk annak hitelreméltó voltát, aki-re ráhagyatkoztunk. A hordozó alapzat, amelyre építünk, már nem a saját énem, hanem a másik személy. Több lettem, és ezért a gyarapodásért tartozom valamivel, hiszen mintegy megnyertem magamnak ezt a másik személyt. Lemondással fizetek érte: lemondok arról, hogy csakis önmagamra építsek. Ezzel kockázatot vállalok. Amikor másvalakihez kapcsolódom, elfordulok az énemtől, és odafordulok egy te-hez. Vallási téren ez a „megtérés” (Krisztushoz és az Istenhez). — Ha viszont csak „elhiszek” valamit, mindössze ennyit mondok: elhiszem neked. Elfogadom, amit közöltél

velem. Komolyan veszem, hogy hiszek neked. Ámde a te-
nek adott hit nélkül a hinnivaló közlések a levegőben lógná-
nak. Feltételezik a bizalmat a tanúskodó te iránt, általában
a tanúk és a kezeskedők iránt. (Épp ez a helyzet vallási té-
ren, amikor hittételekről, van szó.) A hit létrejöttének ter-
mészszerű előfeltétele, hogy az a másvalaki önmagából ad
részt nekünk. (Isten önközlését nevezzük kinyilatkoztatás-
nak.)

— Végül hozzásegít minket a hívő magatartás megértéséhez
a szóelemzés (etimológia)is. A németben a *hit* szó (glauben)
alapszava „lieb”, ami a *szeretet* (Liebe) szóra utal. Az an-
golban ugyanígy: „We believe, because we love” (Hiszünk,
mert szeretünk — írja J. H. Newman bíboros). A hit tehát a
szeretetnek egy más alakja. A hit magasabbrendű megnyi-
latkozásai (mint pl. hívő keresztények házassága) ugyannerre
vallanak. A hit úgy jelenik meg, mint részesedés a szeretett
„Te” létében, ami azáltal lehetséges, hogy ő részt ad létéből
nekünk. Ez igen sokat mond már arról, hogy mit jelent
Krisztusban hinni.

— Ha különböztetünk hit és *tudás* között, megkapjuk a hit
fogalmi tisztázásának végső szempontját. A hitnél mindig
másvalakinek személye a támaszpontunk, a tudás esetében
viszont csak saját énünk. A szó szoros értelmében vett tu-
dásnál ugyanis olyan ismereteket teszek magamévá, ame-
lyeket belátok. Másvalakire nincs szükségem. A hit azonban
társas kapcsolat, ebben nemcsak tárgyi ismereteket szerzek,
hanem még egy személyt is magaménak mondhatok.

Mivel a hit ennyire magasrendű emberi magatartás, sok
vveszély fenyegeti. Vele kapcsolatban igen sok lehetőség
nyílik tévedésre, csalódásra is.

— A hit iránt mint „a tudás hiánya” iránt bizalmatlanságot
lehet kelteni. — Az emberi partner (Du) véges volta nehe-
zen tudja hordozni a másikat.

— Zavart kelt és tévútra vezet az is, hogy a szóhasználat
(„azt hiszem”) összekeveri a hitet a vélekedéssel.

Vajon nincs is lehetőség rá, hogy a hit a maga teljességé-
ben megvalósuljon? De van. Az evangélium kínálja nekünk.

1.1.3 Keresztény módra hinni

A jézusi üzenet

Az emberiség egyetemes közlő közösségének tengerében egy olyan közlésre bukkanunk, amely egyrészt a mondani-valója, másrészt az eddigi hatásának története miatt párját ritkítja. Ennek a közlésnek *evangélium*, azaz örömhír, jó üzenet a neve.

Minden üzenet valamilyen eseményről ad hírt. Valami újdonság merült föl az emberi közlő közösség számára. Létrejött valami; egy új dolog valósult meg: egy történés történelmet hozott létre mindmáig. Ami igazán új, az csak szabad tetteből fakadhat. Ami pedig jó hír, örömhír, az derűt és életkedvet ébreszt.

A hallatlanul új esemény, az evangélium örömhírének lényege egy ember: *a názáreti Jézus*, akit tanítványai több névvel illeltek. Mondták „Úrnak” és „Krisztusnak” azaz Fölkentnek, aki az Isten Szent Lelkével van felavatva. Azt tanúsították — hála kapcsolatunknak mint valóságos embertársukkal, aki egyben mélységhez titok hordozója volt —, hogy Istennel való páratlan közelségből jött, ebben az egyedülálló istenközelben élte életét; sőt — szerintük — éppen ő az Istennek páratlan és meghaladhatatlan közelsége az emberekhez. Isten az ő számára „Abba”, „Atyám”, mint ahogy ő is példátlanul Isten fia.

A krisztusi üzenet írásos okmánya, az Újszövetség, azt mondja róla, hogy benne jelent meg Isten jósága és emberszeretete (Tit 3,4). Ő tehát az Istennek emberré lett emberséges volta; végérvényes kinyilatkoztatása annak, hogy Isten mennyire az emberekért van. Aki tanúsítja, önmagukon tapasztalják, hogy az ő személyében jelent meg „a velünk lévő Isten”, az „Immánuel” (Mt 1,23). Jézus közelsége az emberekhez nem más, mint Isten közelsége az emberekhez. Ennek megfelelően élete is élet másokért, kiváltképp a halála, mint az utolsó vacsora szavai mondják. A kereszthalálban valósítja meg a legmesszebb menő lehető-

ségét annak, hogy másokért legyen. Mint „Feltámadott” pedig az számunkra, amivé a keresztfán lett. Nem pusztán egy halottra emlékezünk. Ő az új és jobb emberi kapcsolatok üdvösségszerző erőközpontja a világ számára: „új Ádám” (Róm 5, 14-21), akivel valami új és jobb kezdődik. Szóban is, de hatóerővel telített szóban, „szentségben” is közli magát az emberekkel, és az Egyház közösségébe kapcsolja őket össze. Személyén és állandóságán alapszik az a remény, amely túlnő a világ minden múlandóságán. Ha az ezer sebből vérző emberiségnek teljesen meg kellene gyógyulnia, ugyan ki más segíthetne rajta, mint Jézus Krisztus, Istennek emberré lett emberséges volta? Az ember olyan jóvá alakulna, amilyené magamagától sohasem lehetne. Képpé lenne mások javáért élni, keresztyén módra élni. Ez annyi volna, mint részt vállalni Jézus Krisztusból.

Hit Jézus Krisztusban

A Jézus Krisztussal való alapvető kapcsolat a beléje vetett *hit*. Nem is lehet másképp, mint már láttuk abból, amit az emberek közti hitről megállapítottunk. Amit ott a szívünk-höz szólónak találtunk, az elsősorban a Krisztusban való hitről áll. A Szentírás lelkesen ecseteli új meg új képekben azt, hogy mi történik, amikor az ember már hisz Krisztusban: Krisztus minta és példakép lesz tanítványa szemében (Jn 13,15; 1Pét 2,21). „Előttünk jár”, hogy követhessük (Mk 1,16-20; Jn 8,12), „ruhává” lesz, hogy magunkra ölt-hessük (Róm 13,14; Gal 3,27; Ef 4,24; Kol 3,9k), kenyerünké és borunkká válik (Jn 6,35; az utolsó vacsora ígéről vö. 2.4.1), benne otthonra találunk (Jn 6,56). Krisztusban hinni kötelék, amely őhöz fűz; és azt jelenti, hogy egy lélek vagyok ővele (1Kor 6,17).

Az Írás részletesen elmondja nekünk, hogy mit tesz az ember, ha hisz Krisztusban. Tanítványként követi a Messtert; megvallja, hogy Jézushoz tartozik; őhöz járul, mint életének világító napjához, vendégül fogadja, felismeri, engedelmeskedik neki, (szentáldozáskor) őt eszi és issza, és

megmarad mellette. A hit a legátfogóbb életkapcsolat: Krisztussal szenvedni (Fil 3,10), és „keresztben függeni” (Róm 6,6; Gal 2,19), meghalni vele együtt (Róm 6,8), eltemetkezni és életre kelni (Ef 2,6), hogy vele éljünk (Róm 6,8). A hit arra törekszik, hogy Krisztushoz hasonlóvá alakuljunk (Gal 4,19; Róm 2,29; Fil 3,21). Nagyszerű lehetőségei ezek az emberré válásnak a mi korunk embere számára!

A kereszténység lényege szerint tehát korántsem valami „bölcselet”, amelyet egy isteni önkény írt elő nekünk; nem tanrendszer, amely mint valami automata, minden kérdésünkre villámgyorsan megadja a választ; nem iskolaépület, amelynek küszöbét szívdobogva kellene átlépnünk, szorongva, hogy felvesznek-e oda bennünket. Krisztus nem „rendszer”, hanem hívogató út; sőt személy: aki az út (Jn 14,6). Útitársául szegődnünk, a nyomában járnunk nem kényszerűség, hanem jótétemény. Egy úttól azt kívánjuk, hogy célhoz vezessen. Sok minden mellett visz, sok mindent megláttat velünk — bár korántsem mindent. Az evangéliumnak sem kell minden kérdésünkre feleletet adnia. A Mesterbe vetett bizalommal kell kívárnunk a választ. Mondanunk sem kell, hogy Jézus követése nem elméletieskedés, hanem tevékenység, gyakorlati élet. Csak útközben tapasztaljuk meg, hogy ki is az, akit követünk (vö. 4.3).

Részesedni Krisztusból

Még mélyebbre kell azonban hatolnunk, ha egészen érteni akarjuk, hogy miben áll a keresztény hit. A keresztényben az a legsajátosabban keresztényi, hogy része van Mesterében, Krisztusban. Ahogyan bármilyen hit részesedés annak a létében, akit szeretünk, úgy a keresztény hit is részesedés: részvétel a Krisztus hitében. Ez talán meghökkentő; de a Szentírás tanúsága szerint Jézus maga is hitt. Ő volt „a hit szerzője és betetőzője”. Ővele bevégeződik az Ószövetség hívő embereinek hosszú névsora (Zsid 11,1-12,2). Olyan népből származik, amelynek létalapja az Istenbe vetett hit. „Ha nem Jáhvében vagytok, nem is maradtok meg” (Iz 7,9).

Ha a nép eltér ettől, és hitetlenné lesz, szétszórátás a sorsa. Izrael az ámen-mondást nevezi hitnek, vagyis Istent mondja a létezés biztosítékának, a szikla-alapnak, amelyre Izrael mint nép, és az izraelita mint egyén épít. Helyes úgy fordítanunk a hitet, hogy „Istenbe kapaszkodni”, „állhatatosan megmaradni Istenben”, „Istenben találni biztos menedéket”. Jézus a legtisztábban és a legteljesebben éli át népének ezt a szent örökségét, és benne az egész emberiség hívő bizakodását. Szívbeli örömmel, rendületlenül megmarad Abba-Atyjában, és ezt az állhatatosságát imádságban is kifejezi, hiszen az imádság nem egyéb, mint a hit megszólalása. Imádkozik halála óráján, és így adja lelkét Atyja kezébe (Lk 23,46). Atyjára bízta magát (a Bibliával szólva: engedelmes neki, teljesíti az ő akaratát), és önélküle Jézus el sem gondolható.

1.1.4 Ma hiszek Krisztussal az Atyában

A keresztény ember hisz Istenben, de nem Krisztust kikerülve hisz. Hisz Jézus Krisztus Istenében. Abban az Istenben, akit Atyjának nevez Jézus. Abban az Istenben, aki feltámasztotta Jézust a holtak közül. Persze az emberiség minden istenhitének van értelme; hiszen a világnak van egy titokteljes létalapja, és rajta nyugszik minden. A hívő ember nem állati tompultsággal kíván megpihenni a mindent adó és mindent hordozó Őskezdeten, hanem szándékosan, tudatosan és végérvényes hozzájárulással. Aki pedig keresztény, az az istenhit által részt vállal a Fiúnak, Jézusnak kristálytiszta és tudatos Istenhez való viszonyulásában mint Isten fia vagy leánya. Mert „őbenne hagyatkozik az ember Istenre teljesen és szabadon” (II. vatikáni zsinat: Kinyilatkoztatás, 5. sz.).

A világ egy isteni teremtető-részesítésnek köszönheti önnön létét. Ettől az alapvető közléstől válik a világ maga is a részesítés és a részesedés óriási szövédékévé. A keresztény ember pedig a hite által részesül Isten legnagyobb szerűbb közlésé-

ben, abban az önközlésben, amely éppen az Isten Fia. Így mutatkozik meg, hogy a keresztény hit mily felszabadító ki-lépés a szellemi kisszerűségből és szűklátókörpségből a lét igazi teljességébe.

Manapság nemcsak barátságtalan légkör veszi körül a ke-resztény hitet. A hit egyre inkább szabad és személyes dön-tés lett. Így illik a mai emberhez, aki tudatában van szabad-ságának; és így illik éppen a hithez is, hiszen a hit a legsza-badabb tett, amire az ember egyáltalán képes.

Az ember korunkban egyre inkább talányossá lesz, egyre kevésbé van tisztában önmagával. Jézus Krisztus, a leghite-lesebb ember is, aki „eredetibb” mindenki másnál, látniva-lóan érdekessé lesz, mint számos mai jelenség tanúsítja.

A hitnek, amennyiben keresztény hit, nagy előnye van. Viszont könnyen vezet istentagadásra és hitetlenségre az a körülmény, ha valaki az Istenben nem Jézus Krisztus embe-ri arculatával találkozik.

Irodalmi utalások:

O.H. Pesch: Rechenschaft über den Glauben, Mainz (Grünwald) 1972.

Ph. Schäfer: Einführung in das Glaubensbekenntnis, Mainz (Grünwald) 1979.

1.2 HISZEK ISTENBEN

Maria Riebl

Az első szakaszban feltettük a kérdést, hogy mit jelent ke-resztény módra hinni. Hogy pedig kellő mélységben vála-szolhassunk rá, most Istenről kell beszélnünk. Őröla, akivel a keresztény ember találkozhat a hitben.

„Isten”

— egyeseknek üres szó, amelynek semmi jelentősége sincs az életünk szempontjából;

— másokat bosszant, elutasításra és lázadásra ösztönöz;

— sokak számára olyan valami vagy valaki, akihez hozzá-szoktak, mert gyermekkoruk óta az életükhöz tartozik;

- némelyek számára a remény foglalata; a boldog élet ígérete: hálásan sejtik, fogadják, vagy fájó szívvel keresik;
- sokak számára csak torzképe a keresztény hitnek.

Az Istenre irányuló és Isten miatt feltett sokféle kérdés előtt a bibliai-keresztény istenismeret főbb vonásait fogjuk megrajzolni ebben a szakaszban; vagyis összehasonlítjuk a keresztény kinyilatkoztatásban adott istenképet a nem-keresztény vallási nézetekkel (1.2.1); bevezetést adunk a Biblia Istenről szóló közléseihez (1.2.2 és 1.2.3), majd próbálunk továbbhaladni a háromszemélyű egy Isten hite felé (1.2.4).

1.2.1 Utak Istenhez

Az Egyház és a nem keresztény vallások

A nem-keresztény népek vallásai — mindenekelőtt a nagy vallások: az iszlám és a hinduizmus — számos kortársunk rokonszenvét felébresztették. Igazságkeresők utaznak Keltre, hogy a „bölcsek” ima- és hitélménye révén kiutat találjanak saját létük vélt értelmetlenségéből. A keleti elmélkedési módot keresztények is gyakorolják. Ezek miatt a fejlemények miatt újszerűen át kell gondolnunk a különbséget az Egyház hite és a népek vallásai között. A II. vatikáni zsinat fel is szólít minket, hogy ismerjük el ezekben a vallásokban a jószág, az igazság és a szentség minden meglévő értékét (vö. Nem-keresztény vallások, 2.sz.). A másféle vallások ilyen értékelése sok keresztényben felveti azt a kérdést, hogy a saját hitünk miben különbözik azokétól. Hogyan értjük tehát az Egyház igényét arra, hogy ő az üdvösségnek mindenki számára mértékadó útja?

Isten népe az emberiség üdvének jele és eszköze

Az Egyház ellen irányuló több támadás — de az a botrány is, hogy az „egyház” szó annyi mindenfélét jelent — a választottságról való fogyatékos ismerettel függ össze. Isten

minden embert az élet teljességére hívott meg, közösségekben embertársaival, ebben a világban, Isten szeme előtt (vö. Ter 1-2). Az ó- és újszövetségi üdvtörténet keretében Isten bánmódja az emberekkel egyre határozottabban megmutatja, hogy miben áll ez az emberi meghívottság. Isten népének kell, a neki ajándékozott különleges isteni áldás alapján, minden ember számára jelezni és közvetíteni ezt az üdvösséget (vö. Ter 12,1-3). Eszerint a választottság sohasem jelenti bizonyos emberek kivételes helyzetét önmagukért. Minden egyes ember meghívottsága egyúttal valamilyen szolgálatra irányuló küldetés is. „Az Egyház szentség, azaz jel és eszköz az Istennel való legbensőbb egységnek és egyszersmind az egész emberi nem egységének szolgálatában” (II. vat. zsinat: Egyház, 1.sz.; vö. még 1.4, 3.4 és 4.4).

Minden idők emberének gyakran ki sem mondott és még homályban tapogató keresése az Egyház hitében világosodik meg, és ér célba. Amit az Egyház Istentől kapott ajándékba, annak minden nép osztályrészévé kell lennie. Így kell értenünk Isten önkinyilatkoztatását az ó- és újszövetségi emberek előtt.

1.2.2 Izrael istentapasztalása

Mire jó az Ószövetség nekünk, keresztényeknek?

Az Ószövetség az az anyaföld, amelyből az Újszövetség kisarjadt. Hogy Jézust és Istentől hozott üzenetét megértessük, mindig figyelemmel kell kísérnünk Jézus előtörténetét, ahogyan az ószövetségi ember életszemléletében és isten-megtapasztalásában lefolyt. Ugyanaz az Isten, akit már az Ószövetség hirdet, Jézus Krisztusban jött hozzánk végérvényesen és a lehető legközelebbre úgy, mint isteni ajándék. (Ha akár Jézus, akár az első keresztények Istentől beszéltek, Izrael Istentét értették rajta.) Elég tehát csak belepillantnunk az Ószövetség híradásaiba Istentől, hogy a magunk keresztény istenismerése új, friss színeket öltözzön. Izraelnek Istentől való közölnivalója egyúttal megnyilatko-

zás a mi hitünkről is. Az az Isten, aki az ősatyákat kiszabadította Egyiptomból, a lehető legközelebb van hozzánk, amikor keresztény módra élünk, imádkozunk vagy a szentmise-áldozatot bemutatjuk stb.

Az Ószövetség persze kevésbé tökéletes módon és napjaink olvasóközönsége számára meghökkentően is szól néha Istenről. Ez elsősorban azzal függ össze, hogy az Ószövetség sokkal inkább magán viseli még a keleti gondolkodásmód és nyelvezet jellegzetességeit, mint az Új. Másrészt abból is érthető ez az Istenről szóló idegenszerű beszédmód, hogy az Ószövetség meglehetősen kendőzetlenül mutatja be az élet egész teljességét; és az Istenről alkotott elképzeléseknek meg a róla szóló beszédnek még tisztulnia kellett a történelem folyamán. Csak lassankint és lépésről lépésre világosodott meg, hogy voltaképp ki az Isten, és hogyan viszonyul az emberekhez meg a világhoz.

Isten megszabadít a bajból — „Jáhve” az emberek Istene

Az Istenről szóló ószövetségi tanításban az a legszembe-tűnőbb, hogy mennyire kapcsolatban áll az élettel. Az Ószövetség Istene nem valami elvont magasabbrendű lény, hanem az, aki megmutatja, hogy van hatalma az ember és a világ fölött. Izrael népének fordulatokban gazdag története és az egyes ember mindig új életkörülményei úgy értelmeződnek, mint isteni tettek, és mint a vele való találkozás felkínált lehetőségei. Az ószövetségi hitnek ez a létezésbe vágó jellegzetessége a legvilágosabban áll előttünk Izrael nomád elődeinek kiszabadításában Egyiptom földjéről. Mózes ébreszti rá népét, hogy szökésük sikere Isten szabadító tette volt. Istenhez való sajátos közelsége érteti meg vele Isten szabadító közelségét abban az eseményben, amely külsőleg alig különbözött a világtörténelem egyéb fordulataitól (vö. Kiv 3; Kiv 15).

Ennek a szabadító tettnek fényénél ébredt rá Izrael hívő népe, hogy ki az ő Istenük. Olyan Isten, aki megszabadít a bajból. Nemcsak akkor régen, hanem ma és a jövőben is. Új-

ra meg újra tapasztalhatták az izraeliták, hogy az Istenük mennyire „Jáhve” — vagyis olyan Isten, aki síkra száll az emberért (a Jáhve-név Kiv 3,14 szerint azt jelenti, hogy „Érettetek vagyok itt”, vagy még „Értetek leszek majd itt”). Kiváltképp a válságos időkben — mint például a babiloni fogság idején — kapaszkodtak belé Izrael hívő fiai abba a felismerésbe, hogy Isten meg tudja szabadítani, és meg is fogja szabadítani őket. Bármily mélyre zuhannak, bármily kilátástalannak látszik is a helyzetük, Isten még mindig hatalmasabb. A legmélyebb igazság, amelyet Izrael Istenről mondani tudott, hogy olyan Istennek vallja, akinek hűsége folytán jó és balszerencsében egyaránt hosszú történelmet él át Isten népének közössége.

Istenünk személyes Isten: Atyánk és bíránk

Az Ószövetségben nincs „személy” jelentésű külön szó. Ez tehát új kifejezés, de mégis találóan jellemzi az ószövetségi istenismeret központi gondolatát. A próféták személyes találkozástól megilletődve beszélnek Istenről. Oly Istennek hirdetik, aki szenvedélyesen szereti népét, és akarja, hogy a népe viszontszeresse. Istennek erre az önmagát odaadó szeretetére népe iránt klasszikus példát találhatunk Ozeás prófétánál (11, 1-9). Szeretetből hívta közel magához Isten a népet, és ezáltal szólította életbe; apjaként, sőt édesanyjaként törődik Izraellel. (Ez a szöveg oly gyengédséggel szól Istenről, hogy az Újszövetség sem fogja túlszárnyalni!) És mégis mélységes tragikum jellemzi Isten és az ő népe kapcsolatát. Minél inkább hívja Isten a népet, a nép annál inkább húzódik el tőle. Ebben az összefüggésben jön szóba az ítélet. Sokan helytelenül úgy képzelik, hogy Isten ezáltal mintegy kívülről, egy „igazságos” nevelő módjára ró ki büntetést. Valójában nem Isten „ítéli el” a népet, hanem a nép ítéli el önmagát, mikor vonakodik követni Isten biztató ajánlatát. Isten annyira szereti népét, hogy még szeretetének elutasítására is meghagyja szabadságát. Az „ítélet” eszerint azt jelenti, hogy a népnek, ha így elutasította Is-

tent, vállalnia kell ennek következményeit. Ám Isten nem vonja vissza hívó szavát — a könyörület az első és az utolsó szava egyaránt (vö. Oz 11,9).

Jáhve a felfoghatatlan, a rejtőző Isten

Ez a feszültség, Isten könyörülő közelléte és megdőbbenő távolléte, magyarázza meg azt a tulajdonságot, amelyet az Ószövetség igen gyakran emleget Istenről, amikor Isten „fölségét”, azaz „dicsőségét” hirdeti. Ez a szó eredetileg erőt, fontosságot, jelentőséget fejez ki — azt az erőt, amelyet Isten a teremtésben és a történelemben kifejt. Jáhve fölségének említése elsősorban az ő üdvösségszerző tevékenységére utal, hogy tudniillik kivezeti népét Egyiptomból, közöttük lakik a templomban (Zsolt 26,8; Iz 6), hazahozza őket a számkivetésből (Iz 40,5) stb. Ámde Jáhve fölségének felvillanása rettenetes is lehet: nincs az az ember, aki Istent meglátva életben maradhatna (Kiv 20,19).

Jáhve azonban nemcsak kegyes közelséget jelent. Ő egyúttal a felfoghatatlan, kifürkészhetetlen, rémítő és megbor-zongató Isten. Olyan Isten, akivel nem szállhatunk vitába. Olyan Isten, aki minden emberi tervezés, számítás és szándék ellenére is érvényesíti akaratát.

Jób alakjában párját ritkító módon testesítette meg Izrael a maga küszködését emiatt a távolbavesző Isten miatt. A szenvedő Jób féktelen lázadónak mutatkozik, aki szembe-száll barátaival, sőt éppen Istennel is. Barátai (az akkor általános nézet szerint) bűnösségét vetik szemére: szenvedésének minden bizonnyal egy megfelelően súlyos vétek az oka. Jób visszautasítja az ily merev elképzelést Isten igazságosságáról. Isten nem mérhető az emberi megítélések és elképze-lések mércéjével. Felháborodásában egy más, nagyobb — bár felfoghatatlan — Istent keres (Jób 9, 14-23; 31, 35). És az isteni válasz Jób lázongásának ad igazat (Jób 40,7); Jáhve úgy mutatkozik meg előtte, mint a Sínai hegy Istene: atyái Istene (Jób 38-41). Az istenfogalommal küszködő Jób végül is abban a tudatban lel menedéket, hogy ez a kifürkészhe-

tetlen Isten mégiscsak „Jáhve”, aki oly páratlan módon kötelezte el magát népének.

Bizonyos, hogy az istenprobléma, ez a fájó küszködés Isten miatt, megoldandó feladatként áll minden idők embere előtt — még a keresztény előtt is. Érthető azonban, hogy Izrael istenélményének kifürkészhetetlen mélységével szemben mily büszkék voltak a keresztények arra, hogy Jézus Krisztus emberközelsége hozta az Istent; mintegy „lefordította” a mi nyelvünkre (vö. Jn 1,18). Aki őbenne hisz, „látja” az Atyát (Jn 4,9).

1.2.3 Az Újszövetség tanítása Istenről

Jézus és az első keresztények kora: a forrongás, a megváltatlanság és a várakozás időszaka.

Az Újszövetség tanítása Istenről csak annak a kornak hátteréből érthető igazán, amelyben elhangzott. Izrael régi hite egyoldalúan fejlődött tovább, és emiatt sokat veszített hatékonyságából (mint ez kitűnt az ószövetségi-zsidó törvény föltétlenné magasztosításából). Nagy múltra visszatekintő emberek, mélységesen meg vannak győződve arról, hogy a maga teljességében nem feleltek meg hivatásuknak. Panaszkodnak amiatt, hogy nincsenek már próféták, akik értelmezhetnék az isteni tervet, és utat mutatnának a jövőbe. Úgy látszik, kialudt a Lélek. Sokan mégis remélnek. Népük történetéből megtanulták, hogy Isten hűsége minden ellenálláson győzni tud, és éppen a válságos helyzetekből teremthet új, jobb kezdetet. Ezért szólal meg mindig a remény hangja az Ószövetség késői korszakában és a Jézus-korabeli zsidóság körében. Bízunk abban, hogy Isten újból és végérvényesen cselekedni fog mint népének Istene. Egy ilyen isteni erőmegnyilatkozástól (az „istenuralom”) remélik a megoldást az egyéni és a társadalmi élet legmélyebb kérdéseire.

Jézus tanítása Istenről: az Ószövetség betetőzése

Ebben a csalódással és várakozással teljes időben lép fel Jézus azzal az üzenettel, hogy Izrael Istene ismét és mindörökre meglátogatta népét (vö. Mk 1,15). Ez az istenközelség egyedül Isten ajándéka, az a szeretetből fakadó tett, amelyet még a legjobb szándékú emberi iparkodás sem idézhet elő (ahogyan Jézus számos kortársa elképzelte). Az ember a legmindennapibb eseményekben találkozhat Istennel; ez teszi oly sokatmondóvá Jézus példabeszédeit (vö. Mk 4; Mt 13). Isten közelében biztonságban érezheti magát az ember, hiszen ő a rét fűvel és a fejünk hajszálaival is törődik (Lk 12,4-5; Mt 6,25-33; vö. hozzá Iz 43,2). De Jézus azt is tanítja, hogy Isten feltétlen úr, és követeléseai vannak az ember-től (erre utal Jézus felszólítása megtérésre és követésre, 1.3.1). Amit az ószövetség hívő nagyjai megsejtettek, az Jézusnál oly egyszerűen és magától értetődően jelentkezik, hogy mélységesen meg kellett lepnie a kortársakat. Isten úrvolta az ő jóságában és közelségében mutatkozik meg: könyörületességében és megbocsátásában. Isten nemcsak olyan, mint egy atya (vö. Oz 11). Isten az *Atya*, és mint ilyenhez szabad és kell szólanunk hozzá (vö. 1.3.1).

Ebben a názáreti férfiban együtt van minden addigi istenélmény, sőt sokkal több is annál. Egész tanításával, és mindenekelőtt a tetteivel bontakoztatta ki Jézus, és juttatta kiteljesedéshez és célhoz Isten és Izrael útítársi kapcsolatát, amelyről az ószövetségi iratok tanúskodnak.

1.2.4 Hitünk a háromszemélyű egy Istenben

A szentháromság-hit eredete: Isten megtapasztalása Jézus Krisztusban és a „Lélekben”.

Hitvallásunk a háromságos Istenről hosszas fejlődés eredménye. Kezdetei már az Ószövetségben megtalálhatók, de a tulajdonképpeni háromság-hit Jézus Krisztuson alapszik.

Jézus Krisztus páratlan jelentőségének átéléséből nőtt ki az a korai keresztény felismerés, hogy őbenne maga Isten ajándékozta önmagát az embereknek.

A háromság-hit másik eredete a „Lélek” befogadásában van adva. Ez a régi bibliai szó eredetileg „lélegzetet” jelent. Azt fejezi ki, hogy Isten megnyilatkozik az embereknek, mert találkozni óhajt velük. Ebből a „Lélegzet-lehelésből” élet jön létre a teremtet világban és a történelemben. A fiatal egyház is annak köszönheti életerejét és növekedési képességét, hogy végérvényesen ajándékba kapta a Lelket (vö. az Apostolok Cselekedeteivel, mindenekelőtt ApCsel 2).

A keresztények tehát tapasztalhatják Istent mint Atyát, (Jézus Krisztusban) mint Fiút és (az emberre irányuló és az emberben kifejtett működés révén) mint Lelket. Már az újszövetségi iratok tanúsítják ezt a háromságos istentapasztalást; így például a 2 Kor 13,13-ban található áldó köszöntés: „A mi Urunk, Jézus Krisztus kegyelme, az Isten szeretete és a Szentlélek egyesítő ereje legyen mindnyájatokkal!” (vö. még Róm 8,23).

A szentháromság-hit fogalmi megszövegezése

Isten titkának egyre fokozódó megértését a történelem folyamán ajándékba kapta az Egyház Istentől. Egyre határozottabban fölfogta, hogy ez az istentapasztalásban adott „hármasság” azon alapszik, hogy az Isten maga is háromság. Ennek mint hittételnek a megfogalmazását az a körülmény sürgette, hogy az Egyház felelős vezetői heves viták során a legkülönbébb támadások ellenében voltak kénytelenek lehetőleg minél világosabban körülbástyázni ezt a hittitkot. Azokból a gyakori ismétlésekből, amelyeket a 325. évi niceai és a 381. évi konstantinápolyi zsinat megfogalmazott, világosan kitűnnek az első évszázadokban lezajlott küzdelmek:

„Hiszünk az egy Istenben, mindenható Atyában... és az Úrban, Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, aki az

Atyától született az idő kezdete előtt: Isten az Istentől, Világosság a Világosságtól, valóságos Isten a valóságos Istentől; született, de nem teremtmény; az Atyával egylényegű; és minden általa lett... és a Szentlélekben, Urunkban és életünkben, aki az Atyától és a Fiútól származik...”

A Szentháromságban való hit jelentősége az életünk szempontjából

Pál apostol tanúsága szerint egész keresztény életünk legmélyén ott van a háromságos Isten működésének lenyomata. Az Isten (ezzel a névvel Pál többnyire az Atyaistent illeti) küldi Fiát, és a Lélek képesít minket arra, hogy Istent „Abba” (Édesatyánk) néven szólítsuk. Ebben a beszédmódban fejeződik ki, hogy az ember teljességgel új kapcsolatba került Istennel; és csak ezáltal válik lehetővé az, hogy a Lélektől ajándékba kaptuk az istengyermekséget (Róm 8,15; Gal 4,6). Hasonlóképpen írja le János evangélista a keresztények létét a világban, mint Istennel egybekapcsolt életet: ha egy ember hűségesen ragaszkodik Jézushoz, akkor az Atya is, Jézus Krisztus is őbenne választanak lakóhelyet maguknak (Jn 14,23).

A kereszttetésben naponta megvallja minden keresztény, hogy ehhez az élő Istenhez tartozik: az Atyaistenhez, aki a Kezdet, a Fiúistenhez, akiben Isten közli magát, és a Szentlélek Istenhez, aki által Isten is és az emberek is egységbe kapcsolódnak.

Isten szeretet-kapcsolatban van az emberekkel. Az ő ajándéka Jézus Krisztus. Az isteni szeretetnek ez az ajándéka egy új közösségbe szólítja az emberiséget. Ez azonban csak akkor jöhet létre, ha megkapjuk az isteni Erőt is: az ő életadó Leheletét.

Irodalmi utalások:

M. Riebl, A. Stiglmaier: *Kleine Bibelkunde zum Alten Testament*, Innsbruck (Tyrolia) 1980.

C. Westermann, E. Lessing: *Gott sprach zu Abraham*, Freiburg (Herder) 1976.

1.3 HISZEK JÉZUSBAN, AKI A KRISZTUS

Willy Egger

Bizonyos helyzetekben a szokásosnál sürgetőbb módon merül fel a kérdés a keresztény előtt: „Mit remélhetek — mit kell tennem?” A keresztények ilyenkor nem megfogalmazott tételekben keresik a választ, hanem egy személy felé fordulnak. Ez a Jézus Krisztus személyébe vetett bizalom fejeződik ki a kérdésben, magasztalásban, köszönetben, követésben, és ezt nevezzük „hitnek Jézus Krisztusban”.

Ez a hit Jézus egyéniségén és cselekvésmódján tájékozik (1.3.1), és ez jut szóhoz, amikor az Egyház hitet tesz Jézusról mint Krisztusról és mint Isten Fiáról (1.3.2).

1.3.1 A názáreti Jézus személye és működése

A történeti kutatás eléggé azonos eredményekre jut Jézus életének legfontosabb időadatai tekintetében. Jézus Betlehemben született Dávid családjából Kr.e. 7 táján. Galileában nevelkedett, majd mintegy harmincéves korában elkezdte nyilvános működését. Tevékenységének színhelyei mindenekelőtt a Galileai-tó környékének helységei voltak és Jeruzsálem. Magatartásával maga ellen fordította a zsidó és a római hatóságokat, és a 30. év húsvétján a megszálló római hatóság elleni lázítással vádolva keresztre feszítették. Jézus tanítványai tanúsítják, hogy halála után élőként mutatkozott előttük, és beszélt velük.

Isten uralmának hirdetése

Jézus tevékenységének középpontja *örömhír*: „Elközelgett az Isten országa” (vö. Mk 1,15). Jézus mint vándor térítő járta hazája földjét (földi működése idején tevékenységét lényegében a zsidó népre korlátozta). Az Isten uralmának hirdetése során azt mondta, hogy új világ van születőben,

és tökéletesen legyőzi az élet negatív oldalait: a halált, a szenvedést és a bűnt. Kortársai könnyebben megérthették ezt az üzenetet, mint mi, mai emberek, hiszen már Isten ószövetségi népének történelméből sok példát tudtak Isten üdvözítő beavatkozásaira népe érdekében. Ilyen volt például a nép kiszabadítása az egyiptomi rabszolgaságból (Kiv 15) és hazahozataluk a babiloni fogságból (Iz 52, 7-10). Ámde amikor bejelenti Isten országát, Jézus nem áll meg a szavaknál, hanem érzékelteti is ezt az istenuralmat, Isten királyi beavatkozását népe üdvére: kibékíti az embereket Istennel is, egymással is. Így fölébe kerekedik azoknak a nagy elmentéseknek, amelyek az akkori zsidó nép életében mutatkoztak. Jézus nem választja szét az embereket igazakra és bűnösökre (Mk 2,13), zsidókra és szamaritánusokra (Lk 10, 25—37), szabadságharcosokra és rómaiakkal együttműködőkre (vö. Mt 10,3). Kiváltképp a betegek irányában érezteti Jézus az Isten uralmát. Az isteni beavatkozás nemcsak a belső embert gyógyítja, hanem egészséget és üdvösséget ajándékozik az egész embernek (Mk 2,1-12). Ezzel a kiengesztelő és gyógyító működésével akarja Jézus teljesen új isten-tapasztalásra elvezetni az embereket. Istenzhez, aki szerető közelségben van, és gondoskodik rólunk; akihez egy új, kedves megszólítással szabad fordulnunk: Abba — Édesatyánk!

Új erkölcsstan

Az az üzenet, hogy Isten erőteljesen közbelép népéért, és az a tudat, hogy új kapcsolatban állunk Istennel, *új emberi magatartást* tesz lehetővé. Ha megtapasztaljuk Isten jóságát („aki felkelti napját jókra és gonoszokra” Mt 5,45; aki a végtelenül súlyos bűnt is megbocsátja az embereknek, Mt 18,23-35), kötelezve érezzük magunkat arra, hogy Isten jóságát tovább ajándékozzuk, mégpedig nemcsak általánosságban, hanem határozott esetekben is. Maga Jézus említi a szükségét szenvedőkkel való találkozás eseteit mint olyan alkalmakat, amelyekben kiváltképp szükség van az újszerű viselkedésre. A tanítványnak felebaráttá kell változnia az

íránt, aki az útfélen fekszik, és segítségre szorul (Lk 10,25-37); a szegényekben, bajbajutottakban, alacsonysorsúakban, gyermekekben maga Jézus van jelen, és vár segítséget (Mt 18,5; 25, 31-46; vö. a „boldogságokkal” Lk 6,20-23). A legerősebb kihívás, amelyre a szeretetnek, mint új jóindulatú magatartásnak meg kell mutatkoznia, Jézus szerint az a helyzet, amikor üldözik és gyűlölik az embert. Ilyenkor mutatkozik meg, mily hatalmas erő a szeretet: a megtorlásról való lemondásban és az ellenségért mondott imádságban (Lk 6, 28-36). Az erőszakról való lemondást követelve Jézus nem arra gondol, hogy minden jogtalanságot tétlenül fogadjunk, hanem teremtfői tettet kíván tanítványától. Arra szólítja fel, hogy törjön át azon a halálos körforgáson, amelyben erőszak erőszakot szül. Ha a keresztény ahelyett, hogy visszaütne, odatartja a másik arcát is (Mt 5,39), adódhat egy olyan pillanat, amikor az ellenfél zavarba jön. Nem üt újra, hanem megdöbben egy ily szokatlan viselkedésen. Ez a pillanat már valami egészen újnak a lehetősége.

Jézus tanúsága önmagáról

Saját *személyéről* Jézus igen tartózkodóan nyilatkozott. Az evangéliumok sem mutatnak érdeklődést Jézus személyiségének bizonyos oldalai iránt, amelyek viszont érdekelnék a mai olvasót. Alig beszélnek el egyet-mást Jézus működésének pontosabb részleteiről vagy Jézus lelki életéről, vagy akár a külső megjelenéséről is. Jézus egészen a küldetésének élt. Ritkán beszélt saját magáról; vagy ha mégis, akkor meglehetősen talányos módon. Vagyis csak azok ébredtek rá, hogy kicsoda Jézus, akik nem restelték a fáradságot, hogy az ilyen szavait figyelmesebben végiggondolják. Jézus sohasem fogalmaz úgy, hogy „én több vagyok Jónásnál, én több vagyok Salamonnál”, hanem hogy „itt több van Jónásnál, itt több van Salamonnál” (Mt 12,38-42). Aki azonban figyelmesen végigkíséri azt, amit Jézus művel, fel tudja fedezni, hogy milyen szerepet játszik Jézus abban a történetben. Elsősorban politikai okokból nyilatkozik Jézus annyira

óvatosan önmagáról. Egy olyan korban, amelyben a nép politikai megmentőt vár, aki megszabadítja a rómaiak kezéből, veszélyes dolog messiási reményeket kelteni. Az ilyen elvárások igen könnyen felkelést robbanthattak volna ki. Ám a politikai okok mellett még egy másik, kézenfekvő oka is volt annak, hogy Jézus nem tette nyilvánvalóvá kilétét: tudniillik hitre akarta vezetni az embereket. A hit az Evangélium szerint nem valami érdekfeszítő megtapasztaláson nyugszik, hanem Jézus személye és működése iránt való nyitottságból, készségből és figyelmességből sarjad. Az evangéliumok tanúsága szerint csak az jut el a hitre, aki személy szerint elkötelezi magát, és személyes kapcsolatot keres Jézussal. Ezt a kezdeti hitet (vagy akár a kezdeti hitetlenséget is — vö. Mk 9,24) éppen Jézus vezeti tovább a teljes hitre és a vele való életközösségre (vö. Mk 10,46-52).

Önmaga megnevezésére Jézus egy ószövetségi kifejezést választott. Ha róla van szó, Emberfiáról beszél: az Emberfiának sokat kell szenvednie... (Mk 8,31); látni fogjátok az Emberfiát, amint a Mindenható jobbán ül (Mk 14,62); aki megvall engem az emberek előtt, amellett az Emberfia is vallomást tesz majd (Mk 8,38). Ezzel a Dániel-könyvből vett címmel arra figyelmezteti Jézus az embereket, hogy itt olyanvalaki van (Jézus itt sem mondja úgy, hogy „én vagyok az Emberfia”), aki mennyei hatalmat kapott, még ha a megaláztatás keresztútját járja is.

Jézus kapcsolata az Atyával

Ám az olyan jézusi szavaknak és magatartásoknak, amelyekből a hívő eszmélődés megtudhatja, hogy ki volt Jézus — egész sorozatát ismerjük. Ebben az összefüggésben beszélünk „közvetett Krisztus-értelmezésről”, vagyis hogy nincsenek ugyan közvetlen nyilatkozatok Jézus méltóságáról, de a hívő gondolkodás közvetett úton mégis felismerheti azt. Legyen elég csak egy néhány példára hivatkoznunk. Istentől beszélve a bizalmas „Abba — Édesapám” megnevezést használja Jézus. A tanítványokat annyira meghatotta

Jézus imádkozása, hogy azt kérték tőle, tanítsa meg őket is imádkozni. Jézus ekkor engedte meg tanítványainak, hogy a Miatyánkban ugyanúgy szólítsák meg az Istent, mint ő (Lk 11,1-4). A tanítványok és az első keresztyények ebből az „Abba — Édesapám” megszólításból azt is felismerhették, hogy Jézus egészen különleges viszonyban van az Istennel: úgyannyira, hogy ő valóban Isten Fia. De abból a felsőbbrendűségből is, ahogyan Jézus törvényeket hozott, és abból a hatalmi öntudatból is, amellyel az embereket a maga követésére szólította, arra következtettek a tanítványok, hogy ő több, mint rabbi, és több, mint próféta. Tehát Jézus egyedülálló helyzetére sok minden utalt annak ellenére is, hogy Jézus tartózkodott a méltóságjelző nevektől. János evangélista viszont sokféleképpen rávilágít arra, hogy kicsoda Jézus. A többi evangélistánál határozottabban kidomborítja, hogy Jézus személyisége áll a történet középpontjában. Ezért szorul háttérbe Jánosnál az istenuralom meghirdetése; és ismételten hangsúlyozza annak szükségességét, hogy az ember döntő elhatározása Jézusra irányuló elhatározás legyen.

Jézus személyisége

Számos elbeszélés szól azokról a meghívásokról, amelyekkel Jézus *követésre* szólította fel tanítványait (Mk 1,16-20; 3,13-19; 10,17-31; Mt 8,18-22; 9,9-13). Fontos utalást tartalmaznak arra vonatkozólag, hogy mit jelentett Jézus személyisége a tanítványok előtt. Rendszerint rövidek az erről szóló beszámolók. Csak azt mondják el, hogy Jézus hív, és az emberek tüstént követik. Azok, akik hallgatnak Jézus hívó szavára, megosztják Jézussal a vándoréletet, a nincstelenséget és a családtalan állapotot. Attól kezdve az Örömhír terjesztésének élnek. Ez Jézus bizalmasainak köre, azoké, akik eldöntötték magukban, hogy őmellé állnak. A „követés” egyúttal ajándék is, hiszen a követéssel együtt jár az életközösség Jézussal; de egyúttal az a feladat is, hogy a jézusi indítást tovább kell adniuk.

Igaz, hogy Jézus csak egyeseket választott ki, és nem minden hívét szólította föl követésére és a szegény vándoréletben való osztozásra, mégis minden keresztény számára sokat mondanak az erről szóló elbeszélések. Arra világítanak rá, hogy a keresztények az élő Úrral vannak kapcsolatban, és hogy a döntő elhatározások kikerülhetetlenül vele járnak a keresztény élettel.

A Feltámadott

A tanítványok nem értették, hogyan történhetett meg az, hogy ennek a Jézusnak, aki egészen Istehez tartozott, mégis *kereszthalált* kellett halnia. Ezt a rejtélyt csak Jézus *feltámadása* alapján és a Szentírásra támaszkodó meggondolás segítségével tudták utóbb megoldani a tanítványok. Azt tanúsítják, hogy Jézus megmutatkozott előttük, és beszélt velük. A későbbi korok keresztényei az ő tanúságukra vannak utalva. Akik testi szemmel nem látták a feltámadt Krisztust, mégis boldogok, ha hisznek (Jn 20, 29). Miután a tanítványok meggyőződtek a feltámadásról, mert találkoztak a Feltámadottal, az ószövetségi szentírásban találtak további felvilágosítást. Az igaz ember sorsa, hogy üldözik az emberek, de megmenti az Isten (Zsolt 22). Abból, hogy maga Isten avatkozott be Fiának megmentésére, belátták a tanítványok, hogy Isten valóban életre tud kelteni; és hogy életre vezet az a bizalom, amelyben Jézus élt.

Az egész világ új helyzetbe került. Máris elkezdődött a világ tökéletes, megdicsőült állapota: és a világnak új Ura van: Jézus Krisztus.

1.3.2 Az Egyház hite Jézusban, a Krisztusban és az Isten Fiában

A tanítványok már Jézus élete folyamán iparkodtak mélyebben megérteni Jézus mivoltát. Jézussal kapcsolatos tapasztalataikat nevekben foglalták össze. Csakhogy nem elé-

gíttették ki őket azok az elnevezések és címek, amelyekkel a nagy embereket jellemezni szokás volt. Jézus több volt mint... Ő nem egy a próféták közül, hanem ő a Krisztus, az élő Isten Fia. Nehéz azonban pontosan megmondanunk, hogy a tanítványok milyen címekkel fejezték ki bizalmukat és személyes tiszteletüket iránta Jézus földi élete folyamán.

Méltóságjelző új nevek

A názáreti Jézus feltámadásának és az érette történt isteni beavatkozásnak fényében a tanítványok mélyebben értették már Jézus titkát. Jézusba vetett hitüket sok-sok elnevezéssel fejezték ki. Az Újszövetségben Jézusnak mintegy ötven méltóságjelző neve van. Soroljunk fel belőlük néhányat! Krisztus (azaz a Fölkent: a Messiás), Isten Fia, az Úr, az Emberfia, Rabbi — Tanítómester, a Próféta, az Isten Szentje, a Megváltó, Dávid fia, a Közvetítő, a Pásztor, a Kezdet és a Vég. A legfontosabb és a leggyakrabban használatos méltóságjelző nevek ezek közül: Krisztus, Isten Fia, az Úr. A „Krisztus”, magyarul „Fölkent” jelzővel azt vallja meg a keresztény közösség, hogy Jézusban teljesülnek az ószövetségi ígéretek (Mt 1,1; Mk 8,29). Jézust Isten Fiának vallva azt a meggyőződését fejezi ki az Egyház, hogy Jézus olyan közel áll Istenhez, ahogyan csakis a „fiú” viszonyjelző szóval lehet kifejezni. A „fiú” szó sok mellékértelemre is utal. Jelzi Jézus közelségét Istenhez (ahogyan mindeneke-lőtt Jézus imádkozásában kifejeződött), jelzi az Isten szeretetét, hogy tudniillik nem akárkit küldött hozzánk — helyesebben szólva „ajándékozott nekünk” (Róm 8,32) — hanem éppen a Fiát küldte el; jelzi továbbá azt a hatalmat, amellyel Jézus mint Isten helytartója mutatja nekünk az életre vezető utat (Mt 5-7). Abban a felkiáltásban, hogy „Jézus az Úr” (Róm 10,9), azt vallja meg az Egyház, hogy Jézus él, és ott van az Isten jobbán (Fil 2,6-11), ő van jelen az istentiszteletben (1 Kor 11,23-26), ő osztja szét állandóan a Szentlélek ajándékát, és ő tér vissza a világ végén mint szabadító Megváltónk (1 Tessz 1,10; 2,19).

A hitnek mindezek a megnyilatkozásai azonban nem csupán „igaz tételek”, amelyeket a keresztény embernek értelmével elfogadnia és helyeselnie kell. Sokkal inkább a bizalom kifejezései és személyes kötődésünké Jézushoz, kapcsolatunk ővele.

„Hiszek Jézus Krisztusban” eszerint nemcsak azt jelenti, hogy tudok egyet-mást a földi Jézusról, és tudom egy-két méltóságjelző nevét, hanem hogy nyíltan odaállok őmellé, és az ő személyében bízom mindazokban a kérdésekben, amelyek reám és arra a társadalomra vonatkoznak, amelyben élek.

Az újszövetségi iratok a Jézus titkával foglalkozó megfontolás tanúbizonyságai. Azt mondhatnók, hogy az Újszövetség huszonhét irata mindmegannyi tanúskodás Jézus Krisztusról és az ő titkáról. Csakhogy ez a hívő megfontolás nem fejeződött be az első igehirdetés írásba foglalásának végén. Ha új kérdések merültek fel, a keresztények azt kezdték maguktól, hogy mit jelent Jézus személye az új helyzet szempontjából. Az egyháztörténet minden egyes évszázadának megvoltak a maga kérdései, és meg is próbált felelni rájuk. A krisztus-utáni negyedik századtól a nyolcadikig főként az volt a kérdés, hogy miképpen kell értenünk Jézus viszonyát Istenhez és az emberekhez. A zsinatokon kialakítottak egy olyan fogalmazást, amely mindmáig helytáll: *Jézus valóságos Isten, és valóságos ember*. Jézus teljesen az Isten oldalán áll, minden fogyatkozás nélkül részese Isten mivoltának, egyszersmind azonban igazán ember is (a bűnt kivéve).

Ösztönzés új életre

Az Egyház hite, kiváltképp ha hiten bizalmat és életet értünk, nemcsak egyházi hittételekben ölt alakot, hanem kifejeződik a tényleges *életalakításban* is. A szentek mindenkinél inkább átvették a jézusi ösztönzést, és a legkülönbébb életviszonyok közt találták meg azt az életformát, amely a legeredetibb módon idomul hozzá a Jézuséhoz. Az

így életre váltott hit példái a mi korunk számára is fontosak, hiszen mi is sokszorosan kérdezzük: Hogyan élhetnék manapság úgy, hogy életem a Jézus Krisztusba vetett bizalmat és hitet fejezze ki? A szentek története megmutatja, hogy a jézusi ígék szószerinti komolyan vétele mily rendkívüli módon tud hatni. Assisi Szent Ferenc a gazdag embernek szóló tanácsot (Mt 10,17-31) életelvvé tette a maga számára, és a szegénységben csodálatos jézusközelséget élt át. Jézus hasonmásává alakult. Charles de Foucauldnek a rejtettséget és a magányt kellett személyesen végigélnie, és életmódja ma is nagy erővel vonz. Más példa arra, hogy miként élhet valaki Jézus ösztönzése szerint, M.L. King (†1968). Amikor síkra szállt az Egyesült Államokban elnyomott színesbőrűekért, az erőszaknélküliséget választotta élete vezérfonalául, és a keresztény alapelveknek megfelelő új módszereket talált a keresztény értékek megvalósítására.

„Hiszek Jézus Krisztusban” azt jelenti a mi korunkban, hogy személyesen kötődöm Jézushoz, Isten Fiához, ami Urunkhoz; bízom Jézusban mint reményünkben; és elkötelezve érzem magam a Jézus-bemutatta életformára.

Irodalmi utalások:

Egger, W.: Bevezetés az Újszövetségbe. Egyben bepillantás teológiájába. Bécs, OMC, 1981

M.Riebl és mások: Unterwegs im Glauben. Neuer Glaubenskurs. — Innsbruck (Tyrolia) 1978, 5-7. szakasz.

W.Kasper: Jesus der Christus. -- Mainz (Grünwald) 1974.

1.4 HISZEK AZ ADOTT EGYHÁZBAN

Isnard Frank

Egy bizalmatlankodással telített világban keressük a bizalomkeltő szót, amelyre ráhagyatkozhatunk. Hiszünk Istenben, aki Jézus Krisztusban nyilatkoztatta ki nekünk önmagát, és ebből a hitből nyerjük a keresett bizalmat. Isten ígéje ugyanis bizakodásra hívó szó, és hitünk a válasz erre a hívó szóra (vö. 1.1.3).

Az Egyház a testet öltött válasz erre a felszólításra. Az Egyház az a keret, amelyben a hívő gyakorolja a válaszdadást a hívásra, és vállalja a velejáró felelősséget. Az Egyház nem valami láthatatlan eszme, hanem nagyon is látható és fogható alakulat. Ebben az alakban közvetíti a hitet, és segít a hitben. Olykor viszont azt érzi az ember, hogy akadályozza is a hitben.

Erről lesz szó ebben a szakaszban. Beszélünk a hit és az Egyház összefüggéséről (1.4.1), továbbá az egyházi hitközvetítés módjáról és a vele kapcsolatos nehézségekről (1.4.2). Végül az Egyház mai alakját vesszük fontolóra (1.4.3).

1.4.1 Hit és Egyház összefüggése

Sokan nehezményezik manapság, hogy a hit az Egyház adott alakjához van kötve. Nem ritkán halljuk, hogy „Jézus igen”, ámde egyidejűleg azt is, hogy „minek az Egyház?”. Az Egyházzal kapcsolatos nehézségeknek különfélék az okai. Többnyire az egyházi élet ridegségéből erednek; de olykor mélyebbek a gyökerek, és a jézusi üzenetről meg az Egyházzal alkotott egyoldalú és hamis fogalmakkal függenek össze.

Jézus és az Egyház szétválasztása

Merő emberi intézmény-e az Egyház?

A „felvilágosodás” kora (a 18. század) óta az Egyház — kiváltképp a német protestantizmusban — egyre erősödő bírálattal találkozik. A felvilágosodás ugyanis az emberre mint egyénre irányozta tekintetét. A nevelés célja a nagykorúsodott és erkölcsi felelősségtudattal bíró ember volt. Úgy képzeltek, hogy Jézus sem akart mást: csupán az egyes emberrel törődött, meg az egyénnek a mennyei Atyához fűződő közvetlen kapcsolatával. Dehogyan volt szándékában egyházat alapítani! Az Egyház eszerint semmilyen isteni alapító szándékra nem hivatkozhat. A felvilágosodottak szemé-

ben ezért nem volt több az Egyház emberi találmánynál és berendezkedésnél.

Minthogy azonban az ember társas lény, társulásra vágyik. Az Egyházat tehát csak úgy kellett értelmezniük, mint az egyes emberek szövetkezését „vallási szükségleteik közös kielégítésére”. Az Egyház eszerint nem egyéb, mint emberi egyesület. Mindig csak következmény, és így másodrangú. Ami az elsődleges, az a vallásos ember és az ő közvetlen kapcsolata Istennel. Jézus üzenetének ezen az egyénre szűkített szemléletén már rég túljutott ugyan a bölcsélet és a hittudomány, de még mindig elterjedt nézet táplálkozik belőle. Jézus és az Egyház összetartozását csupán laza és utólagos kapcsolatnak tartják, amire nincs is feltétlenül szükség ahhoz, hogy Jézussal higgyünk Istenben.

A Bibliát az Egyház helyett?

E nézet igazolásaként a Bibliára szokás hivatkozni mint ütőkártyára az Egyház ellenében. Gyakori ez azokban az ébredési mozgalmakban, amelyek a pietizmusból erednek. Az utóbbin egy 17-18. századi evangélikus ébredési mozgalmat értünk, amely több változatban hat a jelenkorig. Jézusra irányuló vallásosságuk a Bibliából táplálkozik. A jámbor bibliaolvasó és bibliásan imádkozó embert szerintük a Szentlélek világosítja meg, hogy közvetlenül megnyíljék előtte az Írás szövege és értelme. Eszerint azt lehetne mondani, hogy a „csendes szobácska” helyébe az Egyház furakodott. Az ilyen Jézusra irányuló vallásosság tehát nem az Egyházra hivatkozik, hanem a Bibliára. Ámde felmerül a kérdés, hogy honnét kapta ezt a könyvet a jámbor olvasó.

A Biblia nem az égből esett le, és nem ingyen és közvetlenül szállítják házhoz kinek-kinek. A Biblia elsősorban az „Egyház könyve”, mégpedig háromszorosan is. Elsősorban a gyülekezetek oktatása és hitbeli megerősítése végett jött létre. Továbbá az egyházi hitnek és nem magán-hitnek a lecsapódása. Egyházi jellegét végül csakis az Egyházzal együtt őrizhetjük meg és hagyományozhatjuk tovább.

Isten szövetsége az emberekkel

A negyedik misekánonban így imádkozunk: „Újra meg újra szövetséget ajánlottál az embereknek, és tanítottad őket a próféták által, hogy várják az üdvösséget.” A „szövetség” szó az a kulcs, amely megnyitja a hit és az Egyház összefüggésére nyíló helyes ajtót. A szövetség társas viszonyt jelent, emberek egyesítését egy olyan népbe, amelylyel Isten szövetségre lépett.

Jézus Krisztus végleges szövetséget hozott létre Isten és az emberek között. Ő a jelképe az új és örök szövetségnek. Ennek a szövetségnek célja az egész világ üdvössége. Ebbe a szövetségbe kapcsolódva éri el az egyedi ember a maga végleges teljességét.

Az Egyház mint „új szövetség”

A tanítványok, akiket Jézus meghívott és maga köré gyűjtött, az új szövetség zsengei voltak. Tizenkettes számukkal Isten egész népét képviselték (tudniillik Izrael népének tizenkét törzsét). Ezzel mutatott rá Jézus, hogy hívása Isten egész népének szól. Azáltal, hogy a hivatalos zsidóság elutasította Jézust, valamint a feltámadás és a Szentlélek kiáradása által, a Tizenkettő központi maggá lett Isten népének új és örök Szövetségében.

A Jézussal élő tanítványok és mindenekelőtt a Húsvét után benne hívó közösségek a szövetség népeként tekintettek önmagukat: mint Isten népe, mint megszenteltek, elkülönítettek, egybehívtak. Az „egybehívottság” lett az Egyházat jelentő görög szó (ekklészia). „Egyház” csupán más kifejezés annak jelzésére, amit a szövetség fogalmán értünk. Ezért mondhatjuk, hogy a hit Jézusban már kezdettől fogva egyházi hitet jelentett. A Jézusban felhangzó hívó szóra Isten közösségi választ vár az emberektől és közösségi felelősségvállalást „Jézus ügyéért”. Az alakot öltött válasz az Egyház.

A mondottak értelmében tehát helytelen határozott idő-

pont után kérdezősködnünk, hogy mikor alapította Jézus az Egyházat. A különféle újszövetségi iratokból kiemelhetünk ugyan bizonyos erre vonatkozó támpontokat (ilyen a Péternek adott ígéret, a Tizenkettő meghívása, az utolsó vacsora stb.); de mindezekén túl, Jézus egész életének és működésének egyházalapító hatása is volt. Jézusnak az volt a szándéka, hogy egybegyűjtse a hívőket az ő szövetségi közösségébe, az Egyházba.

Jézus szavainak és tetteinek eleinte csak előszóban történő továbbadása, majd végül írásbafoglalása és értelmezése ennek a szövetségnek a megszilárdítására szolgált. Az újszövetségi iratok a szövetség népének tanúbizonyságává lettek, és alapvetéssé kellett válniuk az Egyház szövetségi hűségének begyakorlására. Így kell értenünk azt, hogy a Szentírás az Egyház könyve. Minden bizonnyal „épületes könyv” — de elsősorban a közösség építésére való. Közösség nélkül nem lenne Szentírásunk — a Szentírás pedig közösségi vonatkozás nélkül elveszíti tanúságtevő erejét.

1.4.2 Az egyházi hitközvetítés a történelem folyamán

Az Egyházban egybegyűlt szövetségi nép adott arculata változott és változik a történelem folyamán. Nem minden volt meg kezdetben, ami ma az Egyház életéhez és alkotmányához tartozik. A fejlődés tényezői azok a változó és alakuló szükségletek voltak, amelyek az Egyház külső terjedésében és belső fejlődésében felmerültek. Történelme folyamán mindig megosztotta az Egyházat az a kérdés, hogy milyen volna a helyes arculata. E megosztások egyike-másika mindmáig megmaradt mint egyházszakadás. Mindmáig rá is nehezdek az adott Egyházban való hitre.

Már az újszövetségi iratokban nyomát találhatjuk az egyházi alkotmány, tanítás és élet helyes alakulására vonatkozó vitának és feszültségeknek. De ezen nehézségek ellenére is tudatában volt a korai Egyház Krisztus jelenlétének és a Szentlélek segítő működésének

A Szentlélek segítése

Az egység és a megoszlás szempontjának óvatossá kellene minket tennie, nehogy túl gyerekesen képzeljük el a Lélek működését az Egyházban. A Szentlélek korántsem a nagy programozó, hogy aztán az egész egyháztörténet ne legyen egyéb, mint a terv zökkenőmentes megvalósulása, amelyet csak végig kell néznünk. Nem csupán nézők vagyunk, hanem együttműködők is. A Szentlélek nem „póttag”, aki a helyünkben mindent végbevisz. Ő sokkal inkább az érdekeink képviselője. Közbelép az Egyház érdekében, amikor az Egyház — emberi jellege miatt — még csak tanulni vágyik, kutat, bizonytalankodik, aggódik. Közbelép az Egyház érdekében, amikor az — emberi jellege miatt — képtelen megtalálni a helyes és teljes választ Isten hívó szavára (vö. Róm 8,26 k). Mint érdekeink képviselője időt hagy nekünk addig, amíg mindenkori emberi és történelmi szóhasználatunk és tapasztalatunk szerint újra rá nem találunk a helyes és igaz feleletre. Az adott Egyháznak sok nehézsége függ össze a Szentléleknek ezzel az eljárás módjával. Egyeseknek túlkeves volt és mindmáig az, hogy a Szentlélek csak ennyire képviseli érdekeinket a mennyei Atya előtt. Sokkal messzebbmenő bizonyosságokat kívánnának. Mások viszont úgy találják, hogy az Egyház elnyomja, törvényeivel, intézményeivel és alakiségaival elfojtja a Szentlélek szabad működését, aki minden megrögzöttséget feltörne, és szent tűzével porrá égetné mindazt, ami már elavult.

A hit mint tantétel és mint tetterő

A hittétel a hitből fakadó tetterő biztosítéka.

Sokan elégedetlenkednek az Egyház hittételei (a dogmák) miatt, merthogy ezeket „igaznak” kell tartanunk. Szabadulni szeretnének az előregyártott tételektől, és igénylik az egyházi élet dogmátlanítását. A „felvilágosodás” kora a „szabad és nagykorú személyiség” nevében követelte ezt. Többnyire csak az uralkodó korszellemhez való alkalmaz-

kodás rejlik a kereszténység dogmátlánításának jelszava alatt. Tehát elvilágiasításról van szó.

Az Egyház épp ez ellen a fenyegető veszély ellen ad figyelmeztető jelet dogmáival. A kialakított és előírt egyházi hittétel megóv az elvilágiasodástól, amelyben a hit erejét a korszellem elnyeli és a világ bálványainak szolgálatába állítja. Ezért olyan nagy segítségünk az adott Egyházhoz való ragaszkodás a korszellemhez való alkalmazkodásnak és a vele való megalkuvásnak sokféle veszélye ellen.

A hittételek magyarázata

Ez azonban csak a nehézségek egyik fele. A kidolgozott hittételek éppen nem hitpótlékok: vagyis merő elismerésükkel és „igaznak tartásukkal” még korántsem történt meg minden. Az idők folyamán szükségesnek talált és megfogalmazott hittételek a személyes hit erejére vonatkoznak. Az önmagát Jézus Krisztusban kinyilatkoztató Istenbe vetett átfogó bizalmunkkal vannak kapcsolatban. Ez a kapcsolat egyes hittételeknél minden további nélkül nyilvánvaló; más hittételeknél ellenben nemcsak elhomályosult már az összefüggés, amely eredetileg adott volt, hanem egyenesen akadályos lett a hitnek. Mert amit egy adott korban és egy bizonyos szókinccsel használva kimondtak, az éppen nem mindig világos és nem ugyanúgy értendő minden korban. Mindig újra kérdeznünk kell a hittételek mondanivalóját (értelmét) és a hívő életre való hatását.

Kiváltképp ez a hittudomány feladata. Már a középkor nagy hittudósai is a hittételek „újraértelmezői” voltak a maguk módján. Nem is találtak általános helyeslésre. Így például Aquinói Szent Tamást (†1274) egyrészt bátor és előremutató hittudósként ünnepelték, másrészt viszont veszélyes újító gyanújába keveredett. Mind a mai napig ez a sorsuk a hittudósoknak.

Az adott Egyházban tehát különféle irányzatok vannak, és különböznek a hagyományos hit magyarázatai. Az ebből

adódó feszültségeket és nehézségeket persze nem lehet kényszerítő rendszabályokkal kiküszöbölni. El kell őket viselnünk, és enyhítenünk kell türelemre és párbeszédre való készséggel, egymás kölcsönös megértésével. Többnyire sem a régihez ragaszkodó, sem a gyökeres fordulatot sürgető szélsőséges csoportok nem sokat nyomtak a latban az egyháztörténet folyamán. Legtöbbnyire elszakadtak az Egyháztól a maguk túlzott konzervativizmusa vagy túlzott újításvágya miatt. Szektákká váltak.

Intézmény és Lélek

Egy-egy ébredési mozgalom mindig abban a veszélyben van, hogy szektássá válik és elkülönül az adott Egyháztól. Az ilyen mozgalmak általában a maguk megtapasztalását hangsúlyozzák. Az élő tanúságtétel számít nekik, nem pedig a szabályok és a formaságok. Ezek a mozgalmak gyakran feszültségben vannak a hivatalos Egyhazzal, és ez a feszültség olykor ellenséges érzéssé fokozódik az intézményes Egyház ellen.

A mi korunk szerfözlött, sőt veszedelmesen is ellene van minden intézményességnek. Ilyen időkben kiváltképp súlyos szemrehányás éri az Egyházat amiatt, hogy intézmény. Ha az Egyházat mint intézményt bírálják, ügyelnünk kell arra, hogy különböztetni tudjunk. Az Egyházat, mint intézményt érő bírálat érthető, jogosult, sőt szükséges lehet. Csakhogy van olyan bírálat is, amely összetéveszti a Szentlélek működését az anarchiával, vagyis a fejetlenséggel.

Vígasztaló a vígasztalanságban

A Lélekért való rajongás megfelelőezik arról, hogy a Szentlélek előre jelzi a majdani teljes lélekkiáradást Isten népére, amely jelenleg még a vándorélet vígasztalansága és a történelem jelenlegi szakaszának lélektelensége miatt kesereg. El fog jönni Isten gyermekeinek nagykorúsága és szabadsága, amikor majd betölti őket a Szentlélek. De zárán-

dokságunk korában — vagyis az Egyház életidején — ez a lélekképzés még csak előlegként adott és megígért.

A Szentlélek ez idő szerint vigasztalónk a lélektelen körülmények miatti vigasztalanságban. Az Egyház ugyanis az isteni támogatás ellenére sem mentes a jelen történelmi korszak lélektelen hatásaitól. Minden szabálya és alakiséga magán viseli ennek a lélektelenségnek bélyegét tanításában és életében, hivatalrendszerében és alkotmányában, istentiszteletében és hitoktatási módjában. A szabályok és alakiságok végrehajtása és hűséges tiszteletben tartása egymaga nem „lelkésít”; teljesen soha ki nem elégít; olykor unalmasá válik, és könnyen megesik, hogy torkig vagyunk vele. A szellemtelen állapotok korának hétköznapi élete és hétköznapi imádkozása így válik maga is szokványossá és külsőséggé.

De ne feledjük, hogy az alakiságok nemcsak torzítanak, hanem alakítanak is! A szokások nemcsak szokványossá, hanem otthonossá is teszik az életet. A Szentlélek mint hétköznapijaink vigasztalója úgy vezet minket, hogy otthonossá vagyis lelkivé tudjuk tenni megszokott dolgainkat. A Szentlélek ezt a hatalmas erőpróbát és ezt a türelmes munkát várja el tőlünk. Ámde az ilyen törekvések iskolája éppen az adott Egyház.

Minden idők rajongói keveselték, és ma is keveslik, hogy a Szentlélek csak ennyit segít. Valami pótlékot keresnek tehát, ami látszólag megadja nekik azt, amit megvon tőlük a Szentlélek, amikor az adott Egyház révén „bevezet” minket a hitbe. Amikor az intézményes Egyházat bírálják, voltaképpen azt a módot bírálják, ahogyan a Lélek működik a történelem folyamán. Azt, hogy a szokványos módon közli magát. A bibliai és a politikai rajongók ma egymásra találhatnak azon a ponton, hogy bírálják, ami szokásszerű és adott. Hiszen az erőszak hívei is úgy tudják, hogy az hozza meg a „szellemet”, ami ellenkezik a megszokottal (= a forradalom).

Megőrzés változtatás útján

A rajongók részéről elhangzó bírálat a közvetlen megtagasztalás alapján elvet minden közvetítést, ha az megszokott módon történik. Szakít minden intézményes adottsággal is, mert megmerevedettnek és betokosodottnak tartja. Az Egyházat mint intézményt azonban érheti jogos és szükséges bírálat is.

A Szentlelket tudniillik úgy is félre állíthatjuk, hogy a meglévőt megváltoztathatatatlannak jelentjük ki. Például ha minden kor számára kötelezővé nyilvánítják azt a liturgiát, amelyet egy másik történelmi kor alakított ki. Minden változtatást hamisításként gyaláznak. E szerint a felfogás szerint az adott Egyház arra való, hogy féltve őrizzen mindent, ami tegnapi; vagyis a konzervativizmus és hagyományőrzés szava döntene az Egyházban.

1.4.3 Az Egyház mai alakja

Az Egyház mindennapi életében az egyénnek sokféle nehézsége támadhat az említett, történetileg kialakult hitközvetítésből és a Szentlélek segítségnyújtásának módjából. Mindenekelőtt az okokra kellene visszavezetnünk összes nehézségeinket. El kellene gondolkodnunk, és megkérdezni magunkat: Mit várok az Egyháztól? (A lelkem üdvösségének közvetítését talán csak a megszokott keretek közt vagyok hajlandó elfogadni?) És hogyan képzelem el a Szentlélek tevékenységét? A feleletet további megfontolásokkal kell kidolgoznunk.

Az Egyház nem tökéletes arculata

Senki sem lehet teljesen megelégedett az Egyház adott alakjával. Ez a megjegyzés azonban nem csupán a tisztségviselők és a hívek túlságosan is köztudomású emberi gyarlóságaira vonatkozik. Az Egyház nagy és kis szentjei sem vol-

tak a maguk idejében maradéktalanul meggyőzőek. Hitelreméltóságot a legátfogóbb értelemben, senki nem képviselhet egymaga. Csak részeinek összességében közelíti meg az Egyház a hitelreméltóság eszményét. Olyan egyház marad, amelynek tagjai bűnös emberek, akik valamennyien rászorulnak Isten kegyelmére és irgalmára.

Bizalomra buzdítás

Az Egyház mindig korának ruháját viselte, és annak igényeihez igyekezett jóban-rosszban alkalmazkodni. Mindig rá is szorult a reformra. Minden megújulás a kor igényeinek inkább megfelelő választ keresett Isten hívó szavára. Vajon miképp találna valóban nyitott szivekre napjainkban az isteni hívás? Ha abból indulunk ki, hogy az embereknek korunkban nincs bátorságuk és bizalmuk az élethez, akkor manapság az Egyház főfeladata, hogy buzdítson: vállald az életet! A mai idők parancsa: Csak a lényegre tekints, — ahelyett hogy mellékes dolgokról vitatkoznál!

Mivel egy agyonszervezett világban egyre inkább elmagányosodik az ember és egymaga képtelen már ellenállni a felszínes fogyasztói gondolkodás beilleszkedést és megalkuvást erőltető vonzásának, manapság még fontosabb, mint valaha, hogy közösség tagjaként avassanak be a hitbe. *Beszédben* élő hit kell tehát — nemcsak olyankor, ha Istennel beszélünk, hanem az egymással és egymásért folytatott párbeszéd és cselekvés folyamán is.

Irodalmi utalások:

W.Rück, H.J. Volk: Kirche für die Zukunft. — Mainz (Grünwald) 1974.

J. Ratzinger: Das neue Volk Gottes. — Düsseldorf (Patmos) 1972.

2. ÜNNEPLÜNK

A keresztény hit ünnepi jellege a liturgia ünneplése során, Krisztussal való találkozásainkban mutatkozik meg:

A keresztségben ajándékként kapjuk meg a Krisztussal és az Egyházzal való közösséget — ez az új élet kezdete (2.1).

Az egyesek és a közösség imájában különleges módon ölt testet a megkereszteltek hite (2.2).

Ha a keresztény vétkezett, az ünnepélyes kiengesztelődésben tapasztalhatja meg újra meg újra Isten feléje hajló irgalmas szeretetét az Egyház közösségében (2.3).

Az Egyház közép- és gyújtópontja az Eucharisztia megünneplése: az eucharisztikus áldozati lakoma az Egyház erőforrása a tökéletesedés felé vezető úton (2.4).

2.1 HIT ÉS KERESZTSÉG

Josef Weismayer

„Kereszténnyé nem születik az ember, kereszténnyé *vá-lunk*”. Így mondta a második és harmadik század fordulóján élt keresztény író, Tertullianus. Ez a kereszténnyé válás a keresztségben történik amióta csak fennáll az első Húsvét óta a keresztény közösség. Az Egyháznak ebben a szentségi cselekményében válik az ember a hívők közösségének tagjává. Az Egyház már az első századokban megkeresztelte azokat a kisgyermeket és csecsemőket, akiknek a szülei keresztények voltak, és ezzel — már növekedőfélben — közösségébe fogadta őket.

A következőkben először általánosságban gondoljuk át az Egyház szentségi tevékenységét (2.1.1). Nagyon fontos tudnunk, hogy a korai keresztények hogyan értelmezték azt, ami a keresztelezésben történik. Ahogy az Újszövetség tanúsága szerint ők értették a keresztséget, az az irányadó a mi számunkra is (2.1.2). A megfelelő újszövetségi helyek átte-

kintése után (2.1.3) azzal a kérdéssel fogunk foglalkozni, hogy helyes-e a gyermekek keresztelese (2.1.4). A Krisztus-közösségbe és az Egyházba való felvételük a bérnálásban lesz teljessé (2.1.5).

2.1.1 Az Egyház szentségei

Az Egyház maga is szentségi valóság (vö. 1.4). Látható és megtapasztalható formájában közvetlenül nem látható és nem fogható valóság jut kifejezésre: a föltámadt és megdicsőült Úr jelenléte. Az adott Egyházban Krisztus velünk van mindazzal, amit számunkra jelent és amit értünk tett. Az Egyház jele és eszköze annak a legbensőbb egységnek, amely az emberiséget Krisztusban az Istenhez fűzi. Jele és eszköze az emberiség egységének. Így fogalmazta meg a II. vatikáni zsinat az Egyházzal szőló határozat elején. Az Egyháznak kell kifejeznie és megvalósítania azt a kapcsolatot, mely Krisztusban Isten és az emberek között létrejön. Az Egyháznak hirdetnie és segítenie kell az emberiség egységét, mert ennek alapját és csíráját máris elnyertük Jézus Krisztusban.

Ami a szentségben történik, az a látható és tapasztalható valóság síkján játszódik le, de van egy mélységi dimenziója is. A látható valóságban a láthatatlan fejeződik ki, mutatkozik be, testesül meg. A szentségnek ez a mélységi dimenziója, amely a látható valóságban fejeződik ki, nem más, mint a megdicsőült Úrral való találkozás. Az élet egy-egy adott helyzetében az Egyház jelszerű cselekménye részesíti az egyes embert ebben a találkozásban. Ahogy az ember különféle kifejezési eszközöket használ, amikor a másik embernek meg akarja mutatni örömét, háláját és szeretetét, úgy használ föl az Úr látható és tapasztalható elemeket, amikor emberi életünk döntő fordulópontjain találkozni akar velünk. Az Egyház hét ilyen szentséget ismer.

2.1.2 *A keresztség az első keresztény nemzedék értelmezésében*

Az újszövetségi iratok egységes tanúsága szertint az Úr feltámadása és a Szentlélek eljövetele után a keresztség volt az a kapu, amelyen át a keresztények közösségébe és Krisztussal közösségbe lehetett jutni. Az első idők Egyháza meg volt győződve arról, hogy az Úr akarata szerint cselekedett, amikor a kereszténységbe való befogadásnak ezt a módját megőrizte.

A sok ideillő szentírási hely közül példaként egyet választunk ki: ApCsel 2,37-42. Ezen a szövegrészen próbáljuk megmutatni, hogy mi a tartalma a keresztelési történetnek, és hogyan értelmezték ennek a történetnek a hatását. Közvetlenül ez előtt a szentírási szakasz előtt a pünkösdi eseményről van szó (ApCsel 2,1-13). Szent Péter ezt a történetet a Lélek megígért kiárasztására magyarázta (vö. Joel 3,1-5) és Isten nagy tetteként az Úr feltámadását hirdette (ApCsel 2,14-36). Ehhez kapcsolódik a következő szakasz: „E szavak szíven találták őket. Megkérdezték Pétert és a többi apostolt: Mit tegyünk hát, emberek, testvérek? Tartsatok bűnbánatot — felelte Péter — és keresztteljék meg mindegyiktek Jézus Krisztus nevében bűneitek bocsánatára. Így megkapjátok a Szentlélek ajándékát” (ApCsel 2,37-38).

Ebben a megfogalmazásban a keresztelési történet olyan esemény, amelyben Isten a fő cselekvő személy. Az ember sem játszik azonban pusztán passzív szerepet, hanem Isten válaszoló, felszabadult társa. Az Apostolok Cselekedeteinek idézett szövegrészlete nagyon nyomatékosan hangsúlyozza Isten kezdeményezését. Isten szava, üdvözítő tetteinek a hirdetése szíven találja az összesereglett embereket.

Amikor ennek tudatára ébrednek, belátják, hogy még nem válaszoltak megfelelő módon Isten hívására. Megdöbbennek, a felismerés „szíven találja” őket. Kérdezik, hogy mit tegyenek.

Azt a választ kapják, hogy térjenek meg és életükkel tegyenek tanúságot megtérésükről. Ez az új életfelfogás azt

jelenti, hogy életüket az emberrel kapcsolatot kereső Istenhez igazítják. Egyúttal azt is jelenti, hogy elhagyják a bűnös cselekvés kerülőútjait és tévútjait.

A megtérésre való felszólítás ebben a biztatásban mondja ki a döntő szót: „Keresztelkedjék meg mindegyiktek Jézus Krisztus nevében!” Az eredeti fogalmazás: kereszteltesse meg magát mindegyiktek — már jelzi, hogy a keresztségben Isten tesz valamit az emberrel. A vízzel való keresztelés „Jézus nevében” történik. Túl kevés lenne, ha ezeken a szavakon csak azt értenők, hogy a keresztelés Jézus megbízásából történik, vagy hogy a kereszteléskor Jézushoz imádkozunk. „Jézus nevében megkeresztelkedni” azt jelenti, hogy a megkeresztelt ember életközösségre lép Jézussal, hogy valamilyen személyes módon találkozik vele. Aki hallgat a hívásra, azt eltölti Krisztus, az beléphet az ő országába. Számára eleven valósággá válik Krisztus, és mindaz, amit az Úr értünk tett.

A keresztelés „a bűnök bocsánatára” történik. A megkeresztelt ember Krisztusé lesz, és ez új kezdést, új életet jelent számára. Elvben vége az Istentől való elfordulásnak, örökre végének kell lennie. Elnémul az a „nem”, amit az ember a bűnben Istennek mond. A megtérésben és a hitben alakot ölt az Istennek mondott „igen”.

Az Apostolok Cselekedeteiből vett szöveg végül a „Szentlélek ajándékáról” szól, amiben a megkeresztelt ember részesül. Azt a dinamikát, azt a cselekvőkészséget, amivel a Szentlélek a fiatal Egyházat megajándékozta, megkapja minden egyes megkeresztelt ember. Sőt a Szentlélekben nyerjük el az Úr Jézus Krisztussal való közösséget és bűnünk bocsánatát is, mert benne van jelen számunkra a föltámadt és megdicsőült Úr.

Az Apostolok Cselekedeteinek most röviden átgondolt szövegrészlete azt is megmutatja, hogy a keresztség olyan történés, aminek következményei vannak; vagy pontosabban: következményeinek kell lennie. „Akik megfogadták szavát, megkeresztelkedtek. Aznap mintegy háromezer lélek megtért. Állhatatosan kitartottak az apostolok tanításá-

ban és közösségében, a kenyértörésben és az imádságban” (ApCsel 2,41-42). A keresztség által juthatunk be a hívők közösségébe. Az élet ebben a közösségben nagyon tevékeny: Hűséges ragaszkodás az apostolok tanításához, megmaradás az életről és Jézus Krisztusba vetett reményünkről szóló örömhírben, továbbá a közösségben és az együttélésnek ama formájában, amelyet az Apostolok Cselekedeteiben (4,32-37) részletesebben olvashatunk.

Mint eddigi meggondolásainkból adódik, a keresztség a korai keresztények szemében sok mindennel összefüggő történés volt. Fordulópont Isten és az egyes ember kapcsolatában. Az ember belép Jézus Krisztus életszférájába, elnyeri bűnei bocsánatát, megkapja a Szentlélek ajándékát, felveszik a hívők közösségébe. Az elindítást Isten adta, a keresztség ajándék: és az ember válaszolt rá. A feladat az, hogy válaszához hű maradjon egész életében, amely a hívők közösségében folyik le.

2.1.3 A keresztség teológiájának alapvonásai

A keresztség történésének átfogó megértésére kiindulhatunk azokból a szavakból, amelyek szerint a keresztelés „Jézus nevében” (ApCsel 10,48; vö. 2,38), illetve „Jézus nevére” (ApCsel 8,16; ApCsel 19,5) történik. Ezek a szavak világossá teszik, hogy ki a keresztség tulajdonképpeni kiszolgáltatója: a köztünk lévő megdicsőült Úr. A keresztségben az ember Krisztusé lesz, őt ölti magára (Róm 13,14; Gal 3,27), halálának hasonlóságában egybenő vele (Róm 6,5), Krisztusban meghal és eltemetik (Kol 2,12), sőt vele föl is támad (Ef 2,6). A megkeresztelkedő számára megvalósul Krisztus megváltó és üdvözítő műve.

Azzal, hogy a megkeresztelkedő ember Krisztusé lesz, részesévé válik annak a kapcsolatnak is, mely Jézust Istenhez fűzi. A megkeresztelt ember Krisztussal együtt és őbenne mondhatja „Abba, Atyám!” (vö. Róm 8,15; Gal 4,6). Amikor az újszövetségi iratok a „Szentlélekből” való születésről

(Ján 3,5), „újjászületésről” (1 Pt 1,3; 1,23), az új teremtről (2 Kor 5,17), megvilágosításról (Ef 5,8-14; Zsid 6,4) szólnak, akkor erre a távlatra utalnak.

Elválaszthatatlanul összefügg ezzel, hogy a keresztségben a Szentlélek művét kell látnunk. A keresztség megpecsételés (2 Kor 1,22; Ef 1,13; 4,30), a Szentlélek a Krisztussal való végleges közösség előlege. Számunkra a Föltámadott a Szentlélekben van jelen. A Máté-evangélium befejezése azt mondja, hogy „az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevére” (Mt 28,19) kell kereszteni. Ez egyben rövid hitoktatás a keresztségről. Amikor a katekizmus nyelvén a keresztségben kapott megszentelő kegyelemről van szó, ezen az Atyával való közösségünket értjük, melyet ajándékként Krisztus által a Szentlélekben kapunk.

Ez a keresztség alapvető ténye. Mellette kezdettől fogva előtérben volt felszabadító, megváltó hatalma is: a bűnbocsánat. Az Istenhez fűző új kapcsolat, a Krisztusnak való alárendelés kiszabadítja az embert abból a kárhozatot hozó helyzetből, amelyben van. A keresztségben megkapja az újrakezdés lehetőségét. A felnőtt ember számára ez konkrétan azt jelenti, hogy Isten megbocsájtja bűneit, azt, hogy saját hibájából elfordult tőle. A bűnök bocsánatára kiszolgáltattott keresztség azonban attól a bűnös állapottól is megszabadít, melyet hagyományosan „áteredő bűnnek” nevezünk. Ezen azt a szoros kapcsolatot értjük, mely az embert a bűnhöz fűzi még mielőtt szabad döntésre képes, azért, mert egy olyan emberiség tagja, amelyben kezdettől fogva megvolt a bűn (vö. Ter 3), és mint valami légkör hat mindenkire. Mivel a keresztség Krisztussal, a bűn és a halál legyőzőjével terem közösséget, a megkeresztelt számára már „nincs semmi elmarasztaló ítélet” (Róm 8,1): bocsánatot nyert.

A Krisztussal való közösség és a bűnbocsánat nem egymágában éri a megkereszteltet; a keresztség beiktat Isten népébe, az Egyházba. Keresztényi létünk csak az Egyházban való létünként képzelhető el. Ez azonban egyszerre jelenti azt, hogy a megkeresztelt együtt éljen ezzel a közösséggel, de ez a közösség is törődjék azzal, akit fölvelt magába.

A keresztségi történesnek előzményei vannak, amint azt a tárgyalt szentírási hely (ApCsel 2,37-38) megmutatta. Isten valamilyen hívása megtérésre és hitre készíteti az embert, elindítja a Krisztushoz vezető úton és ez az út a keresztségbe torkollik. De a keresztség nem végpont, hanem kezdet. A Krisztushoz vezető út célba ér, és a Krisztussal együtt járt út elkezdődik. Az Isten hívására adott válasz — a hit és a megtérés — meghatározott magatartást sugall. A megkeresztelt ember arra törekszik, hogy Istennek adott válaszát egyre inkább élete meghatározó elemévé tegye, emberi életének minden területét és elágazását ebbe az irányba állítsa be, döntése mellett kitartson élete minden helyzetében. Ez a hit formájában adott válasz a keresztségnek olyan fontos eleme, hogy miatta már nagyon korán a hit szentségének nevezték a keresztséget. A keresztség ajándékai egyúttal feladatok is. A Krisztussal létrejött közösséget el kell mélyíteni. A bűnbocsánat arra kötelez, hogy nagyon határozottan forduljunk szembe a bűnnel. Az Egyház közösségébe való bekapcsolódásnak pedig egyre tudatosabbá kell válnia.

2.1.4 Gyermekkeresztelés — felnőttkeresztelés

Az eddig mondottak főleg a felnőttek keresztségére vonatkoznak. Ők már képesek arra, hogy tudatosan megtérjenek Istenhez. Az Egyház első századaiban, érthető okokból, ez volt az általános. De adataink vannak arról, hogy már a második század folyamán megkeresztelték olyan szülők csecsemőit, kisgyermekét is, akik keresztények voltak vagy kereszténnyé lettek. Így a kicsinyeket is befogadták a hívők közösségébe. Nem zárható ki az sem, hogy már az Újszövetség is céloz a gyermekek keresztelésére, például Mk 10,13-16, és azok a szövegek, melyek családok megkereszteléséről szólnak (1 Kor 1,16; ApCsel 16,15. 33. és 18,8). Vita tárgya azonban, hogy ezekből a szövegekből következtethetünk-e gyermekkeresztelésre. Úgy látszik, hogy a gyermekkeresztelés bevezetése nem okozott problémákat. Igaz, értékét és

hatását a későbbiek folyamán időnkint kétségbevonták, mint a középkorban a katarrok, a reformáció korában az újrakeresztelők, ma pedig a baptisták, hogy csak néhányat említsünk.

A gyermekkeresztelés kérdésében a legnagyobb nehézséget a keresztség és a hit kapcsolata jelenti. Amikor a keresztséget a hit szentségének nevezzük, első látásra olyan szorosnak tűnik a keresztség és a tudatosan élt hit kapcsolata, hogy kétségesse válik, szabad-e megkeresztelni azokat, akiknél a tudatos hit még lehetetlen. Abban a nagy vitában, amely 1943-ban Karl Barthnak a gyermekkeresztelésről tartott előadása nyomán támadt, mindig újra meg újra felmerült az az érv, hogy a gyermekkeresztelés következményének kell tekinteni a „népegyház” kialakulását, azt a tényt, hogy a megkereszteltek száma nagy, a gyakorló keresztyeneké pedig csekély. Ha az Egyház áttérne a felnőttkeresztelésre, akkor Barth véleménye szerint az Egyház megfoghatkozna ugyan létszám szerint, de aránylag több meggyőződéses és tevékeny tagja lenne.

A II. vatikáni zsinat liturgiareformja során megújodott a keresztség megünneplése is. Az új szertartás egyúttal igen alkalmas a gyermekkeresztelés megértetésére is.

A megkeresztelendő hitére vonatkozó kérdés megfogalmazása mutatja, hogy a liturgia számol a csecsemő vagy a kisgyermek fejlettségi fokával. Nem szólítja meg jelképesen sem a megkeresztelendőt. Csak ott, ahol a megdicsőült Úr maga cselekszik — a lényeges keresztelési cselekményben — szerepel a „te” megszólítás. Egyébként a keresztelő azokhoz intézi kérdéseit és azoktól vár választ, akik felelősek a felnövő gyermekért: a szülőktől és a keresztszülőktől. Hogy ez a liturgikus párbeszéd komédiává ne váljék, még a keresztelés időpontjának kitűzése előtt a szülőkkel „keresztségi megbeszélést” kell folytatni. E beszélgetés során kell tudatosulni a szülőkben, hogy milyen felelősséget vállalnak a kereszteléssel. Ez a beszélgetés arra is alkalmat ad, hogy a keresztség előfeltételeiről megbizonyosodjunk. Hiszen kell biztosíték arra, hogy akik a felnövekvő gyermekért

felelősek, lehetővé fogják tenni, hogy gyermekük hittel válaszoljon Istennek. De a keresztelés nemcsak a szülők és helyetteseik hitét érinti, hanem az Egyházét, az egyházközségét is, mert a keresztség a hívők közösségébe való felvételt is jelent. A liturgikus megújulás egyik fontos célja volt, hogy a gyermek keresztelését mint az egyházközség ünnepét, Isten népe közös liturgiáját ünnepelje. Ez persze az egyházközségnek arra a kötelezettségére is utal, hogy tördőnie kell azokkal, akiket fölvelt Isten népe közösségébe.

Mi joga keresztel meg az Egyház csecsemőket és kisgyermeket? Mert a keresztség Isten ingyenes ajándéka. Így van ez a megkeresztelkedő felnőtt esetében is. Ő sem „érdemelte ki” a keresztséget a hit melletti döntésével. Az Egyháznak akkor szabad keresztelnie, ha indokoltan remélheti, hogy a felnövekvő és a felnőtt ember hittel fog válaszolni Istennek. A hit melletti döntésünk sohasem a múlté, nemcsak mögöttünk, hanem mindig előttünk is van. Ezért a kisgyermek is, a felnőtt keresztény is elvszerűen a hit útját járja, mindig úton van a hitben. A hívő szülők gyermekük megkereszteltetésével ki akarják fejezni, hogy a rájuk bízott embert fel akarják vétetni a hívők, a hit útján járók közösségébe. A szülők sok mindent eleve eldöntenek, el is kell dönteniük. Csak a keresztény életre ne irányíthatnának-e? Ez embertelenség lenne a szó szoros értelmében.

2.1.5 A bérmlás ünnepe a keresztény életében

A keresztség az első keresztények számára nemcsak a bűnök bocsánatát, hanem a Szentlélek „ajándékozását” is jelentette (vö. 2.1.2 és 2.1.3). Az első századok folyamán ezt a Lélek-ajándékozást a kézfeltétellel, a megkeresztelt megkenésével és megjelölésével kapcsolták össze. Ezek a liturgikus cselekmények közvetlenül a szorosan vett keresztelés után következtek. A nyugati egyházban a püspököknek voltak főntartva, majd végül különváltak a kereszteléstől. Így jött létre a keresztelési cselekmények egy részéből a bérmlá-

lás, a Krisztusba való „beavatás” végső, lezáró mozzanata.

Ebben a szentségben a keresztségi történés újra jelenlévővé és hatékonyává válik, de itt a Krisztussal találkozó „partner” már nem a tudatos válaszára képtelen kisgyerek, hanem a felnövekvőben levő ember, aki már tudatos hitre, Istenhez fordulásra képes. Átéli a Krisztussal való közösséget és vele a Szentlélektől ajándékozott istengyermekséget. A Szentlélek ajándékaként bekapcsolódik az Egyház közösségébe, képessé válik az együttműködésre. Annak az új életnek a távlatai, amelyekre az Úr már meghívta a keresztségben, a megbértámban legyenek tudatossá; fel kell ébrednie felelősségtudatának és cselekvésvágyának saját keresztyén voltaért és hivatásaért az Egyház tagjaként.

Irodalmi utalások:

Biemer, G.: Firmung, Theologie und Praxis. — Würzburg (Echter) 1973

Netzer, J.: Das Taufgespräch in der Gemeinde. Pastoraltheologische Untersuchung zum rechten Vollzug der erneuerten Taufpraxis. — Freiburg (Herder) 1976.

2.2 AZ IMA MINT VÁLASZ

Walter Kirchschräger

A keresztség felvételével — ami a személyes hit tanúsítása — az ember Istennel életközösségbe jut (vö. 2.1). Mivel Jézus megváltó művének lett részese, Istent így szólíthatja meg: „Abba, Atyám” (Róm 8,15; Gal 4,6), és hitet tehet a feltámadott Úr mellett. A keresztséggel bekapcsolódott azoknak az embereknek a közösségébe, akik megvallják a Szentháromságba vetett hitüket, és e hitből fakadó életük által elkötelezték magukat Istennek.

Az ember élete nem valamilyen állandó állapot, hanem folytonos mozgás, fejlődés. Az a válasz, amelyet az ember Isten szólítására a hit mellett való döntésével megalapozott, a keresztség felvételével véglegesített, mindig újra meg új-

ra rászorul a kiegészítésre, folytatásra és elmélyítésre az ember egész élete folyamán.

A következőkben átgondoljuk a keresztyén ima jelentőségét (2.2.1) és formáit (2.2.2), megvizsgáljuk az ima szentírási és újszövetségi hátterét (2.2.3), hogy ennek segítségével meghatározzuk az ima helyét az ember életében (2.2.4), és így megtaláljuk az ima legfontosabb ismertetőjeleit (2.2.5).

2.2.1 Az ima jelentősége a keresztyén ember életében

Isten szólt az emberhez a teremtés műve által és a történelemben kifejtett működése által (a kinyilatkoztatásban, vö. 1.2), és „ebben a végső korszakban Fia által beszélt hozzánk” (Zsid 1.1; vö. 1.3). Isten szólítására válaszolnunk kell, hiszen az ember lényegéhez tartozik, hogy nem magányos, elszigetelt teremtmény, hanem közösségben akar élni más emberekkel, és kapcsolatba akar jutni Istennel.

Minden kapcsolat, az emberek közötti is, meglazul és végül megszakad, ha elsatnyul benne a párbeszéd, ha a kimondott szóra nincs válasz, ha a jelzéseknek nincs visszhangja. Vége a szeretetben született társas kapcsolatoknak, ha az egyik fél fáradozására a másik csak érdektelenséggel, közömbösséggel és hallgatással felel.

A Szentírás a maga erőteljes, kifejező stílusában Isten és az ember kapcsolatát szívesen hasonlítja a házassághoz (vö. Jer 3,1-13; Oz 1,2-3,5; Ef 5,21-33). A kép valóban jól alkalmazható Isten és az ember kapcsolatának jellemzésére. Isten nem a maga kedvéért, hanem szeretetből törődött a világgal, és küldte el Fiát (vö. Ján 3,16-184). A hívő embernek is, aki a keresztségben új, isteni életet kapott, első és egyszerű válaszát folytatnia kell. (Az oltár előtt kimondott „igen” a házasságban sem az utolsó szó!) A szótlanság megöl minden kapcsolatot és közösséget.

Ennek az egyszerű hasonlatnak az alapján is világos: az ima nélkülözhetetlenül fontos. A szentségekből táplálkozó élettel, a gyakorló emberszeretettel együtt a keresztyén em-

ber elengedhetetlenül fontos *életmegnyilvánulása*, sőt a három elem elválaszthatatlanul összetartozik. Az Istennel semmilyen vonatkozásban nem álló emberszolgalat pusztán evilági humanizmus, és ha a szentségekből merítő élet nem hatja át az egész embert, ez is csak felszínes dolog marad.

2.2.2 A keresztény ima sokfélesége

Mit jelent „imádkozni”?

Ha az imán mindig csak kérést értünk, akkor nagyon leszűkítjük a szó értelmét.

A Szentírás a nyelvhasználatában az „ima” szó megfelelői ezekkel a szavakkal fordíthatók: „dicsőítés, hálaadás, panasz”. (A zsoltárok gyűjtőneve például a héberben „dicsőítések”.) A különféle elnevezések jelzik az ima sokféleségét.

Ha az imát kizárólag mindig újra megismétlendő kérésnek tekintenők, ez azt jelentené, hogy Istenről alkotott képünk furcsa, szinte mágikus. Istenben nem látnánk mást, mint utolsó szalmaszálat, a segítő szentek egyikét, akihez csak végszükség esetén, nagy bajban fordulunk. Az a közfelfogás, hogy bajban a legtöbb ember megtanul imádkozni, sokszor megfelel a valóságnak, de mutatja, hogy mennyire elterjedt az imának ez a leszűkített értelmezése. (A kérő ima jogosultságával és fontosságával természetesen még foglalkoznunk kell vö. 2.2.3)

Némileg kiélezve a dolgot „forró drótnak” nevezhetnők az imát, ami persze nemcsak arra való, hogy segítség kérésére használjuk. Jézus Krisztus megváltó tette nyomán az ember megkapta az istengyermekség Lelkét, és ebben a Lélekben bármikor szólhat az Atyához (vö. Róm 8,15), aki tudja, hogy szabad imádkoznia, az abban a hívő bizonyosságban él, hogy élete Isten színe előtt folyik, abban a hívő bizalomban, hogy Isten mindig kész meghallgatásunkra. Isten sokféleképpen szól az ember élete folyamán. Az imában az ember megpróbálhat a maga módján válaszolni.

Az ima „nyelve”

Ha az ember imája Istennek evilágban tapasztalt üdvöztető működésére adott válasz, akkor ennek az emberi megnyilvánulásnak a lehetőség szerint igazodnia kell az isteni működéshez. Isten nemcsak az emberhez *szóló*, hanem *cselekvő* Istenként is kinyilatkoztatta magát. Éppen Jézus tanításából sejtheti meg az ember, hogy Isten szavát és cselekvését Isten egyetlen tevékenységének, egyetlen valóság két érzékelhető, megtapasztalható dimenziójának kell tekintenie: Isten országa közelségének a meghirdetése elválaszthatatlanul összetartozik ennek az „országnak” példaszerű megvalósulásával a gyógyító csodatételekben (vö. pl. Mk 1,14-15 és 1,21-28; valamint fent 1.3.1). Ennek megfelelően az ima sem lehet az ember valamilyen körülhatárolt „tevékenysége”, ami csak megszabott időben, meghatározott szavakkal történő beszédre, sőt egyáltalán csak a beszédre korlátozódónék. Ahogy a szerető ember a szeretett személynek sokféle formában ki tudja fejezni érzelmeit, éppúgy az Istent szerető embernek is találékonnak kell lennie a válaszadás formáinak a megtalálásában, a kimondott szónál sokkal többre kell törekednie. „Az ember csak a szívével lát jól” — mondja a Kis Herceg (A. de Saint-Exupéry). Szavait így alakíthatnánk át: „Az ember csak a szívével beszél jól...”

Imádkozni azt jelenti, hogy az ember egész valójával Isten felé fordul. Az ima „nyelve” nem más, mint az Isten színe előtt folyó élet.

2.2.3 Az ima szentírási háttere

Az ószövetségi örökség

A Zsoltárok könyve az ószövetségi idők különféle imáinak gazdag gyűjteménye. Az egyes szövegek a Krisztus előtti 10. századtól a 4. századig keletkeztek, a mostani gyűjteményt a Kr.e. 2. században állították össze. Az egyes szövegek

alapján jól megismerhetjük az ószövetségi ember imamódját. Jellemző, hogy ezekben az imákban mindig Isten dicsérete áll az előtérben: így van ez a himnuszokban, amelyeknek egyetlen mondanivalója az istendicséret (pl. Zsolt 8; 19; 29; 33; 111; 113; 136; 150); így van ez a hálaénekekben, amelyek Isten nagyságát éneklik meg a tőle kapott segítség nyomán (pl. Zsolt 18), vagy a panaszos énekekben, a bajba jutott hívő zsidók kérő imáiban, amelyekben kérésüket Isten dicséretével kapcsolják össze.

Jézus példája és tanítása

Jézus működéséből — ahogy azt az evangéliumok leírják — fontos indításokat meríthetünk imánk számára. Jézus imádkozásmódjában összefűződik Isten dicsőítése (vö. Mt 11,25-27), a szív mélyéből fakadó kérés (vö. Lk 22,42) és az Isten színe előtt való (csendes) elidőzés (vö. Lk 6,12). Egész működése az Atya és a Fiú párbeszédén alapul.

Különösen Lukács evangéliuma hangsúlyozza, hogy Jézus küldetése döntő pillanataiban mindig imádkozik, például megkeresztelkedésekor (Lk 3,21) vagy az apostolok kiválasztásakor (Lk 6,12). Jézus színeváltozása az evangélium szerint szintén ima közben történt (Lk 9,29). Márk arról számol be, hogy Jézus kora reggel egyedül visszavonul imádkozni (Mk 1,35). Az evangélisták Jézus magatartását követendő példának tekintik. János a Fiú és az Atya szoros kapcsolatát a „főpapi imában” feje ki (Jn 17).

Tanításában Jézus rámutat arra, hogy az ima külső formája alárendelt szerepet játszik a belső magatartáshoz mérten. Igaz, megtanítja tanítványait egy kész imaformulára is, a Miatyánkra, de mindjárt rámutat az ima helyes rendjére: „Nem jut be mindenki a mennyek országába, aki mondja nekem: Uram, Uram. Csak az, aki teljesíti mennyei Atyám akaratát” (Mt 7,21), és „tudja a ti Atyátok, mire van szükségetek, mielőtt még kérnétek” (Mt 6,8). Az önérzetes imádkozó nem hagyja el a templomot megigazultan, míg az alázatos vámos imája meghallgatásra talál (vö. Lk 18,9-14).

A korai Egyház tanítása és gyakorlata

Jézus tanítása és az ősegyház igehirdetése egyformán kintartó imára buzdítja a keresztény embert. „Imádkozzatok szüntelenül” (1 Tessz 5,17) — figyelmeztet Szent Pál; másutt pedig „Ne aggódjatok semmi miatt, hanem minden imádságotokban és könyörgésekben terjesszétek kérésetek az Úr elé, hálaadásokkal együtt” (Fil 4,6; hasonlóképpen Zsolt 55,23). Pál szavai kifejezik a keresztény ima összefonódó sokféleségét: könyörgés — kérés — hálaadás.

Az a feltétlen bizalom, amely ezekből az utasításokból ki-cseng, a mai ember számára sokszor idegen. Megfelel-e ez a magatartás az emberi tapasztalatnak?

A hegyi beszédben a kérésre való biztatást Jézus egy nagyon hatásos hasonlattal erősíti meg: „Melyikőtök ad fiának követ, amikor az kenyeret kér tőle? Vagy ha halat kér, ki ad neki kígyót?” (Mt 7,9-11; hasonló Iz 49,15). Kérni és kapni láthatóan a szerető gondoskodás világába illik. Az emberek közötti kapcsolatban sokszor azt írja elő a szeretet, hogy egy kérés teljesítését megtagadjuk, például mikor a gyerek csak a pillanat örömeire gondol, és nem arra, ami nagyobb távlatban is javára válna. De éppen az ilyen szeretet adja meg a teljes biztonság érzetét. Ezért szolgáltatják épp az ég madarai a jó példát arra, hogy milyen az ember helyes magatartása Isten iránt (vö. Mt 6,25-34).

Pált a rábízott keresztény egyházközségek hite mindig arra indította, hogy dicsérje érte Istent (Róm 1,8; 1Kor 1,4-9; Fil 1,3-6; 1Tesz 1,2-3; Filem 4-5). A Krisztus megváltó művére épülő ima elsődleges célja Isten dicsérete. Minden ima „az Atyaisten dicsőségére” (Fil 2,11) hangzik el. A Fil 2,6-11 himnikus sorai mutatják, hogy a keresztény ima mennyire abból a hitvallásból táplálkozik, mellyel Jézust Urunknak és Isten Fiának valljuk. E hitvallást pedig annak a Léleknek köszönjük, akit Isten elküldött a világra, hogy közölje a teljes igazságot (vö. Jn 16,13), mert „aki Isten lelke által szól, egy sem mondja: Átkozott legyen Jézus! De azt sem mondhatja senki: Jézus az Úr, csak a Szentlélek által” (1Kor 12, 3).

Amikor imádkozunk, a Szentlélek erejéből szólunk és cselekszünk; annak a Léleknek az erejéből, aki keresztelésünk-
kor kezdte meg bennünk működését.

2.2.4 Az ima az Egyházban

A magánima és a közösség imája

A megkeresztelt ember arra törekszik, hogy az üdvösségre hívó Istennek válaszoljon. Ez a törekvése élete folyamán sok, egymást kiegészítő formában nyilvánul meg. A keresztség révén kapcsolatba kerül sok olyan emberrel, aki ugyanabban hisz, mint ő, ugyanúgy hallgatni akar Isten szavára, és ugyanúgy válaszolni akar neki.

Az ember tehát hívőként sem magányos lény. Akárhogy éli vagy fogalmazza meg imáját, egyrészt a közösség tagjaként, másrészt egyes emberként áll Isten színe elé. Ez a kettség minden imájának lényeges eleme. Ezért nem lehet az ima egyik formáját a másik ellen kijátszani, az egyiket többre, a másikat kevesebbre becsülni.

Jézus tanítása szerint is fontos az ima mindkét módja. Tanítása, hogy „amikor imádkozol, menj be a szobába...”, nincs ellentétben ígéretével: „Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek a nevemben, ott vagyok közöttük” (Mt 18,20).

Imádkozás közben tudatosítanunk kell az imának mind a két mozzanatát. A keresztény ember akkor is az Egyház tagjaként szól Istenhez, amikor csendes visszavonultságban imádkozik. És amikor a közös istentiszteletben másokkal együtt dicséri Istent, ott kér tőle valamit, vagy mond köszönetet neki, akkor is egy emberként — egyedül — áll Isten színe előtt. A belső összeszedettség és nyugalom az ima mindkét módjának szükséges előfeltétele.

Az Egyház az imádkozók közössége

A korintusiakhoz írt első levélben Pál a keresztényeket

olyan szavakkal jellemzi, amelyek az ima egyik legfontosabb elemét tartalmazzák. Üdvözlését küldi „mindazoknak, akik segítségül hívják Jézus Krisztusnak, a mi Urunknak nevét” (1 Kor 1,2). Hitet tenni Jézus Krisztus, a feltámadott Úr mellett — ez a keresztény élet lényeges értelme. Amikor a közösség Krisztust Urának vallja, ezzel a maga hívó módján felel Isten szerető gondoskodására, aki elküldte hozzánk Fiát.

Az ima hitvallás, a Szentháromságba vetett hitről szóló tanúságtétel.

Érdemes a következőkre gondolnunk: az Úr jelenlétében nemcsak az egybegyűlt nagy (plébániai) közösség bízhat, hanem a „két vagy három” főnyi kisebb csoport is (Mt 18,20). A kisebb közösségben, különösen a családban végzett közös ima a híveknek nem csupán magánbeszélgetésük Istennel, hanem tudatos bekapcsolódásuk az Egyház nagy közösségébe, amely Urának vallja Jézust. Amikor az ember hitet tesz Jézus mellett, hitének lényegéről tesz tanúságot. A keresztény istenszolgálatnak alapvető módja, hogy az ember megvallja: számára Jézus az Úr.

2.2.5 Összefoglaló gondolatok az élet számára

Az ima nem egyszerűen elszigetelt, időhöz vagy helyhez kötött beszéd, hanem az ember egész személyiségét betöltő cselekvés.

Az ima mindig válasz. Ezért az imádkozónak Isten szavához kell igazodnia. Isten szava pedig igen különböző módon éri őt.

Amit Isten az ember üdvösségeért tett és tesz, az imádkozó embert istendicsőítésre és hálára kötelezi. Az imádságban nemcsak kérünk. A keresztény ima az ember válasza Istennek Jézus Krisztusban adott kinyilatkoztatására, de egyúttal ennek a megváltást hozó kinyilatkoztatásnak gyümölcse is. Isten megváltó tette teszi lehetővé, hogy az ember Atyának szólíthassa Istent.

Az ima hitvallás. Tanúságtétel arról a hitről, melyről a megkeresztelt ember a Lélek segítségével tud számot adni.

Az imában megvalósul a keresztények közössége; ugyanakkor azonban minden egyes ember személyesen áll Isten színe elé. Ez azt jelenti, hogy megmarad a teljes személyi felelőssége, ugyanakkor pedig részese mindazok imájának, akik ugyanazzal a hittel fordulnak Istenhez.

Irodalmi utalások:

H. Schürmann: Der Geist macht lebendig. Hilfen für Betrachtung und Gebet. — Freiburg (Herder) 1972

Wie heute beten? Ein Arbeitsbuch für Erwachsenenbildung. Hrsg. von G. Sporschill. — München 1978

2.3 BŰN ÉS KIENGESZTELŐDÉS

Joseph Weismayer

A keresztény élet út, amely a keresztséggel kezdődik. A hit és a megtérés a keresztény ember számára mindig megoldandó feladat marad (2.3.1). Sürgetővé ez a feladat akkor válik, amikor az ember a bűnben elfordult a magát közölni akaró Istentől (2.3.2). Ez az Istennek mondott „nem” korántsem pusztán „magán”-jellegű; ezért a bűnbocsánat és a kiengesztelődés sem lehet az (2.3.3). Isten bocsánatát az Egyház adja a bűnbocsánat szentségében (2.3.4).

2.3.1 Megtérés és hit

Jézus tanítását Márk evangéliuma tömören így foglalja össze: „Beteljesedett az idő, és már közel van Isten országa. Tartsatok bűnbánatot, és higgyetek az evangéliumban!” (Mk 1,15). Jézus itt két lépésben mondja meg, hogy mit vár az embertől: megtérést és hitet.

Ez tehát az ember válasza Isten közeledésére, az „Isten országa” közelségére (vö. Mk 1,15). A megtérésre kész em-

ber már megelőzően tapasztalta Isten szeretetét, mely felülmúlhatatlanul nyilvánult meg Jézus Krisztusban.

A megtérés és a hit között nagyon szoros a kapcsolat. A hitben az ember igenlő választ ad a magát közölni akaró Istennek, meghatározott irányt szab életének. Állandóan munkálkodnia kell azon, hogy embervoltának minden területét, életének minden helyzetét hite hatáskörébe vonja. Ugyanakkor a hitnek konkrét kifejezési formákra is szüksége van, nehogy elsatnyuljon. A hitnek ez az értelmezése alapjában már megmondja, hogy mi a megtérés. Mert Isten felé fordulásunk állandóan megkívánja, hogy elforduljunk más lehetséges életirányoktól, és ne törekedjünk olyan célokra, amelyek összeegyeztethetetlenek Istenre irányuló életünkkel. A hívő embernek ilyen dolgoktól újra és újra el kell fordulnia. A megtérés és a hit tulajdonképpen ugyanegy folyamatnak, alapvető magatartásnak két oldala.

Régebben „bűnbánatról” beszéltünk abban az összefüggésben, amelyben ma inkább a „megtérés” szót használjuk. Ennek oka az, hogy a kialakult (német) nyelvhasználatban a bűnbánat többnyire körülhatárolt egyszeri cselekvést jelent. (A németben ui. a „Busse” szó a gyónásban feladott elégtételt is jelenti, ami többnyire egyszeri cselekvésre vonatkozik. A kiadó megj.) A megtérés magatartása ugyan egyes cselekedetekben nyilvánul és „megtestesülhet” az elégtétel, a vezeklés cselekedeteiben; de sokkal több mint e „teljesítmények” összessége: alapvető belső magatartás.

Bármennyire szoros is a kapcsolat a megtérés és a hit között, nem feledkezhetünk meg a megtérés lényeges mozzanatáról: nem fordulhatunk Isten felé, ha nem fordulunk embertársaink felé is. Az egyes ember az Isten népe közösségében, végelemzésben az emberiség tagjaként lép kapcsolatba Istennel. Isten pedig az egész emberiséget üdvözíteni akarja. Az ember történelme és az egész emberi valóság véglegesen Isten közelségét közvetíti Jézus Krisztus által. Nem csoda tehát, hogy az Újszövetség a felebaráti szeretet cselekedeteit nevezi a megtérés gyümölcseinek (vö. Lk 3,8). A felebaráti szeretet a megtérésnek egyik lényeges eleme.

2.3.2 A bűn elfordulás Istentől — és embertársaink megtagadása

A megtérés azt jelenti, hogy szakítunk minden visszás törekvésünkkel, amely nem Isten felé vezet. Erre a helytelen beállítottságra gondolunk, amikor „bűnről” beszélünk. A bűn fogalma a köznyelvben többnyire nagyon leszűkített értelemben használatos: bűnnek gyakran a szexuális életben tanúsított helytelen magatartást nevezik. Amikor itt bűnről beszélünk, nem a szónak erre a leszűkített értelmére gondolunk. A következőkben sem arról lesz szó, hogy milyen konkrét formákban fordul elő a bűn az ember életének különböző területein. Azt szeretnők világossá tenni, hogy mi történik minden bűnben.

A bűnbeesésről szóló történetek.

A bűnnek ilyen értelmű szemléletét megkönnyítik a bibliai őstörténet elbeszélései a bűnbeesésről (Ter 1-11). Ezek a szövegek lényeges dolgokat mondanak arról, hogy Isten milyen kapcsolatban akar állni a teremtéssel és az emberrel, és hogy milyen az ember magatartása Istennel szemben. A szövegíró elbeszélés formájába öntötte mondanivalóját. A bibliai szerző a Ter 3-ban és 4-ben két bűnbeesésről beszél. A kettőt az fűzi szorosán össze, hogy Isten mindkettőben kérdést intéz az emberhez (Ter 3,9 és 4,9). Az Ádám és Éva bűnbeeséséről szóló beszámolóban nemcsak a tiltott gyümölcs evéséről van szó, hanem egy sokkal mélyebb dologról, Istennel való szembesegülésről. A Kígyó értelmezésében Ádám és Éva tette azt jelentette, hogy „olyanok akartak lenni, mint az Isten” (Ter 3,5), nem akartak maguk fölött semmiféle tekintélyt elismerni, önmagukat tartották végső normának, akaratukat korlátlanak tekintették. Isten kérdése: „Hol vagy?” (Ter 3,9) erre utal. Ebben és minden más bűnben ott van a törekvés „olyannak lenni, mint Isten”: függetlenül a szeretet Istentől, elszakadni a szent Istentől, aki minden gazdagságát feltárta előttünk.

A Ter 4-ben elmondott bűnbeesési történet a bűnnek egy másik dimenzióját tárja föl. Káin testvérgyilkossága megmutatja: az is lényeges eleme a bűnnek, hogy az ember a másinak, embertársának, testvérének életére tör, mert vetélytársat lát benne. Ezért hangzik el Isten kérdése: „Hol van a testvéred, Ábel?” (Ter 4,9).

Az ember minden bűnben szembeesegül Istennel és embertársával. A bűnnek ez a két dimenziója elválaszthatatlanul összefügg: a két ember összefogva lázad fel Isten ellen (Ter 3,6), Káin tettének pedig az a következménye, hogy Isten elől el kell rejtőznie (Ter 4,14).

A bibliai őstörténet azonban nemcsak azt teszi nyilvánvalóvá, hogy mi rejtőzik az egyes ember minden bűnének mélyén, hanem az is világossá válik belőle, hogy a bűn átháramlik az emberi közösségre. Az (első) emberek bűne bűnössé teszi az emberiséget, a bűnnek olyan légkörét teremti meg, mely minden emberre hat. Így kell értenünk azt a tényt is, melyet a teológia hagyományosan az „áteredő bűn” fogalmával jelöl meg. Minden egyes ember már szabad döntése előtt részese „a világ bűnének” (vö. Ján 1,29), mert az emberiség, amelynek tagja, a kezdet kezdete óta elfordult a bűnben Istentől. Erre a „világ bűnére” utal a vízözönről szóló elbeszélés (Ter 6,1-8).

Van a bibliai őstörténetben még egy elbeszélés, amelyik megmutatja, hogy mi történik minden bűnben: a bábéli toronyépítésben kifejeződő lázadás Isten ellen (Ter 11,1-9). Egy emberi közösség kollektív kifejezést keres a maga függetlenségének, az Isten elleni tiltakozásnak a kifejezésére. Tettük következménye az, hogy nem értik meg egymás szavát (Ter 11,7). Az Istennel való szembeesegülés szembeállítja egymással az embereket is, lerombolja az emberi együttélés alapját.

A bűn lényege

Ezeknek a bibliai szövegeknek az alapján azt mondhatjuk, hogy az ember minden bűnben Istentől akarja függetle-

níteni magát, ugyanakkor embertársai ellen is támad. A bűnös tettel az ember elhagyja azt a helyet, amely az Istenhez, embertársához és a közösséghez fűződő kapcsolatának megfelelő. Abszolút értékűnek tekinti magát.

Ha a hit szemszögéből akarnók megfogalmazni, hogy mi a bűn, ezt mondhatnók: a bűnös cselekvéssel az ember visszavonja azt az „igen”-t, amelyet hívő magatartásával Istennek mondott. Ezzel pedig együtt jár, hogy megtagadja a szeretetet embertársától is. Igaz, nagyon ritka az ilyen „közvetlen” lázadás Isten ellen. Gyakoribb az Istennel szemben tanúsított közömbösség és érdektelenség. De „Isten elleni lázadásról” van szó mindig olyankor is, amikor valaki súlyosan vét embertársa ellen, vagy amikor elvszerűen Isten nélkül rendezi be életét, vagy amikor mit sem törődik Istennel, még ha „jámbor” sallangokkal veszi is körül magát. A bűn lényegét mindenesetre ebben a magatartásban kell látnunk. Ez a magatartás fejeződik ki az egyes bűnös cselekedetekben vagy mulasztásokban is.

„Súlyos” és „bocsánatos” bűn

Eddig a tulajdonképpeni bűnről beszéltünk, olyan tettekben megnyilvánuló magatartásról, amely megszakítja az Istennel való kapcsolatot. Ezt a szó szoros értelmében vett bűnt nevezzük „halálos bűnnek” vagy „súlyos bűnnek”. Ezzel szemben „bocsánatos bűnről” beszél az egyházi hagyomány, ha valaki nem akar elfordulni az Istentől, de ehhez az alapvető szándékához mérten többé vagy kevésbé következetlenül cselekszik.

A bűn és a közösség

A bűn érinti az egyes embertársainkkal való kapcsolatunkat, de vannak sokkal messzebbre ható vonatkozásai is. Ahogy az egyes ember hite egybeolvad a hívő közösség hitével, (ahogy a hívő izraelita Isten választott népének tagjaként adott választ életével Istennek, és ahogy a keresztyén

ember Isten újszövetségi népének tagjaként mond igent a Jézus Krisztusban Istentől kapott kinyilatkoztatásra, úgy a hit és a szeretet megtagadása is érinti valamilyen formában Isten népe egész közösségét. Isten ószövetségi népének az volt a feladata, hogy szent legyen, mint ahogy szent az Isten, aki erre kiválasztotta (vö. Lev 19,2). Krisztus testének, azaz az Egyháznak életerejét is csökkenti a beteg vagy elhalt tag (vö. 1 Kor 12,26). A bűn tehát mindig sebet ejt Isten népének közösségén. Ezt teszik a „bocsánatos” bűnök is, szintén csökkentik az egyházi közösség belső életének, lelki-ségének a színvonalát.

2.3.3 Megtérés és bűnbocsánat

A megtérés és a bűnbocsánat nagyon szoros kapcsolatban van egymással. Előfordul, hogy a bűnt „Isten megbántásának” nevezik. Találó ez az elnevezés abban az értelemben, hogy a bűnbeeső ember elutasítja Istent. Helytelen lenne ez az elnevezés, ha azt akarná jelenteni, hogy Isten „megsértődött”, és eszerint is viselkedik. Isten nem húzódik vissza, és nemcsak akkor válik újra tevékennyé, amikor a bűnös jelét adja, hogy kész az elégtételre, és szeretne új kapcsolatot találni Istennel. Isten nem akarja a bűnös halálát, hanem azt, hogy éljen. Irántunk való szeretetében azon van, hogy a tőle elfordult ember is visszataláljon hozzá. A kiengesztelődést Isten kezdeményezi, nem az ember. Az ember csak választ ad. Isten Krisztus által kiengesztelte önmagával a világot (vö. 2 Kor 5,19). Ezért szólítja föl Pál híveit: „Engesztelődjétek ki az Istennel!” (2 Kr 5,20). Mikor az ember tévútjairól újra visszatér Istenhez, Isten szüntelen hívására és vele való törődésére válaszol. Isten már akkor törődik vele, amikor még vissza sem tért hozzá. Erre gondolunk, ha vallásunk nyelvhasználatával azt mondjuk, hogy a megtéréshez és a bűnbocsánathoz „kegyelem” szükséges.

Így a megtérés és a bűnbocsánat ugyanannak a folyamatnak két oldala. A bűnbocsánat tehát nem egy pillanat műve,

hanem olyan út, amely akkor ér véget, amikor a megtérő bűnös újra kész életét a szeretet Istenéhez igazítani.

Mivel azonban minden bűn sérti Isten népe közösségét is, és mivel minden bűn megkárosítja az Egyházat is, Isten bocsánatát nem kaphatja meg a bűnös, ha nem engesztelődik meg az Egyházzal is. A bűnbocsánat sohasem Isten és az egyes ember között elintézett „magánügy”. Különösen világossá válik ez a bűnbocsánat szentségében, mert benne az Egyház adja meg Isten bocsánatát a megtérő bűnösnek.

2.3.4 A bűnbocsánat szentsége

A bűnt csak Isten bocsáthatja meg (vö. Mk 2,7). Az Úr az Egyházat bízta meg azzal, hogy ezt a bocsánatot a megtérésre kész bűnös számára közvetítse. A bűnöst bűneitől „fel kell oldozni” (Mt 18,18), és az Egyháznak ez a „feloldozása” érvényes a „mennysországban”, Istennél is. Az Egyházzal és az Istennel való kiengesztelődést egyetlen egységben kell tekintenünk. Világossá teszi ezt a Máté-evangélium egyházközségi rendjéből már korábban idézett hely (Mt 18) éppen úgy, mint a Feltámadottnak a János-evangéliumban idézett szava: „Akinek megbocsájtjátok bűneit, az bocsánatot nyer, és akinek megtartjátok, az bűnben marad” (Jn 20,23). Az Egyház föloldozásában az mutatkozik meg, ami minden vétkezésben, hogy ti. a bűn az Egyház egész közössége ellen is irányult.

Az Egyháznak ez a „bírói” és megbocsátó cselekménye nyilvánvalóan a „súlyos bűnökre” korlátozódott. Az újszövetségi igehirdetés beszél egy másfajta, mindig újra előforduló bűnösségről is, amelyre az imában kérünk bocsánatot (Mt 6,12; Lk 11,4). De tud az Egyház arról is, hogy „a szeretet leplet borít a rengeteg bűnre” (1 Pt 4,8; vö. Lk 7,47).

Az első századokban az Egyház meghatározott ideig tartó vezeklés után adta meg a bocsánatot az olyan bűnökre, melyeket az Isten melletti döntés visszavonásának lehetett tekinteni, és ilyen értelemben az egyházi közösségnek is kárt

okoztak. Csak a kiszabott vezeklés elvégzése és a megállapított idő lejártá után kapta meg a bűnös Krisztus közösségének bocsánatát. Igaz, ezt a megbocsátást az ember csak egyszer kérhette életében. De már a 7. században kialakult a bűnbánat szentségének a maihoz igen hasonló formája: a hívők minden bűnt akárhányszor a gyónás „ítélőszéke” elé vihetek, hogy így az Egyház révén bűnbocsánatot nyerjenek. Bármily sokféle formája is volt az Egyház szentségi bűnbocsánatának, mindig lényegesnek tekintették, hogy a bűnös kinyilvánítsa megtérési szándékát, és hogy az Egyház hivatalos képviselője mondja ki a megbocsátó szót. Jól kifejezi ezt a zsinat utáni liturgiareform során megújított felolozó szöveg: a gyónó „az Egyház szolgálata által” kapja meg Istentől a bocsánatot és a békét.

A bűnök töredelmes megvallása és az ezzel kifejezett megtérési készség épp úgy lényeges része a szentségnek, mint a megbocsátás szavai, amelyeket a pap az Egyház nevében mond ki. Ez megérthető abból, amit a megtérés és megbocsátás összetartozásáról mondtunk. A szentség vételének gyümölcsöző volta döntő módon a gyónó megtérési szándékától, bűnbánatától, és jó elhatározásától függ. Ebben nyilvánul meg az újrakezdés Istentől kapott lehetősége.

1551-ben a trentói zsinaton az Egyház kifejezetten megfogalmazta eddigi gyakorlatát, azt, hogy halálos bűnre csak a személyes gyónásban lehet bűnbocsánatot nyerni. Megvilágította ezt egy történelmi utalással: éppen a súlyos bűnök miatt akart az Egyház a bűnbocsánatban közvetítő szerepet betölteni. Ez következik a dolog lényegéből is. Aki szabad és felelős döntésével szembeszegült Istennel, vagy életét Isten nélkül akarta elrendezni, az csak akkor térhet vissza Istenhez, amikor az Egyház színe előtt újra „igent” mond Istennek. Ha a bűnös ezt a személyes lépést vállalja, ezzel kifejezi megtérési szándéka komolyságát. Az évenként egy-szeri gyónásról szóló egyházi törvény (a 4. lateráni zsinat, 1215 óta) mindenkire kötelező, aki halálos bűnt követett el. (Függetlenül a jogi előírástól, a lelki élet szabálya, hogy a súlyos bűnt mielőbb meggyónjuk. A kiadó megj.)

Az Egyházban hagyományai vannak a „bocsánatos” bűnök meggyónásának, az úgynevezett „ájtatossági” gyónásnak is. Ebben a bűnös ajándékként kapja a megbocsátó szót, noha nem szolgált rá. Az ilyen gyónásnak további értelme a személynek szóló vezetés, illetve a személyes vezetés lehetősége. A keresztyén embernek a személyes gyónásban nyílik alkalma arra, hogy személyes dolgait szóba hozza, és egyéni életét Isten színe előtt felülvizsgálja.

Bűnbocsánatot az ember nemcsak a szentségben nyerhet. A bűnbánat szentsége mintegy csúcspont az Egyház kiengeztelő cselekményei sorában. Mindig bűnbocsánatban is részesülünk, mikor kapcsolatunk Krisztussal szorosabbá válik: az imában, a szeretet cselekedeteiben, Isten szavának meghallgatásában, életfeladataink teljesítésében stb.

A bűnbánati szertartások hivatottak arra, hogy bűnünk és megtérésünk közösségi vonatkozásait kifejezzék. A bűnbánati istentiszteletek tehát nem a gyónás pótlására valók, hanem a megtérés készségét akarják felébreszteni az egyes emberben és a mindig újra tisztulásra és megújulásra szoruló közösségben egyaránt.

Irodalmi utalások:

G. Sporschill: *Wie heute beichten?* — Freiburg (Herder) 1974

H. B. Meyer, J. Steiner: *Einzelbeichte — Generalabsolution — Bussgottesdienst. Sinn und Praxis der neuen Bussordnung.* Innsbruck (Tyrolia) 1975

2.4 EUCHARISZTIA ÉS EGYHÁZI KÖZÖSSÉG

Rudolf Schwarzenberger

Az Eucharisztia teszi az Egyházat egyházzá: megünneplése gyűjtőpontként foglalja össze mindazt, amit a keresztyén élet jelent.

Annak megértésére, hogy miért foglal el az Eucharisztia az Egyház és az egyes keresztyén ember életében középponti helyet, legelőször azt kell megvizsgálnunk, hogy mi tör-

ténik a szentmisében. Legjobb, ha először megnézzük, mit tett Jézus az utolsó vacsorán (2.4.1). A szentmise lényege — az Úr önátadása — megszabja a szentmise liturgikus lefolyását (2.4.2). Végül a keresztyén élet számára adódó gyakorlati következményeket kell átgondolnunk (2.4.3).

2.4.1 Az Úr ajándéka az Eucharishtiában

Az Eucharisztia alapítása

Az „utolsó vacsoráról” szóló evangéliumi beszámolókat olyan keresztyének írták, akik a közösségük, vagyis az Egyház életében megtapasztalhatták: Jézus tovább folytatja tevékenységét köztük. Meggyőződésük volt, hogy a feltámadt Jézus a közösségek eucharisztikus ünneplései során azt folytatja, amit az utolsó vacsorán elkezdett. Ezért az Eucharisztia alapításáról szóló beszámolók (Mt 26,26-29; Mk 14,22-25; Lk 22,15-20; 1 Kor 11,23-26) nem pusztán Jézus búcsúvacsorájáról szóló beszámolók. Ezekben a szövegekben a szerzők tanúságot tesznek arról, hogy mit jelent az Eucharisztia ünneplése minden kor keresztyéne számára.

Jézus ünnepi lakomán vesz részt tanítványaival. Már korábban is nagy jelentőséget tulajdonított a közös étkezésnek. Jelezte ezzel, hogy közösséget akar alapítani. Mert az Ószövetség, de általában az ókori Kelet embere számára is az együttétkezés az életközösség kezdetét jelentette. A zsidók számára az étkezésnek kifejezetten vallási jellege is volt: a választott nép az étkezés alkalmával különleges módon részesült Isten áldásában. Jézus, amikor kortársaival — a bűnösökkel is! — együtt étkezik, azt jelzi, hogy a velük való közösség vállalásával Istent akarja közel vinni hozzájuk. Jézusnak ez a szokása a tanítványaival együtt elfogyasztott utolsó vacsoráján éri el tetőpontját.

Azok a keretek, amelyek között az újszövetségi leírások szerint ez az étkezés lefolyt, a zsidók húsvéti lakomájára utalnak. A húsvét, a pászka a zsidók legfontosabb ünnepe.

Ezzel a lakomával ünneplik meg Egyiptomból való szabadulásukat és a Sínai hegyénél kötött szövetséget, hitük két alapkövét. Jézus az Eucharisziát az evangéliumok elbeszélése szerint egy zsidó pászka ünneplés keretei között alapította. Ezzel azt is jelezte, hogy milyen fontosnak tekinti azt, amit az utolsó vacsorán tett Isten népéért. Persze, a zsidó ünneplésnek egészen új értelmet adott.

A kenyér és a bor a zsidók szemében a teremtés különleges ajándéka, az élet és az öröm jelképe. A bor azt a szövetséget is jelképezi, amelyet az Úr az emberrel kötött. Jézus odanyújtja tanítványainak a megtört kenyeret és a bort — és ezzel az üdvösség ajándékát kínálja föl nekik. Teste és vére ez az ajándék.

A „test” és „vér” szavak a Biblia nyelvén nem a test részét jelentik, hanem az egész embert, „személyét”. A kenyér és a bor fölött elhangzott szavak így különböző szemszögből ugyan, de Jézus egész küldetését tartalmazzák. A „test” szó a Szentírásban többnyire olyan embert jelent, aki valakivel (valamivel) kapcsolatban van. Az utolsó vacsorán elhangzó szavak: „Ez az én testem” körülbelül ezt jelentik: Ez én vagyok — a ti számotokra. Ezek a szavak elsősorban Jézusnak a kereszthalálban történt önátadására vonatkoznak, de magukba foglalják az ember szolgálatára szentelt egész életét és a húsvét utáni továbbműködését is.

A „vérről” mondott szavak is magukban foglalják Jézusnak az ember szolgálatában leélt és föláldozott életét. Mert a „vért kiontani” annyit jelent, mint „áldozatot bemutatni”. A „szövetség vére” és az „új szövetség az én véremben” kifejezések ószövetségi szövegekre utalnak (Kiv 24,8 és Jer 31,31-33). Abban a közösségben, amelyet Jézus az utolsó vacsorával megalapított, célhoz ér Istennek Izraellel kötött szövetsége, mert megszületik és mindig újra megvalósul Isten új és örök szövetsége.

„Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!” Amikor a keresztények Jézus kívánságára ezen a lakomán részt vesznek, az ő emlékezetére teszik. Ez nem azt jelenti, hogy csupán megemlékeznek róla. Az „emlékezet” szó a Bibliában az

élet valóságával telített szó. Azt jelenti, hogy Isten üdvösségszerző tette valóságosan és mindig újra ténylegesen megvalósul. Az Eucharishtiában Jézus élete, halála és feltámadása itt és most jelen van. Ez azért lehetséges, mert Jézus Krisztus a Feltámadottként benne él Egyházában.

„...amig dicsőségben újra el nem jössz”: a szentmisében nemcsak Krisztus egykori élete és halála válik újra hatékonyá, hanem a szentmise egyúttal az Egyház erőforrása, amely a céljához, az Úr napján történő beteljesedéshez vezető útján erősíti. Ehhez a beteljesedéshez a kezdeti indítást az Egyház már megkapta Jézus feltámadása és a Szentlélek eljövetele által, ebben a lakomában pedig végső célbaérésének előlegét és biztosítékát ünnepli. Az Eucharisztia tehát a zarándokútját járó Egyháznak úti eledelt nyújt. Ébrentartja a keresztényekben a reményt, és megadja nekik az erőt küldetésük teljesítéséhez.

„Mi ugyanis sokan egy kenyér, egy test vagyunk, mivel mindnyájan egy kenyérből részesülünk” (1 Kor 10,17).

Az Úr erővel teljes jelenléte az Eucharishtiában teszi az Egyházat egyházzá: az Úr testének vétele teszi az Egyházat az ő testévé. Valószínűleg az Eucharishtiával függ össze, hogy az Egyházat „Krisztus testének” nevezzük. Az Egyház tagjainak közössége Jézus Krisztuson alapszik, mert ő kapcsolja magához és egymáshoz a keresztényeket.

2.4.2 Az Eucharisztia ünneplésének alapformája és változatai

A szentmiseáldozatban fejeződik ki és valósul meg az eucharisztikus esemény.

Az utóbbi évtizedek liturgikus megújulása (főleg a II. vatikáni zsinat liturgiareformja nyomán) sokaknak örömteli meglepetést szerzett, másokból viszont csodálkozást és idegenkedést váltott ki. Egyesek felszabadulásnak érezték — mások botránkoztak. A II.vatikáni zsinat abban jelölte meg a reform alapvető célját, hogy a liturgikus cselekmények során használt jelek világosan fejezzék ki az Úr szándékát és

minden résztvevő számára megadják a lehetőséget, hogy a neki megfelelő módon tevékenyen bekapcsolódhassék a liturgikus cselekménybe. Így a szentmiseáldozat bemutatásának a módját az Eucharisztia lényegi tartalma szabja meg.

Az Eucharisztia megünneplése, a szentmise kezdettől két részből állt: az ige liturgiájából és a szoros értelemben vett eucharisztikus áldozatbemutatásból. De a szentmise liturgiájának mai formája hosszú történelmi fejlődés eredménye. Az egyházi élet változó helyzetei új formákat kívántak az ünneplésben is.

A szentmise az ősegyházban és az első századokban

Az ősegyház a kenyér és a bor fölött elhangzó szavakban látta a szentmiseáldozat magvát. Olvastak ó- és újszövetségi írásokat is, és a korai időkben adataink vannak arra, hogy homília is szerepelt, továbbá, hogy az „előljáróknak” különleges szerepe volt. A korai időkben az is kifejezte az szentmisének áldozati lakoma jellegét és a közösségi életben betöltött fontos szerepét, hogy rendes étkezés keretében folyt le (ApCsel 2,42-46; 1 Kor 11,17-34). Valószínűleg — a Páltól is említett — visszásságok miatt már az első században elválasztották a szentmise megünneplését a rendes étkezéstől.

A második századi Szent Jusztinusz vértanú ránk maradt sorai mutatják, hogy milyen hamar kialakult a szentmise általunk ismert formája. Azt írja: a „Napról nevezett napon” összegyűlnek a keresztények, és „az apostolok visszaemlékezéseiből” vagy a próféták írásaiból olvasnak. Utána a szertartás vezetője „inti és buzdítja” az egyházközséget. „Azután valamennyien fölállunk és imádkozunk”. Az ige-liturgiát követi a tulajdonképpeni szentmiseáldozat. Az adományok előkészítése után a szertartás vezetője „szíve mélyéből imádkozik, és hálát mond, az egyházközség pedig ámennel csatlakozik a kéréshez és a hálaadáshoz. Ezután minden jelenlévő megkapja részét abból az eledelből, amely fölött a hálaadás szavai elhangzottak. A távollevőknek a szertapok visznek belőle.”

Az Eucharisztia ünneplése a zsinati liturgiareform után

A szentmise kezdő szavai segítik a keresztyényeket abban, hogy kikapcsolódjanak a köznapi életből, és ráhangolódjanak a közös ünneplésre. Az olvasmányokból és a homiliából Isten szava szól hozzánk, nekünk pedig válaszolnunk kell rá. Válaszunk elsősorban az egyetemes könyörgések formájában hangzik el: a közösség ősi szokás szerint azzal a tudattal könyörög Istenhez, hogy felelős a többi keresztyényért, az államért, az Egyházért és a viláért.

A (vasár- és ünnepnapi) közös hitvallás után megkezdődik a szentmise áldozati része. Az adományok előkészítésével — amikor a kenyeret és a bort az oltárhoz viszik — a hívek és a pap kifejezik készségüket, hogy Jézusnak az Atya iránti odaadásával állnak Isten elé. A szentmise tetőpontja az eucharisztikus ima (a görög „eucharistein” szó annyit jelent, mint áldani, imádni, dicsőíteni vagy hálát adni). Ebben a központi imában mond köszönetet az Egyház mindazért, amit Isten üdvösségünkért tett, elsősorban Jézus Krisztusért. A hívők közössége a pappal együtt megemlékezik Krisztus haláláról, feltámadásáról és megdicsőüléséről, hitet téve amellett, hogy várja újbóli és végső eljöveteletét. Az ima ünnepélyes dicsőítő szavakkal zárul: „Őáltala, ővele...” stb., a hívők pedig a maguk ámenjével csatlakoznak Isten nagy tetteinek megvallásához és dicséretéhez.

Az áldozásban a hívők közössége az Úr kenyerében és kelyhében, azaz Jézus halálában és feltámadásában részesül (vö. 2.1). Azáltal, hogy a hívő gyülekezet közösen fogadja az Urat, eggyé lesz Vele (vö. 1 Kor 10,17).

2.4.3 Az Eucharisziából táplálkozó élet

Az Eucharisztia titka az, hogy az Úr átadja magát híveinek. Ez az önátadás a kenyér és bor színe alatt minden szentmisében újra valóság lesz. A szentmiseáldozatot a keresztyények az Úr emlékezetére mutatják be, ez teszi őket az

új és örök szövetség népévé, ez kapcsolja össze őket Krisztus testévé. Ez a táplálék ad erőt az Egyháznak, hogy beteljesedése felé haladjon, és a világ szolgálatára kapott feladatait jól teljesítse.

Az Eucharisztia teszi az Egyházat Krisztus testévé. A szentmise csak akkor éri el a célját, ha a résztvevőkben megvan a közösségalkotás szándéka. Ez nemcsak annyit jelent, hogy készek a visszasságok és az ellenségeskedés megszüntetésére, hanem ténylegesen cselekedniük is kell az egység megvalósítása érdekében. A szentmiseáldozatot csak a békesség és az egyetértés légkörében lehet megfelelően bemutatni (vö. 1 Kor 11,17-34). Vonatkozik ez elsősorban a helyi egyházközségekre. Mivel az egyházközség szentmiseáldozatában jön létre az egyházi közösség, a szentmise liturgiájának megtapasztalhatóvá, élményszerűvé kellene tennie ezt a közösséget. A közös szentmise azt is megkívánja, hogy résztvevői az egyházközségi élet más területein is törekedjenek a közösség megvalósítására: lehetőség szerint vegyenek részt szervezeti munkájában is (vö. 4.4). Helyesek az egyéb kísérletek is, amelyek a szentmisével kapcsolatban az egyházi közösséget megtapasztalhatóvá próbálják tenni, például a vasárnapi szentmisét követő kötetlen formájú összejövetelek vagy az agapé, azaz egy istentiszteletet, például a húsvét éjszakája megünneplését követő közös étkezés.

A szentmise nemcsak a résztvevő közösség ügye. Mivel az egyházközség része a világegyháznak, szentmiséjében az Egyház világegyházként valósul meg. Az egész Egyházzal összefűző kapcsolatot legjobban a hívek egyetemes könyör-gésében lehet kifejezni. Így talán elkerüljük, hogy a helyi egyházközség a többitől elkülönülve élje a maga életét.

A szentmiseáldozatban az Úr önmagát ajándékozza övéinek. Ez ajándék és feladat egyszerre az Egyház és minden keresztény ember számára. Csak akkor éri el célját, ha teljesülnek a megfelelő feltételek: ha a keresztény ember kész arra, hogy Urát mindig újra keresse, a vele való közösséget ápolja, és Jézust egyre határozottabban kövesse (vö. 4.3).

A szentmiseáldozat egyúttal testvéreink szolgálatára is

kötelez, hiszen az Úr követése a legvilágosabban is a legközvetlenebbül a felebaráti szeretetben valósul meg. János evangéliumának tanúsága szerint (Jn 13,15) Jézus a lábmosással adott példát arra, hogy milyen magatartás felel meg a szentmiseáldozatban való részvételnek.

Az Eucharisztia, mint az Egyház életének közepe, gyújtópontja és útiieledele a beteljesülés felé vezető úton, képessé teszi a keresztényt a „világ” szolgálatára is. Nem vallana keresztény látásmódra, ha szentmiseáldozat csupán csak az egyes keresztények vallásosságában vagy csak az egyház-község életében fejtené ki hatását. Az Egyház küldetéséhez tartozik, hogy a világ üdvösségén munkálkodjék. Jézus emlékezetének ünneplése arra kötelez — és erőt is ad arra —, hogy ennek a küldetésnek tevékenyen megfeleljünk (vö. 4.4).

Irodalmi utalások:

J.H. Emminghaus: Die Messe. Wesen — Gestalt — Vollzug. — Wien 1976.

J. Steiner, Hrsg.: Die Messe mitfeiern. Wege, das Geheimnis neu zu erfahren. — Wien (Herder) 1979.

3. REMÉLÜNK

A remény a hit alapvető formája:

A remény azt jelenti, hogy Jézust követjük és bízunk abban, hogy jövőnk Isten kezében van (3.1).

A remény azt jelenti, hogy mindent rábízunk Istenre, és teljes erőnkkel elkötelezzük magunkat e jobb jövő megvalósításáért (3.2).

Reményünk túlmutat a halálon: e világért tett elkötelezettségünkhöz abból a bizalomból merítjük az erőt, hogy az emberre és a világra végső beteljesedés vár (3.3).

Ha mindenkiért remélünk, leomlanak a válaszfalak (3.4).

3.1 MA REMÉLÜNK

Johannes Singer

Az előző fejezetekben a *hitről* volt szó. A hívő ember ott-honra talál a Krisztusban és az Egyházban feléje közeledő Istennél. Éltető kapcsolatban áll a mi Urunk Jézus Krisztus legjóságosabb Atyjával. Ezzel egészen új jövő tárul föl előtte: a hívő ember egyúttal reménykedő ember is, Isten *reményre* hívta. Hiszen az ember természetéhez tartozik, hogy mindig a jövőbe néz. Hinni és a remélni egymástól elválaszthatatlanok: amikor hiszünk, elindulunk azon az úton, amelyen Isten, a jövőnk, eléink jön, hogy találkozzunk vele. Hinni és remélni: új életre való feltámadást jelent.

Úgy véljük: tudjuk, mi a remény. De valóban tudjuk-e? A régi katekizmus más területeken (például a parancsok kérdésében) sokkal beszédesebb volt. Megéri tehát a fáradságot, hogy először a remény „csontjait” törjük föl (3.1.1). Innen kell tovább haladnunk a keresztény remény felé (3.1.2). Azután szólhatunk a máról, a remény ma tapasztal-

ható megfogatkozásáról (3.1.3), a jövőre vonatkozó nem keresztény elképzelésekről (3.1.4) és végül a keresztény reménykedés mai súlypontjairól (3.1.5).

3.1.1 A remélő ember

Egyelőre nem a vallásos reményről van szó, hanem a reménykedésről általánosságban. Mit tesz az az ember, aki remél? (A „remélni” igéről beszélünk, mert a „remény” főnév jelenti nemcsak magát a tevékenységet, a reménykedést, hanem a jót is, amit remélünk.)

A „remélni” szó jelentése első pillantásra nagyon elmosódott. (Ugyanúgy, mint a „hinni” és „szeretni” szavaké.) Fogalomkörébe beletartozik a legszentebb emberi magatartás éppúgy, mint az álmodozó vakmerő remény. A külső burok lefejtésével próbálunk tehát eljutni a magig, amelyben a reménykedés a legtisztábban valósul meg.

Reményünk a jövőben

A reménykedés a jövőre irányul: valami eljövendőnek a várása, függetlenül attól, hogy egyetlen ember vagy egy közösség, vagy egy történelmi korszak, vagy akár az egész emberiség vár-e valamit, például a békét. A remélt dolgok skálája végtelen: dolgok, események, emberek. Lényeges vonása az embernek, hogy várakozva néz a jövőbe. Tudja: nem befejezett, figyeli az újat, ami reá vár.

Reményünk a jóban

Nem minden várás jelent reménykedést. Várni rosszat is lehet, remélni csak jót. Így tudja anyanyelvünk, így tudja a Szentírás is. A rosszat nem „reméljük”, a rossztól tartunk. Félünk, hogy bekövetkezik.

Más a görög gondolkodás. Ismertek jó és rossz reményt. Híres a „Pandóra szelencéjéről” szóló történetük: Zeus le-

küldte a földre Pandórát egy bajokkal teli szelencével, büntetésül, mert Prométeusz lehozta az égből a tüzet az embereknek. A szelencében van a betegség, az éhség, a gond és utolsó bajként a remény. Később jellemző módon másképp mesélték a történetet: a szelence csupa jó ajándékot tartalmazott, de miután ezek mind eltűntek a földről, a szelencében megmaradt a remény az emberek vigasztalására.

Reményünk a társunkban

Tovább kell vizsgálódnunk. Ne felejtjük: a reménykedés a jóval áll kapcsolatban. Ezt a „jót” kell szemügyre vennünk. Mert a „JÓ” lehet dolog is, személy is. Mire irányul a reménykedés a legszebb formájában? A jó embertársra, a másik ember *személyére*. A remény is személyek kapcsolata-t jelent, mint a hit és a szeretet. A reménykedés legtisztább kifejezése így hangzik: „Benned van a reményem”. Csak ezután következhetik: „Remélek tőled valamit”. (A legmagasabb fokon a másik ember személye az, amit remélünk tőle, a közelsége, szeretete: „Téged remélek Magadtól”). — A hétköznapi használatban persze a reménykedés tárgya többnyire valami dolog: „Remélem ezt vagy azt” — mondják akkor is, amikor a várt jó mögött nincs is ajándékozó személy, legalábbis evilági nincs, és a remélt dolog törvényszerűen bekövetkező természeti jelenség: „Remélem, hogy a seb magától meggyógyul”, vagy „Remélem, jó lesz az idő”. A reménykedés fogalma pusztá várakozássá szürkült el. De az is lehetséges, hogy az istenhívő burkoltan arra a Személyre gondol, akitől minden jót remél (vö. Jak 1,17).

Nagy segítséget nyújtott a reménykedés mélyebb megértéséhez századunk egyik fontos filozófiai irányzata, a dialógizmus. Indokoltan az a véleménye, hogy az ember számára csak a személy, a másik ember jelent a szó igazi értelmében a „jövőt” (a jönni igéből): a másik a maga akaratából önként jön felém. Az ember a teremtés „meglepetési központja”. A felénk közeledő jóságra várás, tehát a remény, az Én és a Te kapcsolatában a legboldogítóbb, mert itt meglepetés

is lehetséges: az ember szabadon elhatározhatja, hogy szeretettel közeledik a másik felé. Martin Buber szerint „az ember titokban és félénken egy Igent keres, létjogosultságának elismerését, ezt pedig emberi személy csak emberi személytől kaphatja meg”. Lelke mélyén ezt az elismerést reméli, ez jelenti számára a jövőt, ez teszi életét reményteljessé. Ez „igen” alapján kell felhasználnia a dolgokat és tárgyakat, hogy segítségükkel fejezze ki magát.

3.1.2 A keresztény remény

Emberek között a fentiek szerint „remélni” annyit jelent, hogy az egyik várja a másik önként feléhajló jóindulatát és megbecsülő szeretetét.

A sajátosan keresztény remény abból áll, hogy a keresztény „ebben az életben Krisztusban reménykedik” (vö. 1 Kor 15,19), Krisztus a reménye (1 Tim 1,1), megdicsőülésének reménye (Kol 1,27).

A reménnyel is úgy vagyunk, hogy a tanítvány osztozik Mestere reményében. Jézusnak a Fiúnak az Atyába vetett reménye minden Istenbe vetett reménynek, mindenfajta reménynek a csúcspontja.

Izrael reménye

Jézus remény tekintetében is benne él népe nagy hagyományában, ezt a reményt a tökéletesség fokán éli át, és adja tovább tanítványainak minden időben. Jahve olyan Isten, aki a rabszolgaságból és a száműzetésből kivezet egy új jövőbe. Amikor Izrael a Vörös-tenger partján a halál kapujában áll, megnyitja számára az élet kapuját, és utitársként hosszú vándorúton elvezeti jövőjébe. Izrael számára már Istenének a neve, Jahve is s segítség ígéretét jelenti, reményt kelt, ígéret, amely előre mutat. Istene pásztorként vezeti. Istene teszi olyan néppé, amelynek „jövője van”, az ő ígéretei adnak alapot létének. A pogányoknak viszont nincs meg

ez a reményük (Ef. 2,12), kezdeti „aranykorukat” már régóta egyre rosszabb korok követik. Az atyák Istene ellenben „életre kelti a holtakat, és létre hívja a nem létezőket”. Ábrahám, Jézus őse a hitben, ebbe az Istenbe vetette reményét, minden pusztán evilági remény ellenében (Róm 4,17 k). Izrael imái, a zsoltárok, tele vannak reménnyel.

Jézus reménye

Ezért Jézus számára is egyet jelent Isten, jövő és remény. Hite — amely az Atyába való gyökerezés — egyúttal remény is. Újjong azon, hogy Isten, aki maga a jövő, üdvözítő erejével hatalmasabban nyúl bele a jelenbe, mint bármikor (Mt 11,25 kk): Isten országa elérkezett. Jézusban önmagában és mindabban, amit az emberért tesz, bemutatkozik a jövő, a jövő pedig maga az Isten (Mt 12,28). Amit Jézus hirdet, az egy új jövőt feltáró remény üzenete, új módja annak, hogy emberek legyünk. Jelenléte maga is ígéret, még nagyszerűbb jövő ígérete, csupán mustármag, amiből fa lesz (Mt 13,31). Ő maga is várva várja a jövőt: szenved attól, hogy „keresztsege” még nem teljesedett be (Lk 12,50). — Reményből táplálkozó létének, teljes önátadásának döntő óráját erőszakos halála jelenti. Az utolsó vacsorán kifejti azt a bizonyosságát, hogy föltámad: Isten országában újra inni fog a szőlő terméséből (Mt 14,25). Halála előtt a kereszten mondott imája (Mk 15,34), melynek első szavai az Istentől való elhagyatottságról szólnak, nem a kétségbeesés felkiáltása, hanem Izrael reményével való azonosulásának kifejezése: „Atyáink benned reménykedtek, és te megszabadítottad őket... Anyám méhétől fogva te vagy az én Istenem” (Zsolt 22). Jézus Krisztus gyűjtőpontként fog össze minden reményt. Egész lényével remél, de nem örökké csak remél: a teljes reménybe gyökerező léte a valóban Feltámadott létévé lett. — Mint maga a beteljesült remény Izrael reményének is beteljesülése: személye a végleges „igen” Isten ígéreteire (2 Kor 1,20).

Isten mint a remény célja

A keresztény ember Krisztusba és Krisztussal együtt Istenbe, Urának Atyjába veti reményét. Istenben reménykedik, de nem Krisztus megkerülésével: „Általa hisztek Istenben, aki feltámasztotta őt a halottak közül, és megdicsőítette, hogy higgyetek és reméljete az Istenben” (1 Pt 1,21).

A keresztény hagyomány ezt a reményt „természetfölötti erénynek” nevezi. Reménykedésünk nem pusztán emberi képesség, hanem emberi válasz Isten cselekvésére: ő indít bennünket ilyen merész reménységre.

3.1.3 Korunk nagy reményhiánya

Az ember jellemző vonása, hogy úton van: homo viator. Ezt az úton járó embert minden korban fenyegeti a reménytelenség és ennek nyomán a jövőtől való félelem: amikor „ereje végére ér”, és nem látja élete értelmét, amikor „ki sem lát a bajokból”, és úgy véli, nincs jövője, amikor „teljesen kész”, amikor azt sem tudja, hogy „kicsoda vagy kicsoda”. Ez utóbbi már a személyazonosság elvesztése, hiszen az ember kiléte lényegesen függ attól, hogy mi az értelme és a célja létének. A reménytelenségnek ezer arca van.

A remény keresése

Korunkban és különösen a fogyasztói társadalomban a reménytelenség már nem is egyéni, hanem közösségi jelenség. Légkör, amely mindenkit körülvesz... „Ma a nyugati világban a remény rohamosan fogyatkozik” (Erich Fromm). Az újkor még sokáig merített a keresztény remény elvilágiasodott formájából, a haladásba vetett hitből. Ez a hit ismert okokból alaposan megrendült. Az egyén felszabadulásának az lett a következménye, hogy elszigetelődött. Ez pedig elszorvasztotta az emberi kapcsolatokat, ezért igen ritkán találkozunk igazi és beteljesült reménnyel.

A jövőtől való mélységes félelem kifejeződik a keletkező élettel szemben tanúsított magatartásban, és általában a gyermek-ellenességben. Még sohasem harcoltak ellene ily sokféle, törvényekkel is szentesített formában. A néprajz tud népekről, amelyek maguktól kihaltak, mert már nem reménykedtek a jövőjükben, mint például az ainuk, Japán őslakói. Ezzel szemben a zsidók minden üldözést túléltek, hiszen a zsidó Franz Rosenzweig szava szerint a remény a zsidó szellemiség leglényegesebb vonása.

A reménytelenség tünetének tekinthető, hogy az öngyilkosságok száma egyre növekszik, a fiatalok és gyermekek között is mindjobban terjed, sőt a sajtóban stb. még igazolni is próbálják. Ilyen tünet az is, hogy a neurózisok és pszichózisok száma is egyre nagyobb; továbbá a tömegőrület, a terrorizmus, az alkoholizmus és a kábítószeres élvezete egyre terjed; a szerelemtől és a felelősségtől elszakadt nemiség; a „momentanizmus”, az „azonnal mindent” lelkülete, vagyis képtelenség arra, hogy valamire várjon valaki; a kétségbeesett erőfeszítés, hogy legalább valami kis értelmét lássa az életnek. Az a tény, hogy az államok képtelenek ijesztő méretű pusztítóerejük csökkentésére, maga is a félelemteli reménytelenség tünete.

Istentávoltság

A reménytelenségnek bizonyára sok oka van. Végző oka, hogy az ember elvesztette Krisztust és Atyját, aki jóságában a halálon túl is szép jövőt nyit meg teremtett világa számára. A világnak nincs „jövendőbelije”: Valakije, aki az övé lehetne, és akié a világ lehetne. Ez lassankint a köztudatba jutott, növekszik a sivár reménytelenség, fogyóban van az az alapvető bizalom, hogy végző soron minden jó, vagy jóvá lesz. A Jézustól kapott remény olyan, mint a barázda, amely megmarad akkor is, amikor az eke már nem látható. Iránymutató marad — elvesztése annál fájdalmasabb.

A marxizmus mint remény-jelenség

Az üresen maradt helyet a remény hirdetőjeként a marxizmus foglalta el. A remény megtestesítője a proletariátus, amely megvalósítja a történelem célját, az osztálynélküli társadalmat, a szabadság országát. Egy marxista filozófus, Ernst Bloch szerint („A remény elve”) az előrehaladás mozgató elve a remény, az ember egyetlen becsületes tulajdonsága. Ami „még nincs”, az útban van egy megálmodott lét felé. Blochnak szüksége van Isten fogalmára, de nála ez az isten az ember, aki majdani istennéválása során maga teremti meg az ígéret földjét ezen a világon.

3.1.4 A jövővárás más formái

Remény vagy illúzió

A délibábos álmodozás már beteges jellege miatt is elvszerűen más, mint a remény. Időnkint ugyanis az ilyenféle jelenségekhez sorolják a reményt is, mivel szétfeszíti a tudományos felismerés kereteit. Albert Camus veszélyes illúzióként utasítja el; Friedrich Nietzsche pedig áráításnak tartja.

A remény különbözik a sejtéstől, a feltételezéstől és a pusztá számíthatástól. Nem azonos a tervezéssel, a prognózissal, az előirányzattal. Más, mint a jövő érdekében kidolgozott „haditervek”: a „teendők tudománya” (jövendő cselekvések előkészítésével foglalkozó tudományágak). Más, mint a futurológia (jövőkutatás) bármely formája. Mindezek többé-kevésbé racionális módszerekkel próbálnak a jelen helyzetből valószínűségekre és lehetőségekre következtetni. Ezek a törekvések természetesen jók és szükségesek.

A jövő itt a meglévő kezdetek folytatódását jelenti, adott tények szinte végzetszerű változatát, amely végső soron semmi meglepőt nem tartalmaz. Ámde az embernek azt a vágyát, hogy jöjjön valami, ami még sohasem volt, nem a jövő agyontervezése elégíti ki, hanem csak az a remény,

hogy számíthat egy elébe jövő Valakinek jóindulatára, szeretetére, különösen, ha ez a valaki Isten.

„Úgy tűnik, az újkor végén éppen a jövőt veszítjük el. Minél inkább módunkban áll, hogy magunk formáljuk, annál érdektelenebbé válik. Fiatakorunktól kezdve öregek vagyunk, ezért akarunk olyan görcsösen fiatalosak lenni. Az élet már a kezdetén sem új, mert már minden benne rejlő lehetőséget ismerünk. Épp ettől félünk, ez tesz rabbá. Épp ezért vágyódunk annyira az után az új és egészen más szó után, amely valóban jövővel és reménnyel ajándékoz meg minket.” (Klaus Hemmerle püspök a németországi Freiburgban, a 85. katolikus nagygyűlésen /1978/; jelszava a Jeremiás idézet: „Jövőt és reményt akarok adni nektek”).

A remény alapja

Lehet valamit tudományosan is előre kiszámítani. A remény nem ez. Észszerűtlen tehát? Semmiképp. Mert nagyonis valós alapra épül: arra, amit már megkaptunk, mondhatnók, hogy azelőltre, ami a véglegesnek már egy része. A keresztény remény arra épül, hogy az emberiség megkapta és továbbra is kapja Krisztust attól, aki mindent ad. A keresztény remény tehát megalapozott remény, felelősséggel vállalhatjuk értelmünkkel és sem lelkiismeretünkkel (vö. 1Pét 3,15). Reményünk alapja tény és valóság: Krisztus. Egy jó ajándékozó jó ajándéka mindig többet is sejtet: a már megkapott ajándék arra indítja az embert, hogy még többet várjon, hiszen az ajándékozó olyan jó. Hogyne ajándékozna Isten mindent nekünk, ha már Fiát mindnyájunkért áldozatul adta? (Róm 8,32) „Isten, aki feltámasztja a halottakat, ... kimentett bennünket a súlyos életveszélyből, és ezután is ki fog menteni. Belé vetjük minden reményünket, hogy ezentúl is mindig megment minket” (2 Kor 1,9k). Így igazolja reményét Pál a maga értelmi becsületességével. A hit és a remény kockázat, de olyan kockázat, amit felelősséggel vállalhatunk. Aki adott és ad, az a jövőben is adni fog.

3.1.5 *Ma remélünk*

A legfontosabb számunkra, hogy elsajátítsuk, az igazi keresztény remény *fogalmát*. Hiszen a kortársaink szemében a jövő nem más, mint valami, amit a meglevőből magunk is meg tudunk alkotni. Az „örök élet” számára érthetetlen képzeletbeli valami, mert emberi erővel megvalósíthatatlan. nem is vonzó, mert mostani küszködésünk végnélküli folytatásának tűnik. Az emberben elsatnyult a reményre való készség, nem ismer semmi pusztán jószívűségből adott, teljesen váratlan, boldogító újdonságot, még kevésbé remél ilyet Istentől. Pedig csak ez a remény felel meg az ember méltóságának és csillapíthatatlan jövővágyának, és csak így válik a halál életünk legnagyobb megtelepedésévé.

Így hát a remény *gyakorlatára* van szükségünk: létünk átlagos irányának a megfordítására. Mert a keresztény lét lényege, hogy nem keserves előrehaladás és sodródás a jövőbe, nem sziszifuszi munka, egy mindig újra visszaguruló kőnek mindig újra történő felgörgetése a hegycsúcsra. A keresztény ember megtanulja Mesterétől, hogy a jövőből mérítsen erőt, és abból éljen a jelenben; megbirkózzék a jelenel, alakítsa és elviselje. Mert ez a jövő az Isten, aki életre kelti a halottakat, és létre hívja a nemlétezőket (Róm 4,17). Az ebből a jövőből táplálkozó és erre a jövőre irányuló lét az emberréválás egészen új lehetőségét jelenti. És ha így van, akkor a jó cselekvés nemcsak arra való, hogy végül mégis elveszzen az értelmetlenség tengerében, hanem fokozatos változást jelent a jövő irányában: szeretet, élet, béke, szabadság, igazságosság — mind-mind egy még nagyszerűbb jövő előlege, előíze, hajnala. A jelen nehézségeit így kétségbeesés nélkül, végső megadással lehet elviselni.

Ugyanis a remény megóv attól, hogy az igazságosság nevében megszállottakká váljunk, de megóv az életet megbénító beletörődéstől is. A remény felszabadít. Nem kell a világon mindennek pontosan elrendeződnie. Istenünk, a mi Urunk Jézus Krisztus Istene, mindenestül a remény Istene (Róm 15,13). Vele még a szenvedés is, mint Krisztus ke-

resztáldozatában való részesedés, a megdicsőülésben való részesedés burkolt kezdetévé válik (Róm 5,1-4).

Irodalmi utalások:

Gemeinsame Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland. — Freiburg (Herder) 1976.

K. Rahner, H. Vorgrimler: Kleines Konzilskompendium. — Freiburg (Herder) 1969. Kirche in der Welt von heute, Art. 1-22.

3.2 ISTENBEN REMÉLÜNK, AKI AZ EMBERISÉG JÖVŐJE

Margarete Schmid

Ebben a keresztyény megnyilatkozásban olyan probléma rejlik, amely ma az emberiség egyik legégetőbb kérdése. Arról van szó, hogy a jövőben hogyan fog élni, de talán arról is, hogy fog-e élni egyáltalán? Ez a kérdés nem lehet közömbös a keresztyény ember számára, aki hisz Isten abszolút jövőjében, és hiszi, hogy ő is erre a jövőre hivatott. Először történelmi környezetében vizsgáljuk az embert (3.2.1). Utána a „jövő” távlatait vesszük szemügyre (3.2.2). A központban két kérdés áll: Az ember műve-e a világ jövője? Isten műve-e az emberiség jövője? (3.2.3). Végül fel kell tennünk a kérdést, hogy milyen erőt jelent a remény a keresztyény életben (3.2.4).

3.2.1 Az ember a maga történelmi világában

Hogyan látja az ember — a mai ember — önmagát?

Egész történelmünk folyamán még sohasem tudott az ember önmagáról annyit, mint ma. Segítette ebben a pszichológia, a szociológia, az orvostudomány és az emberrel foglalkozó egyéb tudományágak is. Ezek a maguk területén

részleges választ adhatnak, de ezek maradéktalanul nem elégítenek ki. Nem tárják föl az „élet értelmét”, azt amire az ember tapasztalata szerint alapvetően irányul. Aki személyiségének legmélyéből él, szeretne „mögéje nézni” ezeknek a részismereteknek. Keresi önmaga végső titkát, noha azt pontosan megragadni mégsem képes. Ez az ember (minden korlátozottsága ellenére) szabad Én-nek látja magát, lényegesen közösségre beállított, történelemmel rendelkező, beszélni tudó lénynek, aki nem elégséges önmaga számára. Ez az Én egészen az adott jelenben él, magán viseli (személyes és az egész emberi történelmet átfogó) múltjának a bélyegét, de szükségszerűen mégis mindig a jövőre irányul. Az ember olyan énné tudja magát, aki csak egy Te-hez fűződő kapcsolatában talál igazán önmagára, és egy Te-ben keresi végső beteljesedését.

Vajon tehát a halál, amit senki sem került el az emberiség egész történelme folyamán, értelmetlen véget jelent-e? Vagy menjünk még messzebb: vajon az egymás mellett és egymás után meghaló emberek roppant száma adna-e értelmet az emberiség történelmének? Vagy kapott-e az ember ígéretet arra, hogy a halálban, ajándékként, végleg feloldódik majd egy Te-ben, ahogyan ezt időnkint kezdetlegesen már most is megtapasztalhatja? Vajon végleg beletorkollik-e valaha az egyes ember, sőt a világ, az egész emberiség is ebbe a titokzatos Te-be, hacsak valaki makacsul el nem zárkózik előle? És mi történik mindazzal, ami az emberben és a világban korlátolt, hiábavaló, csúf vagy bűnös? Átalakulhat e mindez egyszerűen szeretetté, végleges megbékélésül mindabban, amitől most szenved valaki, sőt talán közel is jut a kétségbeeséshez és életúnttá is válhat? Remélheti-e az ember annak az ellentmondásnak föloldódását, hogy lény szerint túl akar emelkedni önmagán, de ezt a célt önmagától sohasem érheti el?

A keresztény reméli, hogy részesülni fog ebben a kiérdemelhetetlen, de megígért ajándékban!

Az ember világa és a világ jövője

Az emberrel és jövőjével nem foglalkozhatunk úgy, hogy a világ jövőjével ne foglalkoznánk. Túlságosan sok szál fűzi az embert a világhoz. A „világ” szó jelentése sokrétű. Az emberek közösségét értjük rajta és azt az emberen kívüli környezetet is, amelyben él: az ember egész életterét, a Földet és a bolygórendszert. Az ember (testi mivoltával) ebben a világban gyökerezik, de szellemével (ugyanakkor) szemben is tud állni vele; lényegéhez tartozik, hogy elvileg föléje emelkedik.

A keresztény ezt a világot Isten teremtményének tekinti. A teremtés azt jelenti, hogy a világ léte, életeje és növekedőképesége a világon kívüli Isten jóságos ajándéka. Azért hozta létre, hogy a benne élő embereket (és általuk a világot) elvezesse a végső beteljesedésbe a végleges közösségbe Istennel és egymás között. A teremtés a biblia tanúsága szerint nem valami önmagába zártan keringő kozmosz (mint a görögöknél), hanem benne áll egy jövőre irányuló történelemben. Ez a történelem mindenestül Isten kezében van, Isten az emberrel együtt alakítja (vö. 1.2 és 1.3), és egyúttal megszabja a világ jövőjét is. Ez a teremtet világ Isten műve, ő bocsátotta útjára, őtőle függ, elvben tehát jó (Ter 1,31). Az embernek — mint Isten „képmásának” azaz földi képviselőjének — az a feladata, hogy betöltse utódaival a földet, és vonja „uralma” alá (vö. Ter 1.26-28). Az ember a bűnben visszaélt szabadságával, és ezzel — önmagában is — megbontotta a teremtés rendjét és megfosztotta méltóságától.

3.2.2 A jövő távlatai

A „jövő” szónak — éppúgy, mint a „világ” szónak — több értelme van. Különböző jelentéstartalmait el kell választanunk egymástól.

A magyar „jövő” szónak a latinban két szó felel meg: *adventus*, vagyis az, *ami jön*, az *eljövendő*, és *futurum*, vagyis az, *ami lesz*. Fontos, hogy megfontolásainkban a „jövő” szónak e kettős értelmét megkülönböztessük.

A jövő: „az eljövendő”

Az Újszövetségben az újat az az örömhír jelenti, hogy Isten eljött hozzánk Fiában, Jézus Krisztusban. Ő maga kapcsolódott bele a világba, amikor Fia — a sok milliárd ember egyikeként — emberré lett. Ez az „egyik” ugyanakkor az „Egyetlen” is, akiben az emberiség nemcsak általánosságban kapta meg az üdvösség ígérését, hanem egészen határozottan minden egyes ember abból a sok milliárdból, aki előtte vagy vele egy időben élt, és még élni fog. Jézus halálában érte el csúcspontját az ember bűne, föltámadásában pedig Isten emberszeretete.

Amikor a keresztények tanúságot tesznek reményükről, hogy az emberiség jövője maga az Isten, azt a reményüket fejezik ki, hogy a halál csak földi jövőjük végét jelenti, de ugyanakkor megnyílik előttük az elveszíthetetlen, végleges jövő — Isten (vö. 3.3).

A jövő: „az, ami lesz”

Ez az ígélet azonban az ember számára a neki ajándékozott idő révén valósul meg, földi élete folyamán, amelynek közelebbi jövője a halál. Ez keresztény paradoxon. A keresztény élete nem nyúlik túl az idő keretén és nem kerül el a világot. Földi jövőjének alakítását és annak jelentőségét, hogy mások szolgálatában felelősséget vállal a világért, elkötelezettségnek kellene felfognia, amelynek forrása magának Istennek elkötelezése a világért.

Az emberiség történelme folyamán a jövő még sohasem volt annyira az ember hatalmában, mint ma. A világban már nem egyszerűen Isten eredeti teremtményével állunk szemben, hanem az ember által megváltoztatott világgal. A

világban az ember mindinkább csak önmagára bukkan. A történelem folyamán valószínűleg először volna rá módja, hogy kiirtsa önmagát. Nem csoda, hogy ily „idők jelei” lát-tán úgy elfogta saját hatalmának mámora — de ugyanakkor oly félelem is, mint még soha. Vajon emberhez méltó életet fog-e hozni az a műszaki fejlettség, amelyet az ember a ké-mia és a fizika segítségével alkotott meg, és még alkotni fog? Vajon elég erős lesz-e az ember, hogy erkölcsileg is győzze mindazt, amit tudományosan iskolázott értelmével meg tud tervezni, és meg tud valósítani? Vagy az ember egymás ellenségévé válik-e ahelyett, hogy egyre inkább a testvére lenne? Mi lesz erősebb: a pusztító hatalomratörés, vagy az igazságosság és a béke megvalósításának szándéka, amely az ínséget szenvedő népeket hozzá tudná segíteni, hogy magukon segítsenek. Az iparilag fejlett országokban megtanulnak-e az emberek bánni környezetükkel, vagy rablógazdálkodást folytatnak-e a Földdel? Milyen következményei lesznek az utánunk jövő nemzedék számára annak, amit ma teszünk? Mennyit lehet és szabad kockáztat-nunk? Mert amit ma teszünk, annak következményei sok esetben majd csak a következő nemzedékben jelentkeznek. Mit kíván tőlünk az embertársainkért, környezetünkért, utódainkért viselt felelősség? Vajon a máris előre látható emberformálta világ otthona lesz-e még az embernek, vagy már csak a tengődés színhelye? Képes lesz-e még az emberi-ség értelmesen élni egy ilyen Földön — a „maga” Földjén?

Keresztények és nemkeresztények a válaszáton

A már megindult folyamat, amely létünket gyökerében fenyegeti, természetesen fölveti a kérdést: ki a „bűnös”? Közismert, hogy már a múlt század filozófusai azzal vádol-ták a vallást — leginkább a kereszténységet — , hogy „ópi-um a nép számára”, mert szerintük az elnyomott és boldog-talan embert egy „jobb túlvilággal áztatja”, és megbénítja a viszonyok megváltoztatásához szükséges erőket, ahelyett, hogy már az „evilági” igazságosságért küzdene. Az Újszö-

vetségben valóban nincs olyan mondat, amely a történelemben állandó haladást, tökéletes evilági társadalmat ígérne. Az Újszövetség középpontja az elért Istent országának meghirdetése és az érettünk keresztfeszített és feltámadt Jézus Krisztus örömhíre, minden más háttérbe szorul. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne foglalkozhatnánk az evilági jövővel, az evilági és a végleges jövő kapcsolatával.

A keresztényeknek a világgal szembeni magatartása fölülvizsgálatra és megváltoztatásra szorult. Ma egyre fokozódó mértékben elismerik a „földi valóság” jelentőségét, mindannak a fontosságát, amit az ember az egész emberiséget érintően „tesz” hivatásában, házasságában, családjában, a közösségben, a társadalomban. Itt nem csak bizonyos kötelességek teljesítéséről van szó, hanem jelentősebből: közreműködésről a teremtésben. Az Egyház, a keresztények ma egyre inkább törekszenek gondolkodásukban, tanításukban, cselekvésükben és tanúságtételükben az emberiségnek e jelentős feladatára irányulni.

3.2.3 *Vajon az ember műve-e a világ jövője?*

Vajon Isten műve-e az emberiség jövője?

Erre a kérdésre nem adható két szigorúan egymástól elhatárolt válasz.

Az embernek nincs hatalma a jövő fölött.

Itt az abszolút jövőre, Istenre gondolunk, aki jön felénk, és aki felé halad az emberiség történelme a maga válaszával. A cél Isten megvalósult, minden várakozást fölülmúló országa. A hívő keresztény ebből a jövőből él, földi jövőjére is ebből meríti reményét. Erről a hitéről tud tanúságot tenni, de hitének jogosultságát „bebizonyítani” nem tudja. Így tekintve a keresztény léte a reményre irányuló lét.

Az ember felelős a jövőjéért

Isten megteremtette ezt a világot és az embert, valóságos

önálló létet adott neki. De azt akarja, hogy az ember közreműködjek a teremtésben. Ezzel az ember nem vetélytársává lesz Istennek, hanem „munkatársává”, aki arra hivatott, hogy „kiegészítse” az Istentől létben tartott teremtést (vö. II.vat. zsinat, Az Egyház a mai világban, 36 sz.). E feladathoz hozzátartozik, hogy az embernek nem szabad visszaélnie a teremtett világgal, nem szabad kifosztania, hanem „gondoznia” és „ápolnia” kell, hiszen a világ őérte van.

Világosan szétválasztható-e a földi és a végleges jövő?

A földi haladás és Isten országának növekedése egyértelműen megkülönböztethető egymástól: az egyik a (Teremtőtől függő) ember műve, a másik Isten ingyenes ajándéka. Noha „új eget és új földet” várunk, nem szabad elhanyagolnunk ennek a földnek formálását sem. Ellenkezőleg, annál inkább kell vele törődnünk. Igaz, nem ismerjük a föld és az emberiség beteljesedésének időpontját, a Mindenség „átváltozásának” módját sem. A bűntől eltorzult világ elműlik ugyan, de az Újszövetség örömhíre új földet ígér, amelyen nem lesz halál, amelyen béke és igazságosság fog uralkodni, és megszűnik minden emberi nyomorúság (Jel 21,1-5). Az egész természet is, amelyet Isten az emberért teremtett földszabadul a múlandóság szolgai állapotából. (Az Egyház a mai világban, 39.sz.). E két „világ” összekapcsolódik: a szeretet és a szeretet művei megmaradnak (vö. I Kor 13,13).

3.2.4 A reményből merített erő — Mit jelent a remény a keresztény életében?

A „mi” próbaköve az „én”

„Istenben, az emberiség jövőjében remélünk.” E mondatnak az egész létünket érintő komolyságát akkor értjük meg, ha a többszám első személy helyett egyszám első személyt mondunk, a „mi” helyett „én”-t. Valóban remélek-e Istenben, aki életem beteljesedése akar lenni; abban, aki

már most megmutatkozik életemben? Gondolok-e az Ajándékozóra, amikor jól megy sorom? És amikor baj ér, gondolok-e arra a fölfoghatatlan Istenre, aki nem hagy elveszni? Ha eszemmel tudom is, valóban szembenézek-e az a ténnyel, hogy életem napról-napra fogy, és közeledik az elkerülhetetlen halálhoz? Elviselem-e a feszültséget a szürke hétköznapiak és oly pillanatok, órák és napok között, amikor „földi mennyországban” érzem magam; és ugyanakkor begyakorlom-e magam az elkerülhetetlenül megkövetelt lemondásra is? Emberi kapcsolataimat feltétlennek tekintem-e, vagy kész vagyok-e vállalni az elszakadást? Talán mégis a magam erejétől várom az életem beteljesedését? Nem szorul-e ki életemből újra meg újra a végleges jövő reménye azért, mert jelen dolgain annyira igénybe vesznek? Vajon megrendül-e a reményem, ha azt mondja valaki: Te esztelen, együnk és igyunk, hiszen holnap meghalunk (vö. Lk 12,19-20)? A keresztény reményt fejezi ki Pál apostol, amikor azt mondja, hogy külső embervoltunk megsemmisül, de a belső napról napra megújul (vö. 2 Kor 4,16). Aki ezzel azonosítja magát, jogosan tudhatja magáról, hogy szervesen beletartozik az Egyház közösségébe.

Isten mindenkit nevén szólít

Mindig és elfeledhetetlenül Isten színe előtt állok. Olyan vigasz ez, amit a világ nem tud megadni; de egyúttal hivatás is. Ennek a reménynek alapján bízhatja rá magát Istenre a keresztény, akár a társadalmi élet kapcsolataira hívja Isten: a házasságban, a családban, a foglalkozásban, a közéleti tevékenységben, akár különválasztja papként a magaszolgálatára, vagy szerzetesként tanúságtételre. Mindkettőt csak hitből és reményből táplálkozva lehet teljesértékűen megélni. Mindezek a hivatások — különböző módon — az ember történelmi világáért rendeltettek. Egyik hivatás sem mentes attól a feszültségtől, hogy „ebben a világban” élünk, de nem „ebből a világból” valók vagyunk. Amilyen mértékben alá tudja magát vetni valaki Isten már beköszön-

tött országának, olyan mértékben válhatnak számára viszonylagossá a földi értékek.

Bátorítás elkötelezettség vállalására

Nincs éles határ „evilág” és „túlvilág” között: Hiszen az „üdvösség” csírájában már köztünk van (vö. Lk 17,21). Aki keresztény emberként törődik ezzel a világgal, felelősséget vállal benne és érte, remélheti, hogy Istennel — tökéletlen munkatársként — együttműködik az emberekért. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy a világ emberibbé tételére ki kell fejlesztenie értelmi, érzelmi és erkölcsi képességeit; nem pedig arról képzelődnie, hogy ez a világ „tökéletes”, sem kétségbeesnie, hogy menthetetlen. Mindez megkívánja, hogy komoly valóságérzéssel állandóan tájékozódjék és képezze magát, tudjon szakszerűen különbséget tenni és cselekedni, legyen kész a párbeszédre és az építő együttműködésre. Ugyanakkor legyen bizonyos kettős értelműség tudatában, saját életében is: Ez azt jelenti, hogy a keresztény legyen kész a helyesbítésre is, a kompromisszumra is, az ellenállásra is. A keresztény Istentől kapott friss reménnyel tudja útját járni a világban még akkor is, ha emberileg teljesen bizonytalan a jövője (vö. 3.2.2). Ugyanakkor sejti, hogy milyen nehéz lesz számára „az evangéliumból kapott világkép birtokában az ember világának a felépítésén olyanokkal együttműködni, akik közül a legtöbben nem osztják ezt a szemléletet...” (H.U. von Balthasar).

Kényszeredettség nélkül

Jó volna, ha a keresztényeket arról lehetne megismerni, hogy a jóléti társadalom javait nem élvezik válogatás nélkül. Tudnak lemondani és javaikat szívesen megosztják testvéreikkel. Ebben a teljesítményre épülő társadalomban a kereszténynek azzal is törődnie kell, hogy maga és övéi számára szabad teret biztosítson: tudjon független maradni a közvetlen istenszolgálat és az emberszolgálat érdekében.

Nem utoljára azt is tapasztalni fogja a keresztény, hogy szüksége van kikapcsolódásra, játékos alkotó tevékenységre. A keresztényeknek nem kellene olyan aggályosan és görcsösen harcolniuk — bármilyen magasztos — céljuk eléréseért, hiszen tudják, hogy a végső győzelem Istené. Nem kellene annyit törődniük személyes sikereikkel. Minthogy a keresztény nem magáénérdekből és nem kizárólag a saját erejéből működik, szabad arra, hogy oldottan, kényszerűség nélkül, kötelezheti el magát Istenével a világért.

„Mi” — mint az „Egyház”

Az Egyház a remény örök letéteményese, mert Jézus Krisztus és az Ő Lelke sértetlenül szentnek őrzi meg az idők végezetéig. Ugyanakkor azonban bűnösök egyháza, és az is lesz mindig. Küldetése az, hogy hirdesse: Jézus Krisztusban van az üdvösségünk, és ezzel feltétlen reményt ébresszen az emberekben. Ezzel függ össze a másik feladata is: azon kell lennie, hogy a földi dolgok egyre inkább áttetszővé válva Krisztusra utaljanak. A II. vatikáni zsinat tudatosította és elmélyítette az Egyház és a világ kapcsolatáról szóló tanítást: az Egyház az emberiséggel együtt úton van a történelmi időn keresztül míg bele nem torkollik Isten véglegesen megvalósult országába. Feladata, hogy párbeszédbe bocsátkozzék „minden jóakaratú emberrel”. Amint Isten Jézus Krisztusban szeretettel fordult a világ felé, úgy tegyen az Egyház is. Ebben persze az Egyház átérzi saját inségét: a maga sürgető módján kell elvinnie az evangéliumot az emberekhez, de ugyanakkor kellő alázattal is, hiszen mindig csak hiányosan teljesíti feladatát.

A világban, a világért, de föl nem olvadva benne...

Az Egyház ténylegesen mindig egy meghatározott társadalompolitikai rendszerben él, amire azután ő maga is hat. De nem szabad összetévesztenünk semmilyen rendszerrel; és az Egyház maga sem azonosíthatja magát eggyel sem, A

lehetőségeknek megfelelően mindenütt hirdetni kell az evangéliumot, és — az evangélium mércéje szerint — bírálatot kell gyakorolnia. Mindig a „szegények” oldalára kell állnia, akár a harmadik világ szegényeiről van szó, akár a megkínzottakról, akár a jóléti társadalom meg nem született gyermekeiről. Nem szabad belefáradnia akkor sem, ha látszólag hiába hirdeti az evangéliumot, mert a nem-keresztények elutasítják, és a keresztények nem akarják meghallgatni. Feladatához hűnek kell maradnia, mert az evangélium elárulása volna, ha földi paradicsomot ígérne, minden visszásság megszűntét. Az evangélium nem földi haladást ígér, hanem az „örök életre” nyújt reményt.

Reményünk a lakomára

„Áldott vagy, Urunk, mindenség Istene, mert a te bőkezűségedből kaptuk a kenyeret, a föld termését és az emberi munka gyümölcsét. Ebből lesz számunkra az élet kenyere.” A szentmisében a kenyér és a bor felajánlásakor mondott ima titokzatos módon fejezi ki a végső beteljesedésbe vetett reményünket, hogy együvé tartozik mindaz, amit a föld terem, amit az ember át tud formálni munkájával, és az is, aminek ez a kettő hatékony jelévé válik: Krisztus jelenléte az Eucharishtiában. Ez a jelenlét pedig azt ígéri, hogy a halál hatalmát vesztette, hogy az ember az Istennel való lakoma-közösségre hivatott (vö. 2.4).

Irodalmi utalások:

Walter Kasper: *Die Zukunft aus dem Glauben.* — Mainz (Grünwald) 1978

Hans Urs von Balthasar: *In Gottes Einsatz leben.* — Einsiedeln (Johannes Verlag) 1971.

3.3. REMÉNYÜNK TÚLMUTAT A HALÁLON

Maria Riebl

Társadalmunk széles rétegeiben tabunak számít a halál. Emellett azonban fokozódik az érdeklődés a halál utáni sorsunk iránt. E fejezetben arról lesz szó, hogy a keresztény hit milyen választ tud adni az élet végső kérdéseire.

A végleges beteljesedésbe vetett reményünk kiindulópontja és alapja Jézus halála és feltámadása (3.3.1). Róla olvashatjuk le, hogy mit jelent a keresztény halál és feltámadás, és hogy mit remélhetünk az emberiségnek és a világnak az „Úr napján” történő beteljesedésétől (3.3.2).

A jövőbe vetett keresztény reményből következmények adódnak hitből való jelenlegi életünk számára (3.3.3).

3.3.1 Reményünk alapja: Jézus halála és feltámadása

Jézus szenvedése és halála — Hűség a küldetéséhez

Isten emberré lett Fia életével ad példát arra, hogy mi az ember hivatása és feladata. Hite, reménye és szeretete, az emberek szolgálatára szentelt élete, szenvedése és halála a példaképünk életünk alakításában. Jézus megdicsőülésében láthatjuk, hogy milyen cél felé haladhatunk.

Mint minden ember élete, Jézusé is a halál felé haladó élet volt. Jézus bátran, bár szorongva járta ezt az utat. A megtestesülés következménye, hogy Jézus hasonló lett hozzánk a szenvedés és a halál nyomorúságában, tehetetlenségében és magányában is (Jézusnak ezt a valóban emberi halálát valljuk meg hitvallásunkban: „alászállott a holtak országába”).

Jézus szenvedését és halálát különösen megrendítővé teszi a körülmények. Hiszen nem természetes halállal hal meg, hanem éppen annak a népnek hivatalos vezetői okozák erőszakos és megszégyenítő halálát, amelyekhez első-

sorban szólt a küldetése. Jeruzsálem megsiratása (Lk 19,41-42; vö. Lk 13,34) és az Olajfák hegyén történt események (Mk 14,32-34) mutatják, milyen nagy belső küzdelmek árán vállalta Jézus a szenvedést és halált, földi életének és működésének e keserves befejezését.

Jézus szenvedése és halála — feltámadásának kezdete

Jézus nem hátrál meg. Bármibe kerüljön is, fenéig üríti ki a kelyhet. Mivel életében és halálában hű maradt küldetéséhez, az Atya sem fordult el tőle. Már az első keresztesemények szoros kapcsolatot láttak Jézus engedelmesen szolgáló élete és feltámadása között (vö. Fil 2,8-9). Halála nem a vég volt, hanem átmenet az új életbe. Még ha látszatra talán nem is nagyon különbözött más keresztfeszítettek halálától. A későbbi újszövetségi iratok szerzői (pl. Máté és János) már úgy is írják le Jézus halálát, hogy ez a halál magán viseli a feltámadás jegyeit: Jézus az Atya kezébe jut halálában. Éppen az a pillanat jelenti számára egy új élet kezdetét, amelyben megaláztatása, tehetetlensége és bukása látszólag teljes.

Halálának ez az értelmezése első látásra ellentmond a temetéséről és a „harmadik napon” történt feltámadásáról szóló szentírási helyeknek (1 Kor 15,4 és másutt). A „harmadik napon” szavak valószínűleg azért kerültek ide, mert a Nagypéntek utáni harmadik napon (ez a zsidó időszámítás szerint vagy szombat este, vagy vasárnap reggel) fedezték föl, hogy a sír üres, illetve ez a Feltámadott első megjelenésének a napja. Ezek a szavak azonban a pusztá időmeghatározáson túl többet jelentenek: Jézus halálának és feltámadásának a hívő megvallását jelentik. Az Ószövetségben ugyanis a „harmadik napon” kifejezés formulaként használatos, az ember üdvére bekövetkező fordulatot jelenti. Isten a legnagyobb rosszat — Fia kereszthalálát — üdvösségre változtatja át Fia, az egész emberiség, sőt az egész mindenség javára. Az új élet már a halálban megkezdődhet, mert a feltámadás Isten világának végső állapotához tartozó esemény,

és nem alkalmazható rá a mi időfogalmunk. Térben és időben csak a feltámadás adta lehetőség valósul meg:

Jézus ismételt megjelenése. Csak ezeket a megjelenéseket tudjuk térben és időben körülhatárolni, magát a feltámadást nem.

A feltámadt Jézus élete — a találkozás korlátlan lehetősége

Jézus feltámadása az úgynevezett megjelenésekben nyilvánul meg a legvilágosabban. A megjelenésekről szóló evangéliumi beszámolókból (Mk 28; Lk 24; Jn 20-21) felismerhetjük, hogy Jézus tökéletes közösségben él Istennel, mióta föltámadt és megdicsőült. „Megdicsőült” teste kifejezi a közte s az Atya között fennálló legbensőbb kapcsolatot, és egyúttal lehetőséget ad neki arra, hogy egészen új módon törődjék az emberrel. Ez az új test teszi lehetővé, hogy találkozzék mindazokkal, akik hallgatnak hívó szavára. A Föltámadottat új, az előzőnél sokkal mélyebb kapcsolat fűzi az emberhez és a világhoz.

3.3.2 A keresztény halála és feltámadása Jézus Krisztusban

Inség és remény a keresztény halálban

Mint minden emberi élethez, a keresztény életéhez is hozzátartozik a szenvedés és a halál keserősége. Hamisan csengene, ha le akarnók kicsinyelni a szenvedést — még ha Krisztus keresztyére való utalással tennők is. Jézusnak is el kellett viselnie a szenvedés és halál szörnyűségét.

Csakhogy a keresztény emberben remény ébred, amikor Urára tekint. Megtanulja tőle, hogyan nézzen elébe a halálnak; a feltámadás pedig megmutatja, hogy Istennél nem érvényesek az emberi mértékek. A látszólag kilátástalan katasztrófa új élet csíráját hordhatja magában. Mivel a keresztény szoros közösségben van Urával (a hit és a keresztség által — vö. 2.1), nemcsak Ura halálának keserűségében oszto-

zik, hanem annak üdvöztető tartalmában is. Így a keresztyén remélheti, hogy halálával Isten kezébe jut, mint a mi Urunk. A halál pillanata a keresztyén számára is jelentheti a beteljesedett élet kezdetét, hiszen a halálban „szemtől-szembe” találkozik Istennel, a feltámadt Úrral

A különítélet és a tisztítótűz

Amikor az ember a halálban Istennel találkozik, világosan látja majd, hogy mi lett belőle az élete folyamán, hogy egész valójával Isten mellett vagy ellen döntött-e, azaz a szeretetben és szolgálatban leélt élet mellett, vagy ellene. Életünk minden döntése véglegessé és visszavonhatatlanná válik az Istennel való találkozásban.

Persze halála pillanatában akkor sem kész az ember az Istennel való teljes közösségre, ha iparkodott helyesen élni. Meg kell tisztulnia ahhoz, hogy odaléphessen Isten elé. A „tisztítótűz” szenvedései közül első a megbánás fájdalma. Isten színe előtt fölismeri az ember, hogy hányszor vette hallatlanba Isten szerető hívását, vagy hányszor tagadta meg. Ez a szenvedés azonban egyúttal a megtisztulás fájdalma is: az Istennel való találkozásban az ember megszabadul mindentől, ami akadály volt közte és az Isten, közte és az emberek között. A tisztítótűz szenvedéseinek egyik forrása nyilván az, hogy az ember számára az Istennel való találkozásban mindig van valami félelmetes (vö. Zsid 10,31).

A feltámadt élet: átfogó közösség

Igaz, Jézus sorsa lényegesen más, mint a mienk, de feltámadás utáni élete alapján — amiről az evangéliumok a megjelenésekről szóló beszámolókbán tanuskodnak — valamit megsejthetünk abból, hogy mit remélhetünk azok számára, akik Istenben hálnak meg.

Az Isten színe elé lépő ember számára ez a találkozás újjáteremtést jelent. Új testet kap, amely alkalmassá teszi arra, hogy közösségben legyen az Atyával és a Feltámadottal, va-

lamint azokkal az emberekkel, akik már a beteljesedésben élnek. A megdicsőült ember új kapcsolatba kerül a teremtet világgal és a földön élő emberekkel is. A mennyországot tehát olyan életnek képzelhetjük, amelyben egyre teljesebben egymásra talál Isten és ember, és egymásra találhatnak az emberek. Ez a mennyország megmutatja, hogy milyen háttérrel az élet teljessége Istenben, és hogy mit jelent az ember számára, ha Isten részesíteni akarja ebben a teljességben.

„A pokol” — abszolút magány és elszigetelődés

A mennyország sötét ellentéte a kárhozat. Míg a mennyország az élet teljességét jelenti, addig a pokol az abszolút megmerevedést, magányt és ürességet. Míg a boldogság pillanataiban már evilágon megsejthetjük egy kissé, hogy mit is jelenthet a mennyországbeli beteljesedés, fordítva is igaz, hogy a gyűlölet és a magaválasztotta elszigetelődés hatásai megsejthetők az emberrel, hogy mi a pokol. J.P. Sartre „Altona foglyai” című drámájában rendkívül találóan szemlélteti, hogy az emberek mennyire jelenthetnek poklot egymás számára.

Azok a képek, amelyekkel a Szentírás a poklóról beszél, többnyire a Jézus korabeli zsidóság képzeletvilágából és kifejezőmódjából valók. Ezek a képek azt fejezik ki, hogy mekkora szenvedést okoz magának az ember, ha elutasítja Isten hívását. Az életnek ez a teljes csődje akkor következne be, ha valaki szabadon és elvszerűen lelkiismerete szava ellen cselekednék (vö. 4.1), amennyiben tudva és akarva megtagadná a szeretetre szóló elhivatottságát, és e szándéka mellett kitartana élete végéig. Mi sohasem tudjuk megállapítani, hogy mindez kire illik rá. Csak Isten tudja, hogy ki választja a pokol kárhozatát.

A végleges bukás lehetőségének a gondolata nehezen egyeztethető össze Isten irgalmas szeretetével. Isten senkit sem akar kárhozatra juttatni. A Szentírásból tudjuk, hogy Isten az utolsó pillanatig megnyerni próbálja az embert ir-

galmas szeretetével. Ha az ember szabad akaratából mégis elfordul Istentől és ezzel életének igazi lehetőségétől, akkor Isten nem kényszeríti. Nagyon is tiszteli az ember szabadságát.

Isten oly nagyra értékeli a szeretetben szabadon adott választ, hogy mintegy megkockáztathatja az elutasítás lehetőségét is. Ozeás (11,8) nagyon szemléletesen fejezi ki, amit az ember elutasító magatartása Isten számára „személyesen” jelent: „Szívem elváltozott, egész bensőm remeg”. Emberi fogalommal kifejezve Istennek „fájdalmat okoz”, ha valamelyik teremtménye nem jut el a célba. Így éppen az Isten szeretetébe vetett hitből következik az a meggyőződés, hogy a pokol lehetséges.

Az ember és a világ beteljesedése az „Úrnak napján”

Bár igaz, hogy halálában minden egyes ember felismeri a végleges sorsát, mégis különbséget kell tennünk az egyes ember sorsa és az egész emberiség valamint a világ fejlődése között. Minden egyes ember életében az emberiség, sőt az egész teremtett világ halad beteljesedése felé. Ez a folyamat „az utolsó ítélet napján”, más szóval „az Úrnak napján” ér véget. A Szentírás a maga korában használatos képekkel szól erről (például amikor az Emberfiának az ég felhőiben való megjelenéséről beszél — Mk 13,24-27), így hirdeti, hogy Isten a világ fejlődését egy meghatározott pillanatban a befejezéshez juttatja. Hogyan és mikor történik ez, nem tudjuk (vö. Mk 13,32).

Hitünk arra tanít, hogy Isten működése a világban ma még többnyire homályba burkolózik és korlátozott, de az „Úrnak napján” világossá és teljessé fog válni: akkor Isten minden lesz mindenben (1 Kor 15,28).

3.3.3 A remény ösztönző erő

A beteljesedés már elkezdődött

A végső beteljesedésbe vetett reményünk nagyon fontos szerepet játszik mostani hívő életünkben. (A 3.2 fejezetben már szó volt arról, hogy milyen következtetéseket kell levonnunk a jövőt szolgáló feladataink szempontjából.) Amit végső beteljesedésként remélhetünk, az nemcsak létünk végcélja, mostani életünk irányjelzője, hanem fontos mondanivalója van jelenlegi keresztény életünkről is. A mennyország már most megkezdődik. A (végső időkben beteljesedő) mennyországba vetett reményünk megmutatja, hogy milyen lehetőséget tartalmaz hívő életünk, mi az, amit már most megkaptunk, ha rejtetten is. Mert a végső idők már megkezdődtek Jézus feltámadásával, nemcsak az ő számára, hanem az ember és a világ számára is. A keresztény külön is részesül ebből a beteljesedésből. Ez azt jelenti, hogy a keresztény ember hitében már itt és most megvan csírájában és befejezetlenül mindaz, ami egykor teljességében fog megvalósulni. Az Újszövetségben még arról is szó van, hogy a keresztény máris feltámadt hitében (Kol 3,1).

Következmények az elhunytakkal való kapcsolatunkban

A beteljesedésbe vetett reményünk magába foglalja ezt a meglévő világot is. Ez mutatkozik meg az elhunytakhoz fűződő kapcsolatunkban is. Azt reméljük, hogy a halottak már most teljes közösségben élnek az Úrral, akit mi is megkaptunk az Atyától. Így jogosan mondhatjuk, hogy kapcsolatban állunk a halottakkal, és kell is mondanunk. Akik elöltünk jártak a hit útján, erőt tudnak adni nekünk és bizalmat tudnak ébreszteni bennünk halálunkban is — sőt akkor igazán. Teszik ezt példájukkal és az Úrnál való közbenjárásukkal, akihez most olyan közel vannak. Mi pedig együtt imádkozhatunk velük, és imádkozhatunk hozzájuk is.

Másrészt a halottaknak is szükségük van imánkra. Abban

a fájdalmas érési folyamatban, amely alkalmassá teszi őket az Istennel való végső közösségre, szükségük van „földi” közösségük imájából fakadó erőre. A halottakért mondott imára persze különösen is vonatkozik az, ami minden kérő imádságra érvényes: semmiféle „mércevel” nem szabad felmérni próbálnunk imánk eredményességét. Ahogy a tisztítóhelyet nem szabad a mi hely- és időfogalmainkkal elképzelnünk, úgy azt sem tudhatjuk, hogy „mikor” ér véget valaki számára ez a tisztulási folyamat. Istennél nincs idő.

Nem dolgok és helyek, hanem Isten és a vele való közösség

Ennek a fejezetnek a megállapításai nagyon szárazaknak és kiábrándítóknak tűnhetnek némely olvasó szemében, ha egybeveti őket a túlvilágról alkotott eddigi elképzelésének színpompás képeivel. A Szentírás képekben gazdag előadásmódjától indítatva a keresztyén igehirdetés időnként nagyon szemléletesen beszélt a túlvilág dolgairól. Néha elfeledkeztünk arról, hogy a Szentírás nem akar jegyzőkönyvszerű pontossággal leírni például „túlvilági” helyeket és folyamatokat, hanem — az akkoriban elterjedt elképzeléseknek megfelelően — egyetlen tényt akar közölni: mit jelent az, hogy az ember és a világ fejlődésének Isten a célja, Isten pedig végső beteljesedésre hívja az embert és a világot. Isten a mennyország, Isten elvesztése a pokol.

Amikor erről a beteljesedésről beszélünk, gondoljunk arra, hogy nem tárgyokról és helyekről, hanem Istenről és a vele való találkozásról van szó, illetve az Istennel való találkozás elutasításának következményeiről.

A végső beteljesedés mélységesen személyes valóság: az élet teljessége, amely az embernek Istennel és a többi emberekkel való egymás közti végleges közösségből fakad.

Irodalmi utalások:

G. Gershake: Stärker als der Tod — Mainz (Grünwald) 1976. 52-96

M. Riebl és mások: Unterwegs im Glauben. Neuer Glaubenskurs, — Innsbruck (Tyrolia) 1978. 5.5; 6; 20. szakasz

3.4 MINDENKI SZÁMÁRA REMÉLÜNK

Johannes Singer

A remény azt jelenti, hogy jót várunk valakitől, aki jó. A remény azt jelenti, hogy létünk sikeres célbaérését várjuk Istentől, aki már megmutatta jóságát, amikor megajándékozott bennünket a világgal, az ember világával és jósága legnagyobb bizonyítékával, Fiával Jézus Krisztussal. Őbenne a miénk most és mindig. Isten be fogja fejezni művét, amelynek hatalmas kezdete a teremtés és a megváltás volt. A keresztények elvszerűen remélik, hogy aki megkezdte a jót, be is fejezi (Fil 1,6).

Meg kell mutatni, hogy a keresztények reménye nem csak rájuk magukra vonatkozik, hanem minden emberre és az egész teremtetett világra.

A keresztény az egész teremtetett világ beteljesedését reméli (3.4.1). Isten népe azok üdvösségét is reméli, akik nem tartoznak kifejezetten hozzá (3.4.2). Ennek a mindenkire kiterjedő reménynek hatása van a keresztény életre (3.4.3).

3.4.1 Reményünk az egész teremtetett világra vonatkozik

Az evangélium éppen abban bizonyul jó hírnek, hogy jogosan és józanul mindenkit és mindent belevonhatunk reményünkbe.

Krisztusban remélünk

Az egész világot átfogó reményünk alapja az a legfőbb jó, amit Istentől kaptunk: „szeretett Fia” (Mk 1,11 stb.) Jézus Krisztus. A keresztények őrá alapítják reményüket (Ef 1,12; 1 Kor 15,19), ő „a mi reményünk” (1 Tim 1,1). A keresztények őbenne és ővele vetik reményüket Istenbe, aki éppen azzal lett számunkra a „remény Istene” (Róm 15,13), hogy Fiát adta és adja nekünk: „Ha Isten velünk, ki ellenünk?

Aki saját Fiát nem kímélte, hanem mindnyájunkért áldozatul adta, hogyne ajándékozna nekünk vele együtt mindent?” Semmi sem szakíthat el minket Istennek irántunk való szeretetétől, amelyet Jézus Krisztusban mutatott meg (Róm 8,31-39). A teremtésem és a szövetségkötésem alapuló ószövetségi reménnyel összehasonlítva a Krisztusra épülő remény a „jobb remény” (Zsid 7,19).

A mindenkit magába foglaló remény

Ez a remény nemcsak a keresztény emberre vonatkozik, hanem az egész teremtett világra is. Már az Ószövetség hirdeti, hogy Ábrahám meghívása nemcsak a tőle származó népnek: Izraelnek szól, hanem a föld „minden nemzetségének” (Ter 12,3). Izrael azt reméli, hogy Jahve Izraelnek és az egész világnak királya lesz, a világ tehát Isten uralmának tere lesz. Ennek a reménynek beteljesedése Jézusban kezdődik. De az általa meghirdetett „Isten országa” magába véve is kezdet, az egész teremtett világnak szóló ígéret arra, hogy Jézus személyében Isten üdvözítő uralma válik valósággá. Bár Izraelhez szóló küldetéséhez hű marad, népe hátaírtát átlépi már a húsvét előtti tevékenységével is. Az utolsó vacsorán megmondja, hogy nemcsak tanítványaiért fog meghalni, hanem minden emberért. Halála mindenki javát szolgálja. Senkit ki nem zár, mindenkit egybefoglal. Halálával Jézus közösséget vállalt minden halandóval, megdicsőülten is ezt teszi. „Mennybemenetele” és „az Atya jobbán ülése” is azt jelenti, hogy üdvözítő hatalma mennyboltként borul mindnyájunk fölé.

Az Újszövetséget az a hívő meggyőződés hatja át, hogy Krisztus üdvözítő hatalma mindenkire kiterjed: üdvözítő hatalmának van alávetve az egész mindenség (a Biblia nyelven „az ég és a föld”), és minden nép meghívást kap Krisztus követésére az idők végezetéig (Mt 28,18-20). Krisztus az, aki elveszi az egész világ bűnét (Jn 1,29; Jn 3,5). Krisztus feltámadásától várja Pál, hogy a halál elveszti minden hatalmát (1 Kor 15,26). Bukott állapotában az egész teremtett

világ „sóhajtozik és vajódik”, és várja, hogy felszabaduljon az Isten fiainak dicsőséges szabadságára (Róm 8,19-24). Az emberek világa szabja meg tehát az egész teremtség sorsát. „Mi ígérete alapján új eget és új földet várunk, az igazságosság hazáját” (2 Pt 3,13).

Így foglal magába a reményünk mindenkit és mindent. Jézusnak, különösen feltámadása után hallatlanul mély hatást kellett gyakorolnia a szentírási tanúkra. Nekünk, mai embereknek az ő élményükre szabad és kell alapoznunk reményünket. A világ végső sorsa már csak jó lehet (vö. ehhez 3.2 és 3.3.2).

3.4.2 Isten népe és a mindenkit átfogó remény

A keresztény ember mindenkit átfogó reményében nem független másoktól. Reményét Isten népe hordozza, amely reménykedéssel halad zarándokútván az idők folyamán a beteljesedés felé. Isten népének, az Egyháznak mindenkit átfogó reménye még határozottabb mint az egyes keresztények reménye. Ezt a reményt fejezi ki az Egyház minden szentmisében az „egyetemes könyörgéssel” (a hívek imájával), továbbá az emberiség reményeiben való osztozással, és az emberiség nagy családjáért vállalt szeretetszolgálatával. Önmagát egyenesen úgy tekinti, mint az egész emberi nem „egységének, reményének és üdvösségének életerős magját”. Az Egyház a föld sójaként és világító lámpaként tartja ébren ezt a reményt a világban (II. vat. zsinat, Egyház, 9.sz.). Az Egyház azért lehet a remélt végső egység magja, mert benne formálódik a krisztusi ember, és így az Egyház az eljövendő ország kezdete. A mag szabja meg a növekedést a teljes kifejlődésig, remény szerint benne már most megvan a csíra, a bimbó, a jövődő valóság. Az Egyház rendeltetésének tekinti, hogy a mindent átfogó üdvösség magja, jele és eszköze legyen. Erre a rendeltetésére gondol, amikor azt mondja magáról, hogy „mindenki számára az üdvözítő egység látható szentsége”, „az üdvösség egyetemes szentsége”. Minden szentség Isten emberszeretetének

megnyilvánulása, ennek a szeretetnek jele és eszköze. Az Egyház a maga egészében minden kor számára ilyen szeretetmegnyilvánulás. Isten népe létezésében Istennek a világ iránti szeretete nyilvánul meg.

Az Egyház reménye mindenkit magába foglal

Az Egyház mindenkit magába foglaló reményének a komolyságát az mutatja meg mindennél világosabban, hogy az Egyház reméli azok üdvösségét is, akik nem tartoznak kifejezetten az Egyházhoz, sőt talán nem is akarnak hozzá tartozni. A Mester olyan felebaráti szeretetet vár tanítványaitól, amely már nem ismer nemzeti és osztályhatárokat. A tanítványnak még ellenségeit sem szabad kizárnia a szeretetéből (Mt 5,44), tehát az üdvösségből sem. A tanítvány — még inkább a tanítványokból álló közösség, — köteles reményét mindenkire kiterjeszteni. Itt tűnik ki az a feszültség, amelynek feloldására maga Krisztus adott életével nagyszerű példát tanítványainak.

Krisztus egyrészt ragaszkodik ahhoz, hogy tanítványai kifejezett döntésükkel lekössék megukat mellette, és kövessék őt életükben — halálukban. Azzal, hogy tanítványait személyéhez kapcsolta, közösséggé, az Üdvözítő közösségévé, tehát „üdvközösséggé” kovácsolja össze, hogy rajtuk keresztül folytassa küldetését.

Másrészt azokhoz is szól a küldetése, akik nem tartoznak tanítványai közösségébe, akiket ő sem von be ebbe a közösségbe. Ebben Atyjához hasonlóan cselekszik, aki fáradságos szeretetszolgálatra küld embereket a „többiek” közé, mert mindenkit szeret. Isten irgalmát azok számára is közvetíteni kell, akik kifejezetten nem lettek Jézus tanítványai. Jézus öérettük is jelen van.

A keresztény közösség ezt a korlátokat leromboló Jézust vallja Urának. Nem állíthat új korlátokat azzal, hogy mások „kiátkozásából” éljen. Az Egyház számára mindig nehéz feladat marad, hogy megtalálja a helyes utat ebben a ketősségben. Egyrészt, hogy „körülhatárolt” legyen, más-

részt, hogy „kifelé nyitott” — mint egyébként minden testvéri közösség. A feladat nehéz voltát az is mutatja, hogy a „kívül levők” üdvösségére vonatkozó teológiai tételeknek oly hosszan kellett fejlődniük a századok folyamán. Ékes bizonyossága ennek az a sokféle értelmezés, melyet az idők folyamán a harmadik századbéli tételnek adtak: „Az Egyházon kívül nincs üdvösség.”

Az Egyház a II. vatikáni zsinaton fogalmazta meg jelenlegi értelmezését (Az Egyházzól, 13-16 sz.). Az Egyháznak is szembe kell néznie azzal a kettősséggel, amely már az Úr számára adva volt: egyrészt tudja magáról, hogy nélkülözhetetlenül szükséges az üdvösségre, hiszen benne van jelen Krisztus, mert ő annak a Krisztusnak „teste”, aki egyedül közvetíti az üdvösséget, az egyetlen út az üdvösségre. Tud a hit és a keresztség szükséges voltáról (vö. Mk 16,16; Jn 3,5). A Szentírásból tudja, hogy hozzá, Isten új népéhez, minden ember meghívást kap, mert neki magának kell hirdetnie Krisztus evangéliumát minden nép számára.

Másrészt tudja, hogy „határai nyitottak”. Isten népéhez hozzá lehet tartozni különböző fokozatokban is: „Az Isten népének egyetemes egységébe...minden ember meg van hívva. Különböző módon, de ehhez az egységhez tartoznak vagy ehhez vannak rendelve mind a katolikus hívők, mind Krisztus más hívei, mind pedig általában az összes emberek, akiket Isten kegyelme meghívott az üdvösségre.” Lehet tehát teljes beletartozás az Egyház közösségébe. De lehetséges hozzátartozás vagy hozzárendeltség azok számára is, akikben nincs meg a katolikus hit teljessége, vagy pedig hiányzik belőle a Péter utódjával való teljes közösség (a keleti egyházak, a reformációban különvált egyházak). Sőt beszélhetünk az Isten népéhez való *rendeltetésről* azoknál „akikhez az evangélium még nem jutott el”. Az Egyháznak ez a fajta nyitottsága, amely az Isten népéhez való tartozás különböző fokozataiban nyilvánul meg, a Szentírás alapján: „Bízunk az élő Istenben, aki minden embernek üdvözítője, kivált a hívőknek” (1 Tim 4,10).

Az éppen említett Isten népéhez való „rendeltetés” tehát

különböző módozatokat, illetve fokozatokat ismer. A zsinat szerint tehát az Isten népéhez rendeltettek:

„Elsőként az a nép, amely a szövetségeket és az ígéreteket kapta, és amelyből Krisztus test szerint származik (vö. Róm 9,4-5); a kiválasztás és az atyák miatt Isten szemében igen kedves nép: ő ugyanis nem bánja meg kegyelmi adományait és hívó szavát (vö. Róm 11,28-29).

De azokra is kiterjed az Isten üdvözítő szándéka, akik ismerik a Teremtőt; köztük elsősorban a mohamedánokra. Ők azt vallják, hogy Ábrahám hitén vannak, velünk együtt imádják az egy Istent, aki irgalmas, és az utolsó napon megítéli az embereket.

Azoktól sincs távol az igaz Isten, akik homályos képekben keresik az ismeretlen Istent, minthogy ő ad mindennek életet, levegőt és mindet (vö. Apcsel 17,25-28): az Üdvözítő is azt akarja, hogy minden ember üdvözljön (vö. 1 Tim 2,4). elnyerhetik ugyanis az örök üdvösséget mindazok, akik önhibájukon kívül nem ismerik Krisztus evangéliumát és Egyházát, de őszinte szívvel keresik Istent, és a kegyelem hatása alatt arra törekszenek, hogy teljesítsék akaratát, amelyet lelkiismeretük szavában ismernek fel.

Még azoktól sem tagadja meg az isteni Gondviselés az üdvösségre szükséges támogatást, akik önhibájukon kívül nem jutottak el az Isten kifejezett ismeretére, de — éppen nem az isteni kegyelem nélkül — iparkodnak becsületesen élni. Mert ami jó és igaz van náluk, azt az evangéliumra való előkészületnek értékeli az Egyház, és az Isten adományának tartja; Isten pedig megvilágosít minden egyes embert, hogy végül is élete legyen” (Az Egyházzól, 16. sz.).

3.4.3 A távolatok

Hitvallásunkkal megvalljuk azt a mindenkit magába foglaló reményünket is, hogy a világ teremtése, a Fiúnak és az Egyháznak a Szentlélek erejében betöltött küldetése a halottak feltámadásában és mindenki örök életében teljessé válik. Senki sem élt hiába, senki sem halt meg hiába. Elégtétel-

ben részesül végre a bűn és halál számtalan áldozata. Különösen a megkínzottak, a rabságra vetettek, az elnyomottak, a kíméletlen hatalmi téboly áldozatai... Reménykedve várjuk, hogy az emberiség végre egyetlen gyógyult család lesz; az ember boldogító kapcsolatban fog élni Istennel és embertársaival; nem lesz könnyhullatás, nem lesz szenvedés, nem lesz halál (Jel 22,3-4), mert mindenki osztozik Isten megtestesült emberségében, Jézus Krisztusban. A gyilkos nem diadalmaskodik többé áldozata fölött... Nem örökkétartó osztályharcot várunk, hanem Isten országának békéjét mindenki számára.

Fölmerül a kérdés: hogyan érkezik el ez a beteljesedés. A kérdés nagy óvatosságra int, mert a jövőnek lényeges vonása: rejtve van előlünk. A remény tárgya mindig bizalom kérdése. Az anyagi világ megdicsőülésével kapcsolatban gondoljunk a vetőmagra: még nincs meg a leendő alakja, még jelentéktelen, és még előbb el kell halnia (1 Kor 15,35-38). Az embernek is „el kell változnia” (1 Kor 15,51). Az abszolút Jóság biztosan nem hagy veszendőbe menni semmit sem, ami jó, vagy jóvá lett. Hiszen őáltala lett jóvá.

A remény, különösen ha mindenkit magában foglal, nem vakmerő remény. Ez azt képzei, hogy tudhatja Istenről azt, hogy ő nem is tehet másképp: mindig és mindenütt meg kell bocsátania. A Szentírás óv az ilyen önkényesen alkotott istenképtől: „Félve-remegve munkáljátok üdvösségeteket!” (Fil 2,12). A keresztény remény viszont komolyan veszi, hogy Isten a maga felénkíradó szeretetének nyilvánításában szabad marad.

A mindenkit magába foglaló remény ne csábítson arra a gondolatra, hogy az evangélium nélkül is célba lehet érni, méghozzá „könnyebben”. Krisztussal való kapcsolatunk az Egyház közösségében páratlan értéket jelent az emberi létnek jóvá és teljessé válásában. Pál meggyőző tapasztalatokat szerzett erről, és be is számol róluk (Fil 3,4-14).

Az Egyház hithirdető munkáját sem gátolhatja a mindenkit magába foglaló remény. Ellenkezőleg, sarkalnia kell.

A misszió (szó szerint „küldetés”) Krisztus ünnepélyes

megbízása (Mt 28,18-20). Krisztus maga is az Atya küldötteként jött el az emberekhez. A Szentírás Jézust „apostolnak”, követnek nevezi (Zsid 3,1), egész léte missziós lét, élet másokért, amelynek lényege, hogy az emberek közé megy. Ő teszi az apostolokat egész lényükben hithirdetőkké (vö. Jn 20,21). Pál nem is tud mást tenni, mint hirdetni az evangéliumot (1 Kor 9,16). A küldetések láncolata erőteljesen halad tovább, mert a megbízatás a föld végső határáig szól (ApCsel 1,8).

A hithirdetés az ember üdvösségéért végzett pótolhatatlan szeretetszolgálat. Az ember helyzete ugyanis önmagában nem ad okot derűlátásra: a „Gonosztól” rászedett emberek gyakran „belevesztek” okoskodásukba, Isten igazságát hamissággal cserélték fel, mert inkább szolgáltak a teremtményeknek, mint a Teremtőnek (vö. Róm 1,21 és 25); vagy pedig a végső kétségbeesés fenyegeti őket, mert Isten nélkül élnek és halnak meg. Ezért szorgalmazza az Egyház oly nagyon a missziókat Isten dicsőségére és minden ember üdvösségének előmozdítására, megemlékezve az Úr parancsáról: „Hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek!” (Mk 16,15; vö. Az Egyházról, 16).

Igaz ugyan, hogy a Szentlélek működése nyomán létezik szerte a világon „anonim”, vagyis be nem vallott, nem tudatos közösség Krisztussal, de ennek az a rendeltetése, hogy tudatos, teljes közösséggé legyen. Így felel meg az ember méltóságának és üdvösségének.

Az ember üdvössége pedig egyúttal Isten dicsősége is. Ez pedig állandó missziós tevékenységre indítja az Egyházat. Ha „a világ egész gazdagsága beépül...az Úr testébe, a Szentlélek templomába, akkor Krisztusban, aki a minden-ség feje, a világegyetem Teremtője és Atyja megkap minden tiszteletet és dicsőséget (Az Egyházról, 17). Így tart a missziós tevékenység az eszkatológiai teljesség felé.

A missziós küldetését teljesítő Egyház tanusítja a mindenkit magába foglaló reményünket. Isten felénk áradó szeretete nyilvánul meg benne, mert kifejezi, hogy Isten üdvözítő akarata töretlen korunkban is.

A mindenkit magába foglaló remény annál erősebb lesz, minél erősebben, minél keresztényibben reménykednek egyébként is a keresztények. Hogy Krisztus követésében és az ő segítségével milyen tökéletességre juthatunk el, a szentek tanúsítják leginkább. Ők megtestesítői reményünknek. Ünnepek a keresztény remény ünnepe. A szentek sorában egyedülálló hely illeti meg Jézus anyját: *Máriában* az Egyház a századok folyamán mindig önmagára ismert. Mert az, ami az Egyházat élteni, az Úr közelsége. Mária, mivel az Úrédessanya, megismételhetetlen közelségbe került hozzá. Ezért ő a „kegyelemmel teljes” (Lk 1,28). Kegyelemmel teljes létének első pillanatától kezdve, egész élete folyamán és a halálban is. Hisszük, hogy ő megváltottsága teljében ott van a hit zárándokútjának céljánál: „Amint Jézus anyja a mennyben — testében és lelkében megdicsőülten — mintaképe és kezdete annak az Egyháznak, amelynek az eljövendő világkorszakban kell teljessé válnia, ugyanúgy ezen a földön a biztos remény és vigasztalás jeleként mindaddig világozik az Isten zárándoknépe előtt, amíg el nem jön az Úrnak napja (vö. 2 Pt 3,10)... Minden krisztushívő állandóan könyörögjön az Isten és az emberek anyjához, hogy Ő...mindaddig legyen szószólónk Fiánál a mindenszentek közösségében, amíg a világ népei — akár a keresztény névvel ékeskednek, akár még nem ismerik Üdvözítőjüket — békességben és egyetértésben, boldogan össze nem gyűlnek mint Isten egyetlen népe, a szent és oszthatatlan Háromság dicsőségére” (Az Egyházzól, 68 - 69.).

Irodalmi utalások:

W. Kern: Ausserhalb der Kirche kein Heil? — Freiburg (Herder) 1979

K. Rahner, H. Vorgrimler: Kleines Konzilskompendium — Freiburg (Herder) 1969, vö. a köv. címszavakat: Kirche, Kirche u. Welt, Missionen, Nichtchristliche Religionen, Offenbarung.

4. ÉLETÜNK

A keresztények magatartása — meggyőződésük teherbíróképességének próbaköve:

Minden emberi élet alapkérdése: Hogyan ismerhetem fel életem célját? (4.1)

E cél elérésére mit kell tennem — általánosságban és részletezve? (4.2)

Hogyan követhetem Jézust, hogy úgy éljek, mint ő — és Vele éljek? (4.3)

Milyen feladatokra és szolgálatokra nyílik mód az Egyházban? Mivel járulhatok hozzá ahhoz, hogy az Egyház éljen, és teljesítse küldetését? (4.4)

4.1 A KERESZTÉNY CSELEKVÉS IRÁNYELVEI

Hans Rotter

A keresztény hit az emberi élet minden területét átjárja. A keresztény ember hitbeli meggyőződésének tehát meg kell nyilvánulnia az élet egészében. Most erről beszélünk részletesebben.

Az Istent választó alapvető emberi magatartás új jelleget ad az egész életnek, és az embert körülvevő világnak. Részleteiben azt kell tehát kérdeznünk, hogy mit értünk erkölcsön általában (4.1.1), mit értünk a keresztény erkölcsön (4.1.2), továbbá mit jelentenek a normák keresztények számára (4.1.3 és 4.1.4), legvégül pedig, hogy milyen alapértékeknek kell érvényesülniük a keresztény erkölcsben (4.1.5).

4.1.1 *Mi az erkölcs?*

Az emberi élet értelmének kérdése

Az ember a legkülönbözőbb célokat követi élete folyamán. Jó keresethez kíván jutni, hogy magas életszínvonalat biztosíthasson magának; érvényesülni kíván pályáján; házastársat keres, hogy vele boldogan éljen, és gyermekei legyenek. Csakhogy ezeknek a céloknak elérése még nem adja meg az élet végső értelmét, hiszen meglehet, hogy valaki megelégedett az életben, és értelmesnek találja, noha a felsorolt célok egyikét-másikát nem érte el. Az a kérdés, hogy végeredményben mitől kapja végső értelmét az életünk? Vajon csak tompa elégedettséggel kell beérnünk, vagy valami egészen határozott célt kell elérnünk az élettel? Miben áll ez a végső és átfogó értelem, amit az ember keres?

A végső cél kérdése döntően fontos az erkölcs mivoltának megértéséhez. Az erkölcsös cselekvés ugyanis azt jelenti, hogy erre a célra irányítjuk cselekvésünket. Ha cselekvésünk közelebb visz ehhez, vagyis megfelel létünk végső értelmének, akkor mondjuk erkölcsileg jónak, az ellenkezője az erkölcsileg rossz.

A lelkiismeret a helyes magatartás próbája.

A lelkiismeret személyiségünk központjának működése, amely által az ember átéli és megítéli magatartásának erkölcsi jellegét. Lassankint rájön az ember, már életének első éveitől kezdődően, hogy nemcsak egyéni szükségleteinek kielégítésére szabad törekednie, hanem másokra is tekintettel kell lennie. Megtanulja, hogy környezetének szabályaihoz és elveihez kell tartania magát azért, hogy mindnyájuk számára kívánatos módon élhessen együtt a többiekkel. Személyisége további érlelődése folyamán egyre világosabban ráébred, hogy nem csupán saját előnyei miatt érdemes másokra tekintettel lennie, hanem őket önmagukért is szeretni kell. E felismerésben tárul fel számára a feltétlen jószág ígé-

nye. Lelkiismeretünk egyes ítéletei épp azt mutatják meg, hogy mily mértékben igazodtunk ehhez a felszólításhoz.

Embertársainkat szeretni jó, és pedig függetlenül attól, hogy egyes esetekben hasznos-e vagy célszerű? Ez a belátás feltételezi, hogy az emberszeretben nem csupán azt jelenti, hogy segítünk embertársainkon, hanem hogy egyidejűleg a feltétlen Jóval, Istennel is találkozunk. Viszont embertársaink szeretet-igénye végeredményben Isten igényét is magában foglalja. Mindent megelőzően Isten szereti az embert, és most arra szólítja föl, hogy erre a maga szeretetével válaszoljon. Mert Isten jó az emberhez, arra szólítja föl, hogy az ember is legyen jó Isten előtt és embertársai iránt. Így lesz a lelkiismeret antenna, amellyel az ember felfogja Isten hozzá intézett szavát, és válaszolni tud rá. Tapasztalatból tudjuk, hogy nem minden ember lelkiismerete működik helyesen, és hogy egy és ugyanazon ember lelkiismerete sem tud minden életkorban vagy élethelyzetben egyforma határozottsággal jelentkezni. Öröklött adottságaink, a jó vagy rossz hatások és a helyes életvitelre való egyéni törekvés (illetőleg az ilyen önnevelés hiánya) azt eredményezi, hogy az antenna vagy vételre kész, vagy pedig érzékenységet veszítette, és nem ad többé helyes választ, és képtelen kapcsolatot teremteni és helyesen működni. Ha azonban minden egyes ember csak lelkiismeretének útmutatása alapján érheti el életének célját, akkor felmerül a mérhetetlenül nagy felelősség is, hogy az ember lelkiismerete minél érzékenyebben felfogja Isten hívó szavát. Sőt még embertársaink lelkiismeretének neveléséért is felelősek vagyunk, amennyire módunkban áll.

4.1.2 Mi a keresztény erkölcs?

Az ember végső célja keresztény szemmel

Az ember végső céljának kérdéseire eltérő válaszokat adnak a különféle vallások és világnézetek. E különbözőség

féleségnek bélyegét erkölcsstanuk is magán viseli, és egyben-másban jelentősen eltér a keresztény erkölcsről, noha vannak olyan erkölcsi szabályok, amelyeket minden kultúrkörben megtalálunk. Az egyes szabályok mögött azonban mindenkor ott rejlik az emberről és az értékekről alkotott különféle elképzelés.

Keresztény hitünkben tudjuk, hogy az ember végső célja: közösség Istennel. Ő közölni akarja önmagát az emberrel, és részt kíván adni neki saját isteni életében. Ennek a közösségnek alapja egyrészt az, hogy Isten szabadon fordul az ember felé, másrészt elvárja, hogy az ember is szabadon mondjon igent Istennek, iránta való szeretetben, mint válaszbán. A keresztény erkölcs lényege, hogy az ember üdvösségre hívott. Ez azt jelenti, hogy Isten szeretetet vár az embertől, és hogy az ember ezáltal jusson el az üdvösségre.

Isten- és emberszeretet

Istennel nem úgy találkozunk, mint az egy valósággal a sok közül, hiszen Ő az egész teremtet világ átfogó és végtelen ősoke és célja egyszerre. Ha tehát Istent szeretni akarjuk, szeretetünknek meg kell nyilvánulnia az embertársainkhoz, önmagunkhoz, a világhoz, a halálhoz, stb.-hez való viszonyulásunkban is.

Ezzel azt mondjuk ki, hogy az istenszeretet mint kötelesség lehetetlen embertársunk és önmagunk szeretete nélkül. Az is következik ebből, hogy az embernek minden kapcsolatát, pö. házastársához vagy a vagyonához fűződő kapcsolatait is úgy kell alakítania, hogy megfeleljen az embertársra, önnön magára és Istenre irányuló szeretet követelményének. A szeretet parancsa tehát alapvető jelentőségű a kereszténységben, és az erkölcsi értékek rangsorának legfelső fokán áll. Ennek a szeretetnek kapcsolódnia kell a megbocsátásra való készséggel és azzal a készséggel is, hogy önmagunkat teljesen odaadjuk, úgy ahogyan Jézus példát mutatott rá életével, kínszenvedésével és halálával.

Végül abban is különbözik a keresztény erkölcs egyéb vi-

lágnezetek erkölcstanától, hogy éppen Jézus Krisztus élete az értékmérője, Jézus pedig gyökeresebben élte meg önma-ga átadását Istenért és az emberekért, mint egy-egy bölcs vagy igaz ember valaha is. A keresztény erkölcs ezért nem pusztán az élet élvezésére törekszik, nem is csupán az egyé-niség — önző — kibontakoztatására, sőt még az igazságos-ságra sem, ha az kíméletlenné és könyörtelenné válik, ha-nem életünkben Jézus követésére. Ilyen beállítottságban teljesen kibontakozhat Isten iránti szeretetünk, és ez örök üdvösségünkben a Vele való egyesülésre vezet.

4.1.3 A szabályok értelme általában

Mit értünk „szabályon”?

A szabály fogalmát különböző értelmezésben használják. A szabályok cselekvésre vonatkozó előírások, amelyek meg-határozzák, hogy az egyes embernek hogyan kell viselked-nie adott helyzetekben. Szabályok azok az elvárások is, amelyeket a társadalom támaszt tagjaival szemben. A társa-dalom ugyanis megkívánja tagjaitól, hogy mindegyikük tiszteletben tartsa más jogát, és hogy úgy illeszkedjék be az együttélés rendjébe, hogy magatartásával hozzájáruljon a közjóhoz. Az egyesek részéről a szabályok megtartása a ke-resztények számára nemcsak kötelesség és nem is hasznossá-gi szempont, vagy hogy ellenőrzik megtartásukat, vagy más hasonló. A keresztény tudja, hogy végeredményben az em-berszeretet kötelezi; és hogy az emberszeretetnek is ki kell fejeződnie a közjával való törődésben és a mások jogának tiszteletben tartásában (a sajátosan keresztény szabályokra vö. 4.1.4).

Sértik-e a szabályok a szabadságot?

Gyakori állítás, hogy minden fajta szabály és törvény alapjában sérelmes az emberi szabadságra, és éppen ezért

valamennyire az emberi méltósággal is ellenkezik. Ámde meg kell fontolnunk ezzel kapcsolatban, hogy az emberi szabadságot korántsem az ember teljes elszigeteltsége való-sítja meg. A szabadság tudniillik nem a kötelezettségek és a kötöttségek hiányát jelenti, hanem azt a képességünket, hogy megtaláljuk életünk teljességét és értelmét. Ez csak úgy lehetséges, hogy vállaljuk a közösséget embertársainkkal. A hozzájuk fűző kapcsolat megkívánja, hogy szemmel tartsuk és kötelezőnek ismerjük el magunkra a cselekvés szabályait. A szabadság: készség az érték megvalósításra. Csak ott van meg, ahol az ember szeret, és tiszteletben tartja embertársai jogát. Az olyan szabadság, amely más emberek jogának kárára érvényesül, csak torzkép, és a keresztény erkölcsi rendben semmi értéke nincs.

Ha a szabályok bárhol is azt segítik elő, hogy az ember értelmesen alakítsa az életét, és hozzájáruljon a közjóhoz, ott a szabadságot szolgálják. De az egyénem morzsolódhat fel a közösség szolgálatában. Egyensúlyra kell törekednünk egyrészt az egyén érdeke, másrészt a társadalom rendjébe való beleilleszkedés és a közjó szolgálatának való kötelezettsége tekintetében. A szabályok sohasem köthetik gúzsba az egyéniséget, de nem is lehetnek annyira lazák, hogy az embertársak jogai sérelmet szenvedjenek, vagy hogy mindnyájuk java károsodjék.

A keresztények számára a szabály és a szabadság kérdése még más arculatot is ölt. Krisztus szabadságra hívott meg minket. Lehetséges-e, hogy a keresztény feltétlenül alá legyen vetve szabályoknak és törvényeknek? Kétségtelenül adódhatnak olyan helyzetek, amikor magasabbrendű köteleltségeinkre való tekintettel átléphetjük a szabályokat. Jézus például figyelmen kívül hagyta a szombati törvényt, hogy betegeket gyógyítson.

Keresztények számára a szabálynak azért van az általánostól eltérő jelentősége, mert a pusztán külsőséges szabályteljesítés még korántsem bizonyosága a szeretetből fakadó cselekvésnek. Biztos, hogy a tényleges szabályteljesítés nem jelentéktelen, hiszen ez bizonyítja, hogy készek vagyunk

embertársaink szolgálatára. Viszont az evangélium határozottan megmondja, hogy az Istennel való egység elérésére a szeretet benső magatartása a döntő, nem pedig a külsőséges törvényteltetés.

4.1.4 Keresztény cselekvési szabályok

Alapvető szabályok

A leglényegesebb erkölcsi szabályokon alapszik a „Tízparancsolat”. A negyedik parancstól a tizedikig a társasélet alapkövetelményeiről van szó, amelyek megfelelői a kereszténységen kívül is felfedezhetők.

A pontosabb kutatás mindenesetre megmutatja, hogy például a tulajdonjog értelme sokban eltérő lehet, miközben a lopás mindenütt tilos. A nézetek különbözőségéből mindig eltérő részletszabályozás következik. Ezért más a marxizmus tulajdonfogalma, mint a kapitalizmusé; a kereszténység pedig szintén mást képvisel. A különbözőség minden esetben az eltérő emberképből származik, és a velejáró más-más alapértékből.

A keresztény kinyilatkoztatásból nem lehet zárt szabály- és törvényrendszert levezetni. A szabályok és a törvények tartalmába mindig beleszólnak a természetszerű adottságok is. Vannak olyan tárgykörök, mint például a közúti forgalom szabályozása, amelyeket elsősorban a tárgyi szükségesség határoz meg. Éppíly kevésbé lehetne levezetni a kinyilatkoztatásból egy gazdasági rend részleteit, egy művelődési politikát a maga aprólékos szabályaival egyetemben. Az ilyen szabályrendszerekben mégis megmutatkoznak a mindenkori világnézet jellegzetes irányulásai is. A keresztény alapértékek tehát önmagukban nem elegendőek arra, hogy pontos cselekvési szabályokat származtassunk belőlük, de mint vezérszempontok mégis hatnak az egyes szabályrendszerek kialakítására.

Sajátos keresztény normák: a szabadság, a megbocsátás, a szeretet

A keresztény kinyilatkoztatás és emberképe sajátos indításokat ad a szabályok kialakítására.

Keresztény értelemben minden ember léte mérhetetlenül nagy érték. Isten minden embert szeret és üdvösségre hív. Az emberi életet eszerint a leggondosabban védenünk kell. Azok a szabályok tehát, amelyek életünket az első pillanattól az utolsóig oltalmazzák, kiváltképp fontosak a keresztény erkölcsstanban.

Üdvösségünket csak úgy érhetjük el, hogy Isten mellé állunk hitből és szeretetből fakadó szabad döntésünkkel. Tisztelettel kell tehát adóznunk az emberi szabadság kibontakozásának is. Egy embertársunk szabadságát sem korlátozhatjuk szükségtelenül. A felelősség súlyát sem vehetjük le róla és nem háríthatjuk át felsőbb hatóságokra.

A keresztény erkölcsstan eszerint megköveteli a szabadságot a társadalom rendjében és az egyéni felelősségre való nevelés terén. Tiszteletet parancsol az olyan életfontosságú döntések iránt, mint a vallás, az életpálya, a házastárs megválasztása. Ilyen kérdésekben csak különlegesen fontos szükségesség lehet a korlátozások alapja.

A keresztény emberkép szempontjából lényegbevágó továbbá a kiengesztelődés gondolata. Megbocsátás nélkül nem találhatja meg az ember az üdvösséget. A kiengesztelődést, amit Istentől remélünk, nekünk is fel kell ajánlani embertársainknak. A keresztény erkölcs tehát nem ismer könyörtelen szigort a megtorlásban. Kizárja a vérbosszút és a hasonló válaszokat. A lehetőség szerint módot ad a bűnözőnek, hogy vissza térjen a társadalomba, és annak megbecsült tagjává legyen.

Végül: a keresztény erkölcs lényege a szeretet kötelessége. Élet egyetlen területén sem vonhatja ki magát elvszerűen senki a társadalom iránt kötelező felelősség alól. Életünket, munkánkat, vagyónkat egyaránt embertársaink szolgálatába kell állítanunk, amennyire csak lehetséges és szük-

séges. Továbbá a személyes szeretet körébe tartozik a házasság felbonthatatlanságának parancsa is, valamint a házasság előtti és a házasságon kívüli önmegtartóztatás követelménye és a nemiséggel kapcsolatos többi irányelv. Hiszen a nemiség nem csupán azért adatott az embernek, hogy élvezetet találjon benne, hanem hogy felelősségteljes közösségben legyen egy embertársával, gyermekeknek adjon életet, akikkel újabb sajátos szeretet- és felelősség diktálta kötelességek származnak a szülők számára.

4.1.5 A keresztény erkölcs alapértékei

Az erkölcsiség tehát az élet végső és mindent átfogó céljára irányuló emberi magatartás. Minden magatartásunknak ilyen cél irányában kell tudatosan tájékozódnia. Ezt az általánosságban történő tájékozódást a lelkiismereti állásfoglalásoknak kell az egyes emberi tettekre alkalmazniuk. Ilyenkor látjuk, hogy az egyes cselekvés megfelel-e annak, amit jónak ismertünk föl. — A keresztény kinyilatkoztatás arra tanít, hogy életünk végső célját az Isten és az ember szerető közösségében kell látnunk. Minthogy azonban az Istenhez való viszonyunkkal szükségképp együttjár a valóság egészéhez való hozzáállás is, ezért istenszeretetünk csak akkor igaz, ha az egész világhoz, különösképpen embertársainkhoz és önmagunkhoz is e szeretet szellemében viseltetünk.

Az erkölcsiségnek szabadság az előfeltétele. Ezért gyakran úgy képzelik, hogy a szabályokat és a törvényeket épp az erkölcs szempontjából kell elutasítanunk, vagy legalábbis szükséges rossznak minősíteni. Csakhogy valójában nem az emberi szabadság korlátozásáról van szó, hanem embertársaink igényeiről és elvárásáról. Ezek mondják meg, hogy mit kell tennem, ha a közjót szolgálni és embertársam iránti szeretetemet megmutatni kívánom. Az ilyen szabályok egy-egy esetben hátránnyal is járhatnak, és ilyenkor előfordulhat, hogy éppen embertársaink iránt érzett felelősségből kell megszegnünk őket. A szabály ugyanis csak

annyiban kötelez, amennyiben a közjónak és általa a szeretetnek szolgál.

Az egyes erkölcsi szabályokban még nagyon kevésbé mutatkozik meg a sajátosan keresztény lényeg. A szabályok tudniillik közvetlenül csak a külső tette vonatkoznak. A sajátos keresztény erkölcs viszont elsődlegesen a személyes állásfoglalás terén mutatkozik meg, és az értékek rangsorában, ami belőle adódik. Az például, amit a tulajdonjog erkölcsén, nemi erkölcsön vagy orvosi erkölcsön összefoglalóan értünk, sajátos jelleget kap, ha alapul vesszük a szeretetet, a társadalmi felelősséget és az emberi élet nagyra értékelését. Ha azonban az élet élvezését vagy egy társadalompolitikai utópiát, vagy a világhoz fűző minden kötöttség felbontását tekinti valaki az élet végcéljának, akkor egészen más törekvéseknek kell adódniuk az erkölcs említett területein. A alapértékek megvitatása manapság rendkívül fontos nemcsak a politikában, hanem a különféle erkölcsstani álláspontoknak egymással folytatott párbeszédében is. Ilyenkor arra van szükség, hogy visszanyomozzunk arra a világnézeti tájékozódásra, amely az egyes szabályok vagy szabályrendszerek mögött áll. Csak a végső megalapozásuk újratudatosításával és egészen határozott világnézeti állásfoglalással kerülhetjük el azt, hogy a keresztény erkölcsöt másféle eszmeáramlatok ássák alá, és így megfosszák életalakító erejétől.

Irodalmi utalás:

M. Riebl és mások: Unterwegs im Glauben. Neuer Glaubenskurs. Innsbruck (Tyrolia) 1973, Abschnitt 17.

4.2 A KERESZTÉNY ÉLET TERÜLETEI

Karl Hörmann

Könyvünk eddigi szakaszaiból már világosan kitűnt az ember létfontosságú feladata, hogy túl kell lépnie önmagán az embertársak és Isten felé. A kinyilatkoztatás rámutat arra, hogy az ember végcélja az Istennel való közösség, amelybe beletartozik a közösség az embertársakkal is. Isten aki a szeretet, szabadon fordul az emberhez, és magához hívja. Az ember pedig akkor talál rá a teljes életre, ha szabadon válaszol a hívásra, és eljut Istenhez. Istenhez eljutni annyit jelent, mint eljutni az ő szeretetébe: szeretni Istent, és szeretni vele együtt. Isten szereti, amit alkotott. Szeret minden embert, mindenkit közülünk. Ha őt szeretjük, szeretete hatékonyá válik bennünk.

Ebben a szakaszban felsoroljuk az egyes életterületeket, és rámutatunk, hogyan valósíthatja meg a keresztyén a gyakorlatban Isten iránt való szeretetét: környezetével való kapcsolatában (4.2.1), a saját élete irányában (4.2.2), embertársai élete iránt (4.2.3), kiváltképp pedig a nemiség terén (24.2.4). Végül megbeszéljük a keresztyén életalakításra vonatkozó következményeket (4.2.5).

Aki szereti Istent, igent mond a világra is, mint Isten szeretett alkotására. Persze észre kell vennünk, hogy a világban fokozatos a lét teljessége. Az élettelen teremtmények fölött áll az élet: az élet körében is a növényvilágnál magasabban áll a tudatossággal bíró állati élet, és ezt ismét túlszárnyalja a szellemiséggel megajándékozott emberi élet. A kinyilatkoztatás hangoztatja, hogy Isten inkább törődik az emberrel, mint az állatokkal (Mt 10,31; Lk 12,7) és a többi teremtménnyel, és hogy Isten arra rendelte az embert, hogy önmagán túl találja meg a bőséges, „teljes” életet. Mivel Isten nem egyformán szereti minden teremtményét, azért az Isten szándéka szerint és Istennel együtt szerető ember szeretetében is lesznek fokozatok. Így a személyes emberszeretéshez hasonló, de nem azonos módon gyakorolja szeretetét

a többi teremtmény irányában, de mindenképp biztosítson elsőbbséget az embertársai iránti szeretetnek.

4.2.1 Környezetünk

Beállítottságunk az emberen kívüli világ iránt

Szó sincs róla, hogy az embernek semmi szeretetből fakadó kötelessége sincs az emberen kívüli világ iránt. Mint Isten teremtményének, mondjon igent a világnak. A kinyilatkoztatás egyenesen arra utal, hogy a természet jóban-rosszban összefonódik az emberrel, és vele együtt sóvárogva várja a megváltás teljes bekövetkeztét (Róm 8,22 k). Ebbe tevékenyen bele kell segítenie az embernek. Igaz, Isten az uralkodás szerepét adta nekünk a világ fölött (Ter 1,28). Ez azonban nem lehet hanyag és önkényes bánásmód, ha jót akarunk magunknak is, a világnak is. Mai környezet-gondjaink nyomatóékosan ráébresztik az embert az ilyen önkényeskedés veszélyeire. Ha nem akarjuk elrontani a sajátmagunk és a jövő nemzedékek életterét, korlátokat kell szabnunk a dolgok használatában. Kérdés továbbá, hogy vajon csak az emberért van-e a nem-emberi világ. Isten adhatott neki egy bizonyos saját értéket is, eltekintve az emberiség számára való fontosságától, és azt tiszteletben kell tartanunk, hiszen arra vagyunk hivatva, hogy Istennel együtt szeressük, amit Isten szeret. A környezetvédelmet tehát nemcsak az ember java sürgeti. Kötelezve vagyunk rá a világért magáért is. Ez új fényt vet, mondjuk, azokra a törekvésekre is, amelyek meg akarnak menteni bizonyos növény- vagy állatfajokat a kihalástól vagy a kiirtástól.

Persze ennél is fontosabb a környezetvédelem az ember érdekében. Neki kell életet és életszínvonalat biztosítanunk. Az embernek kell megtalálnia ebben a földi életben a teljesértékű élet lehetőségét: az Istennel és az ő szeretetével teljes életet.

4.2.2 Saját életünk

Saját életünket természetes szempontból is igen nagyra értékeljük. A kinyilatkoztatás pedig arra tanít, hogy az egyszeri drága lehetőségünk arra, hogy teljesen valóra váltsuk, amit ajándékba kaptunk. Életünk Isten ajándéka, és egyszersmind tőle kapott feladat.

Életünket óvnunk is, kibontakoztatnunk is kell. Testilelki egészségünk a legfőbb javaink egyike, és nem csekély mértékben függ saját viselkedésünktől. Nekünk magunknak lehet és kell megtennünk mindazt, ami szükséges, hogy tartósan teljes erőnlétre jussunk. Nem szabad könnyelműen veszélyeztetnünk életünket (gondoljunk csak az egészségpusztító korhelykedésre, a kábítószeres élvezetere, szükségtelen vakmerő vállalkozásokra; és kérdezzük, vajon mi igazolja a veszélyes autóversenyek létjogosultságát?)

Ha egészségesek vagyunk, kötelességünk gondoskodni arról, hogy egészségesek is maradjunk, betegség esetén pedig használni az egészségünk helyreállítására szükséges eszközöket. Bár nem szabad egészségünket öncéllá tennünk, mégis nem csekély szerepe van személyiségünk teljessé válásában. Igaz, nem elengedhetetlenül szükséges a személyi érettséghez. Sőt az egészség károsodásai, amelyeket az ember elszenved, hozzájárulhatnak a szenvedő személy teljesértékű emberré alakulásához. Az egészségi fogyatkozások semmiképp sem teszik értelmetlenné az életet. Miattuk — mint bármely egyéb okból — semmiképp sem szabad elvetni életünket. Földi életünk ránk bízott érték. Őriznünk kell mindaddig, amíg vissza nem kéri tőlünk. Éppen ezáltal gyakoroljuk a szeretetet nemcsak önmagunk, hanem embertársaink iránt is, akiknek lehetőségünk szerint szolgálatukra vagyunk. Ez a szolgálat olykor nagy önfeláldozást is kívánhat tőlünk, nem ugyan életünk elpusztítását, hanem életveszélyes vállalkozásokat, hogy másoknak végszükségben segítségére lehessünk. Életünk ilyen értelmű odaadásában nagy szeretet nyilvánul meg.

4.2.3 Embertársaink élete

Mint saját életem, úgy a másoké is nagy érték, amelyhez kinek-kinek Istentől kapott joga van. Az emberszeretet is, az igazságosság is arra int, hogy tiszteletben tartsam ezt a jogot.

Már élő embertársaim

Ez a kötelességem megvan minden egyes ember iránt, aki már a világra jött. Nem csupán arról van szó, hogy életét jogtalanul nem szorítom korlátok közé, hanem még óvom és segítem is, amennyire csak erre lehetőségem nyílik. A másokkal való törődésben csakhamar tapasztalni fogjuk saját lehetőségeink korlátait. Így aztán kénytelen-kelletlen meg kell fontolnia, hogy kiért, mikor, hol és hogyan kell inkább latba vetnünk a magunk véges erőit. Ha családjunk van, akkor mindenekelőtt a családtagokat kell előnyben részesítenünk. A szükség azonban megkívánhatja, hogy másokat is segítsünk, mégpedig annál inkább, minél nagyobb veszélyben forog az életük, és minél inkább abban a helyzetben vagyunk, hogy segíthetjük őket.

Sokkal általánosabb az a kötelesség, hogy semmit se ártunk. Senkinek sincs joga, hogy ártatlan embert szándékosan elpusztítson; az ilyen emberölés az egyik legfontosabb emberi jogunkkal kerül szembe, tudniillik az élethez való joggal, amely természet szerint (vagyis a Teremtőtől) minden egyes embert megillet. A keresztény erkölcs szerint lényeges, hogy szembeszegüljünk e határ bármi néven nevezendő átlépésével. Gyilkossággként kell tehát minősítenünk nemcsak minden evilágra született életképes és ártatlan ember megölését, hanem akár a még meg nem született, de már az anya testében létrejött és fejlődő emberélet kioltását (magzatelhajtás), akár a lelkileg vagy testileg nyomorékok, a gyógyíthatatlan betegek vagy a kortól elgyengült öregek életének kioltását (az ún. euthanáziát).

Világszerte megengedhetőnek tekintik, hogy bárki erő-

szakos eszközökkel is elháríthatja az élete és fontosabb javai ellen intézett jogtalan és erőszakos támadást. Ez végső hátaresetben a támadó megölésével is járhat (önvédelem). Ennek a keresztény erkölcs tan sem mond ellent. Korántsem az emberölés jóváhagyása ez, hanem inkább fájó beismerése annak, hogy az ilyen helyzetekre képtelenek vagyunk megnyugtatóbb megoldást találni, feltéve azonban, hogy jogtalan támadóról van szó, nem pedig ártatlan személyről. Lényegében ugyanígy igazolható a halálbüntetés mint a társadalom önvédelme olyan bűnözők ellenében, akik a legnagyobb mértékben fenyegetik. Nem szabad azonban összetévesztenünk a halálbüntetést a vele való gyakori visszaélésekkel (pl. a legyőzött politikai ellenfelek fölött való bosszúállással). A kereszténység szellemében arra kell törekednünk, hogy a társadalom jogos érdekeit más eszközökkel szolgáljuk.

Nagy szenvedést okoznak az emberiségnek a gyakran ismétlődő háborúk, amelyek számtalan millió ember életébe kerülnek. Még ha joga is van egy országnak, vagy egy népnek a jogtalan támadást jobb híján erőszakkal elhárítania, mégiscsak kapcsolatos ezzel az a ferde helyzet, hogy a jogtalan támadó oldalán is sok ember kénytelen együttműködni, jöllehet semmi személyes bűne nincs abban, ami történik. A keresztényeknek minden jóakarátú emberrel tehát minden lehető módon a háborúk fékentartásán, sőt teljes elkerülésén kell fáradozniuk, kiváltképp a jelenkorban, amikor háborút kezdeni már annyi, mint a legfelelőtlenebb kalandba bocsátkozni.

Nem ritkán úgy pusztul el az ember, hogy annak aki megölte, nem is volt gyilkos szándéka. Aki így öl embert, annál kevésbé mentes a büntől, minél hanyagabb volt a veszély felismerése tekintetében (gondatlanságból elkövetett emberölés). Fokozza bűnösségét, ha rosszindulat vezette, bár nem gyilkos szándék (halált okozó verekedés). Sok esetben végződnek azonban emberhalállal a legjobb szándékú és könnyelműség nélküli beavatkozások is. A sebész például műtétet hajt végre, hogy segítsen az egyébként menthetet-

len betegen, és a műtét minden szakszerűség ellenére halállal végződik. Ez a szerencsétlenség igen nyomasztóan hat a műtőorvosra, aki azonban nem bűnös. Nem szándékolt emberölés esetén a bűnösség azon fordul, hogy a halál okozója milyen szándékkal és mennyire gondosan járt el. Ha gépkocsi-szerencsétlenség folytán valaki meghalt, nem mindegy, hogy a vezető betartotta-e vagy semmibe vette-e a biztonsági szabályokat. Az emberi élet megbecsülésének kérdése felvetődik többek között nem egy orvosi kísérletezésnél. Helyeselhetünk nem egy veszélyes próbálkozást is, amelyekre jobb lehetőség híján, gyógyító célzattal kerül sor, feltéve, hogy megfelelő kilátás is van a sikerre. Egészen más az eset, ha az élő emberrel csak kísérleteznek, és nem törődnek azzal, hogy ártalmas-e, vagy tán halál származik-e belőle. Legújabban feltűnést keltő kísérletek történtek azzal, hogy férfi és nő ivarsejteket az anyai szervezeten kívül („lombikban”) egyesítenek, hogy így emberi élet jöjjön létre és induljon fejlődésnek. A kifejlődésnek ritka és kétes sikere érdekében számtalan így létrejött emberi élet selejtként vész el. Lehet-e ilyenkor szó az emberi élet tiszteletéről?

A jövő nemzedék élete

Nem csupán a már meglévő élettel kell törődnünk, hanem az elkövetkezendő életért is felelősek vagyunk. Vonatkozik ez mind a későbbi nemzedékekre, mindpedig és elsősorban utódainkra.

Már a múltban voltak olyan területek a földön, amelyek eleinte lakottak voltak, de lakhatatlanná váltak, mert az ember beavatkozott a természetbe. Manapság egyre világosabban látjuk, hogy a ma élő emberiség a nyersanyagok könnyelmű felhasználásával és az ártalmas anyagok felhalmozásával tönkreteszi a jövő nemzedékek életterét, ami azzal fenyeget, hogy elpusztítjuk megélhetésük alapját. A környezetvédelem és a fogyasztásban való mértéktartás egyre sürgetőbb feladattá válik nemcsak a ma élők, hanem még sokkal inkább az elkövetkező nemzedékek érdekében is.

4.2.4 A nemiség — ajándék és feladat

A nemiség: a „Te”-hez rendeltség

Nemiségünk utódok nemzésére képesít ugyan —, mégis nem ez az egyetlen rendeltetése.

Még egy nem is túlságosan távoli múltban számos veszély fenyegette a kezdődő és felnövekvő emberi életet. E veszélyek ellenében csak úgy biztosíthatta az emberiség a maga fennmaradását, ha sok gyermeket hozott világra. Semmi meglepő nincs tehát abban, hogy a közfelfogás és az Egyház, a nemiségnek és a nemek házastársi közösségének célját és értelmét keresve, az utódok nemzését hangsúlyozta legfőképpen.

Az orvostudomány haladása és egyéb változások kevésbé sürgetővé tették a nagyszámú utódokról való gondoskodás feladatát. Az egyházi tanítás is egyre tisztábban kezdett látni olyan szempontokat, amelyek — bár a múltban sem hiányoztak —, most jelentősen elmélyítették. Az vált ugyanis közismertté, hogy a nemiség és a nemi élet nem kis jelentőséggel bír az emberi személyiség számára. A nemiség kibontakozása hozzájárul az élet kiteljesítéséhez. A II. vatikáni zsinat részletesen foglalkozott a nemiségnek ezzel a jelentőségével is.

Az úgynevezett humántudományok (és közöttük a mélylélektan) kétségkívül felismerték, hogy az emberi nemiséggel vele jár az Én és a Te egymásra irányulása. Ezért nem teheti teljessé az életet az olyan nemi tevékenység, amelyben az embernek nincs társa, vagy ha van is, hiányzik közöttük nemi tevékenységük során az igazi személyi kapcsolat. Csakis az olyan nemi tevékenység járul hozzá az élet kiteljesítéséhez, amelyben a társak egymást teljes személyiségükben fogadják el, és ez részben épp nemi kapcsolatukban valósul meg. E felismerés összhangban van a személyes szeretettel (agapé), amelyet a kereszténység erkölcsi alapfeladatunknak hirdet, és ennek a nemi partnerek között — és közöttük különösképpen — meg kell valósulnia. Ebből követke-

zik az a feltétel, hogy a nemi önátadásnak csakis a házasságban legyen helye, amikor a társak egymást — társadalmi vonatkozásban is — és mindhalálig elvállalják. Csak ezzel a feltétellel járul hozzá a nemi élet az élet teljességéhez, a személyiség kibontakozásához a szeretetben, amely a földi életen túl is megmarad.

A nemiség és az utódok

Bármennyire méltatjuk is a nemiség és a nemi élet személyes jelentőségét, nem téveszthetjük szem elől azt sem, hogy nemi mivoltunk egész alkata szerint az életadásra utal.

Mint az egész emberi életet, úgy az életadást is a szeretet főparancsának kell alárendelnünk. A keresztény erkölcsi tanítás éppenséggel nem kívánja, hogy megfelelő gondoskodás nélkül hívjunk utódokat életre. Szót emel a felelősségteljes szülői szerepvállalásért, amely nemcsak az utódok létrehozására irányul, hanem emberhez méltó és teljesértékű életükre is. Ezért csakis a házasságon belül tekinti felelősségteljesnek az élet továbbadását, mert csak apa és anya tartós együttműködése biztosítja megfelelően a gyermek életének gondozását és fejlődését. A keresztény felfogás a házastársak köteleességévé teszi, hogy kívánják a gyermekeket —, ezek egyébként gazdagítják a szülők életét. Mindazonáltal a szülők joga, sőt kötelessége is gondosan megfontolni, mint a II. vatikáni zsinat tanítja, hogy a gyermekeket, akiknek életet adnak, emberhez méltó életre tudják-e segíteni? Az ilyen megfontolásokban tekintettel kell lenniük az egészségi örökségre, és még más fontos feltételekre is. Ha hiányoznak az előfeltételek (pl. a kellő szellemi képzéshez), felelősségteljesen dönthetnek olyan értelemben, hogy inkább lemondanak a gyermekekről, illetve újabb gyermekről.

A házaspárok ilyen esetben sem akarják nélkülözni azt, amit a nemi kapcsolat révén egymásnak adnak, és ezért folytatni kívánják nemi önátadásukat. Még felelősségteljes döntésük esetén is, hogy a fogamzást elkerülik, nem közömbös, hogy milyen módszert választanak. A legtöbb módszer

ellen többé-kevésbé súlyos érvek szólnak. Ezért a házastársak kötelesek — az Egyház idevonatkozó tanítását figyelembe véve — dönteni, és megvizsgálni, hogy a szándékolt módszer nem lenne-e egyikük, vagy szeretetük ártalmára?

A megfogant vagy világrahozott életről gondoskodni természetyszerűen és elsősorban a szülők kötelessége. Nemcsak a testi élet ápolásáról van szó, hanem teljes értelemben vett emberi gondoskodásról és nevelésről azzal a célzattal, hogy a gyermekeket önállóságra és értékes életre vezessék, és keresztény személyiségeket alakítsanak ki belőlük, akik éretté válnak az élet teljességére.

Lemondás a nemi életről

A kezdet kezdete óta a keresztény életformák egyike az önmegtartóztatásban eltöltött élet, vagyis a szabad akaratból fakadó lemondás a házasságról és a nemi életről.

Ez a lemondás azonban csak akkor keresztényi, ha nem a házaselet és a nemiség megvetéséből ered, hanem úgy vállalja valaki, mint magasabbrendű elkötelezést (az „Isten országáért” vagyis az Úr ügyéért). Ezáltal nem károsodik a keresztény személyiség, hanem nyer rajta. Vele jár ugyanis a szeretetre való képesség, az *agapé* értelmében, amely embervoltunk minden rétegét áthatja és átalakítja. A szeretetre képes embernek nem szükséges állandóan kihasználnia a szeretet-tevékenység összes lehetőségeit. Nem is képes rá. Mindig csak egy néhány lehetőséget választhat ki magának, és mellőzni kénytelen a többit. Aki tehát magasabb célokért mond le a házasságról, a nemi életről, annak ellenére és épp azáltal tud majd másokat teljesebb életre segíteni, és érheti el ő maga is a gazdagabb tartalmú életet (vö. még 4.3.2).

4.2.5 Megbecsüljük-e az életet?

Mit számít ma az emberi élet? Ismételten előfordul, hogy nagy erőfeszítésekre vállalkozunk, mert meg akarunk menteni egyeseket természeti csapások vagy valamilyen beteg-

ség miatt fenyegető pusztulástól. Ugyanakkor sohasem láttott mértékben írtjuk a még meg nem született életet; számtalan ezernyi ember esik áldozatul a kegyetlen háborúknak, és a mai közúti forgalomban több ember hal meg, mint hajdan a csatatereken. Tagadhatatlanul az a benyomásunk, hogy túl sokan játszanak a maguk és a mások életével.

A közismert kalkuttai Teréz anya 1979-ben azért kapta meg a béke Nobel-díjat, mert olyanoknak szolgál, akik a szegények közül is a legszegényebbek. Ő és munkatársai meg vannak győződve arról, hogy minden emberi élet méltó a szeretetre, még a gyógyíthatatlan betegek és a haldoklók is. Becsülik az életet mint drága ajándékot, Isten ajándékát. Nem tekintik kárbavesztett fáradozásnak, ha védik és ápolják. Tudják, hogy Isten értékeli övéinek életét; nemcsak másvilági, teljes életüket, hanem ezt a földi életet is, amelyben a túlvilág már elkezdődik.

Megfontolásainkat az életnek, mint a keresztény erkölcs igen fontos feladatkörének szenteltük. Néhány feladatot közelebbről is szemügyre vettünk belőle. Ám ezzel az összes idevágó kérdés koránt sincs egyszer és mindenkorra megoldva számunkra. Az élet színes valósága olyan új kérdésekkel lephet meg bennünket, amelyekre soha sem gondolhattunk. Egyvalamivel azonban legyünk tisztában: nekünk az élet mellett kell döntenünk, és ezzel Isten mellett. „Isten nem a halottak Istene, hanem az élőké” (Mt 22,32).

Irodalmi utalások:

H. Rotter: *Fragen der Sexualität*. — Innsbruck (Tyrolia) 1979.

M. Riebl és mások: *Unterwegs im Glauben*. Neuer Glaubens-kurs. Innsbruck (Tyrolia) 1978, 18.szakasz.

4.3 A KRISZTUS-KÖVETÉS ÚTJAI *Hans Rotter*

A keresztény erkölcs nem törvények összessége, hanem személyes kapcsolat Jézus Krisztussal, aki követésre szólít. Hívása döntő elhatározásra ihlet, és a legerőteljesebb indí-

tást adja erkölcsi életünknek. Hogyan kell tehát értenünk ezt a Jézus-követést? (4.3.1) És mi következik belőle életünk alakítására? (4.3.2 és 4.3.3)

4.3.1 Jézus mint a keresztény élet alapja

Eszményképek jelentősége az emberi életben

Az ember nem egyszerűen úgy talál erkölcsi útbaigazítást, hogy az értelmével megfontolja, hogyan is kell cselekednie, hogy azután végrehajtsa, amit elgondolt. Döntőbb jelentősége van számára azoknak a vonzó egyéniségeknek, akikkel élete folyamán találkozik; és annak, ahogyan állást foglal irányukban. A kisgyermeknek mindenekelőtt a szülők a mintaképek. Sok mindent vesz át tőlük, és utánozza őket. A serdülő egyre több embertársával lép kapcsolatba, és újra meg újra döntenie kell, hogy melyikük példáját kövesse. Ismeri már embertársainak egymástól eltérő értékfelfogását, átéli szeretetüket vagy önzésüket, látja, hogy megbocsátják-e a rosszat, vagy hogy rosszal viszonyozzák-e, ismeri reményeiket és megalkuvásaikat. Rajta múlik tehát, hogy melyiket választja azok közül a magatartások és életelvek közül, amelyek felmerülnek előtte. Meg kell vizsgálnia önmagát, hogy milyen életirány felel meg leginkább a lelke legmélyéig hatoló önismeretének, és hogy saját lehetőségeire való tekintettel milyen célok elérésére érzi hivatva magát. Természetesen e téren fontos tennivalója van az észnek is, mert segít, hogy megítéljük más emberek példáját, mérlegeljük a különféle magatartások következményeit, kielégítő véleményt alkossunk saját tapasztalatainkról, és hogy a mások szempontjait és tanácsait is megértsük, és hasznosítani tudjuk saját elhatározásainknál.

Embertársaink erkölcsi megnyilatkozásai azonban nem teljesértékűek. Hiányosságaik is vannak. Olykor nem nyújtanak egyértelmű bizonyosságot arról, hogy mi a jó, és mit kell tennünk. Sokkal határozottabban meglátjuk a jót és

sokoldalú értékét a szentek életében. A keresztények számára azonban annak van központi fontossága, amit éppen Jézus Krisztus életéből tanulnak. Csak belőle értjük meg teljesen, hogy mit jelent mennyei Atyánk akarata szerint élni, és fenntartás nélkül vállalni embertársaink javának szolgálátát, megbocsátani azoknak, akik jogtalanságot követnek el ellenünk, és végül a keresztet és halált is alázatosan elfogadni. Igen lényegesen hozzátartozik Jézus nekünk szóló mondanivalójához az ő igehirdetése is, de Urunk tanításának teljes bizonyosságát és hatékonyságát a saját életének példája adja. Ezért igazítja a keresztény ember a maga cselekvését újra meg újra Jézus Krisztushoz.

Jézus követése — egész életünkre szól

A Biblia leírásában Jézus követése eleinte abban nyilvánult, hogy hívására tanítványául szegődtek. Jézus egyes embereket szoros életközösségre hív magával. Mindent el kell miatta hagyniuk, és vállalniuk kell vele a szenvedést, üldözést és halált; örömhírét egyre mélyebben kell megérteniük és hirdetniük az egész világon.

Jézus követésének ez a feladata a húsvéti esemény óta minden hívőre kiterjed, mert mindaz, aki Krisztusban hisz, a keresztség által közösségre lép az ő életével, halálával és föltámadásával. Ezt a kapcsolatot a szentáldozás ismételten megerősíti. Így kell a Jézus Krisztusba vetett hitnek meghatároznia életünk alapirányát, vagyis elvezetnie az ő szelleméből fakadó életre. A keresztény embernek, miután így sorközösségre lépett Jézus Krisztussal, most már végképp órála lehet és kell leolvasnia életének irányvonalát. Aki érteni akarja Jézus életét, és megérti, hogy miért állt ki minden következményt vállalva a bűnösökért, és aki felfogja a szeretetről tett jézusi tanúság értelmét, az maga sem viselkedhet többé szeretetlenül és igazságtalanul. A jézusi élet értelmének fényében az ember maga is úgy határoz, hogy ilyen értelmet akar adni a saját életének. Különbén belső elmentmondás támadna abból, hogy helyeseljük ugyan a szere-

tetet Jézusnál, önmagunk azonban az ilyen szeretet ellen foglalunk állást. A Jézusban vetett hit tehát mindig fel is szólít arra, hogy őt kövessük, és hasonlóbbá váljunk őhozzá.

Magától értődik, hogy a Jézussal való szorosabb összetartozás megvalósítása egész életünkre szóló feladat. Függ attól, hogy mily mértékben hajlandó az ember meghajolni a jézusi kívánalmak előtt, és mily mértékben lesz ereje ahhoz, hogy egész élethelyzetét Jézus szelleméből alkossa újjá. Ilyen szempontból az élethelyzetek is igen különbözhetnek egymástól, és más-más módon történő tettekre váltását kívánhatják annak, amit keresztény voltunk jelent. Ezért ölt a Jézus-követés oly egymástól eltérő formákat.

Imádság és követés

Egy előző részben (2.2) bőven volt már szó az imádságról. Itt most újból az imádságra fordítjuk figyelmünket, mégpedig a Jézus-követés szempontjából.

A Jézus-követés alapja a hívő ember lelki közössége Jézus Krisztussal. Ezt a kapcsolatot azonban állandóan elevenen kell tartanunk, ha azt akarjuk, hogy hatékony maradjon. Itt mutatkozik meg, hogy mily jelentős az imádság. A tevékeny életközösség Jézus Krisztussal nem érheti be az Ő egyéniségének pusztán csak elméleti, távoli tanulmányozásával. Találkozni és beszélni kell Vele. Az életben sem mindegy, hogy csak beszélek valakiről, vagy vele magával beszélek. A párbeszéd során ugyanis újra meg újra módosíthatom róla alkotott elképzeléseimet. Továbbá épp a találkozás személyemben érint és hatásosabbá teszi a másiknak hozzám intézett szavát. Személyek közötti mélyebbre ható közösségnek csak az ily eleven eszmecléte van értelme.

Lényeges tehát, hogy a keresztény ember rendszeres imádságban keresse és mélyítse el a közösséget Jézus Krisztussal. Ebből meríti majd az erőt arra, hogy helytálljon, ha életének irányát szenvedés vagy egyéb tényezők által kérdésessé teszi a világ, amelyben él. Az imádság továbbá újra meg újra hatékonyá teszi Jézus Krisztus szellemét a hívő

keresztényben, hogy tisztán lássa, mit kíván Jézus követése az adott életkörülmények között. Az ilyen imádságos élet hiánya lehetetlen volna a mélyebb közösség Jézus Krisztussal, és nem volna elég erőnk sem ahhoz, hogy életünket Jézus igényei szerint alakítsuk.

Különleges jelentősége van az imaéletben az úgynevezett elmélkedésnek. A hívő embernek mindenekelőtt meg kell hallania Jézus mondanivalóját, szemlélnie kell, amit Jézus tesz, és meg kell tanulnia, hogyan viszonyul Jézus az Atyához és az emberekhez. Az imádság tehát nem lehet „a pogányok szószaporítása” (vö. Mt 6,7). Az imádságos magatartás elsősorban megnyíltságot kíván az embertől, hogy meghallja, amit Jézus kíván. Természetes, hogy ebbe a mi Urunkkal kialakított közösségbe belevihetjük mindazt, ami a keresztény ember életében mint megköszönnivaló vagy örömet szerző mozzanat adódik, de természetesen a bajokat és a szükségleteket is. Jól imádkoznunk már kegyelmi ajándék. A keresztény imádság leglényegesebb szempontjait az Úr imádságában, a Miatyánkban találjuk meg (Mt 6,9-13).

A Lélek gyümölcsei

A Jézussal való életközösség a Szentlélekből fakadó életet jelenti. A Biblia sokféleképpen megmutatja, hogy miképp nyilvánul meg az ilyen élet: például pünkösdkor a Feltámadotról való bátor igehirdetésben, az apostolok félelmet nem ismerő működésében, a csodajeleekben, a próféta-ság adományában, de mindenekelőtt a szeretetből fakadó cselekvésben. Ugyanígy *karizmának*, azaz a Lélek ajándékának számít a testvéri intés, a szelídség, a vezetőképesség, az irgalmasság, sőt a házasságletről való lemondás is.

Ez a sokféle kegyelmi ajándék mégis egybetartozik, mert egy és ugyanazon Lélekből fakad (1 Kor 12,4-6), és Krisztus egyetlen „testének” felépülését kell szolgálnia (Ef 4,12). Tehát itt nem valamilyen különös vagy éppen csodás jelenségekről van szó, hanem a kegyelmi élet hatékonyságáról és termékenységről, amely az egyházi élet társas vonatkozá-

sainak terén is megnyilvánul. A hívő keresztény legyen „lelkes”, és hitéletét ne tekintse olyan ajándéknak, amely kizárólag csak neki szól, hanem olyannak, amit meg akar osztani másokkal. Vállalja el a maga részfeladatát Krisztus testének építésében. Ha valaki gyökeresen a hitből táplákozik, hitének továbbadására is vállalkozni fog, és kiveszi a részét abban hogy ahit az Egyház közösségében megnyilvánuljon. Ebben nem lehet mindenkinek azonos feladata, hanem ki-kivel járul hozzá legjobb képessége szerint, amire különös adottsága van. Minden hívő keresztény kérdezze meg önmagától, hogy mennyiben tud képességei alapján különös szolgálatot vállalni annak érdekében, hogy az Egyház Jézus Krisztus szelleméből éljen.

4.3.2 Jézus követése a házasságban vagy a házasságról önként való lemondásban

Minden ember — és különösképp minden keresztény — Jézus követésére és ezzel az életszentségre hivatott. Ez az elhivatottság nemcsak egyénenként nagyon különböző, hiszen kinek-kinek sajátos az egyénisége és egyedülálló az életútja, hanem a társas kapcsolatokban is különböző módon valósítható meg. Jézus követésének különleges megvalósítási formája a házasság.

A házasság

A házasságot az Egyház szentségnek tekinti. Ez azt jelenti, hogy a keresztényi módon értelmezett házasság nem egyszerűen a házastársak önhatalmú teljesítménye, hanem minde előtt Isten kegyelmi ajándéka. Csak mert Isten az embert szereti, tudja az ember is a szeretetet elfogadni és kisu-gározni. A keresztényi életnek és szeretetnek alapja és ismertető jele Isten szeretete az emberek iránt. Ezért mondja Pál: „Férfiak! Szeressétek feleségeteket, amint Krisztus szeretete az Egyházat, és föláldozta magát érte”(Ef 5,25).

Mivel a házasság, éspedig a sikeres házaselet Isten kegyelmi ajándékának köszönhető, ezért tanúságot is kell tennie mellette. Ez a keresztény házastársak különleges hivatása.

A család

A család a házastársi közösség kibővülése, és ezáltal az Egyház összejtje, maga is „Egyház kicsinyben.” A házas- és családi élet kiindulópontja az ember keresztény módon értelmezett személyi méltóságának elismerése. Ebből adódik férfi és nő egyenértékűségének, valamint minden emberi élet értelmességének elvszerű elismerése a fogadás pillanatától, még akkor is, ha sérült és beteg.

Alapvető továbbá a keresztény családi élet számára a szeretet és hűség keresztény értelmezése. Ebben a szerető házastárs nem egyéni igényeinek kielégítését keresi csupán, hanem társát mint személyiséget igenli, tehát múltjával, hibájával együtt, csakúgy mind jövőjével, bármit is rejtсен az magában. A keresztényi szerelem azonban nem „önzés kettesben”, hanem nyitott akar maradni mások — különös-képp saját gyermekeik — szolgálatában.

Az emberi együttélés mindig kölcsönös korlátozottsággal jár. Különös teherrel nehezedik ránk, ha magunk vallunk csődöt és ha házastársunk vét ellenünk. De mint keresztények ismerjük korlátainkat, bűnös voltunkat, megbocsájtásra utaltságunkat. Ezért a keresztény kész akar lenni arra, hogy másoknak megbocsásson (vö. Mt 6,12-15). Ezért törekszik, hogy ne okozzon elkerülhető fájdalmat másnak és így „tagadja meg önmagát s vegye föl keresztjét” Jézus követésében (vö. Mt 16,24).

Gyermekeink szeretete azt kívánja meg tőlünk, hogy a lehető legkedvezőbb előfeltételeket nyújtsuk nekik fejlődésükhöz, teljes emberré érésükhöz. Amennyire tehát a körülmények engedik, a gyermekek száma ezért ne is legyen túlságosan kicsiny. Az egyetlen gyermek könnyen elszigetelődik, és nem képes kellő társas kapcsolatok kifejlesztésére.

Mindenesetre nem arról van szó, hogy a lehető legnagyobb számra törekedjünk, hiszen ez egy-egy gyermekünk iránti gondoskodásunkat oly mértékben korlátozhatná, amiért nem vállalhatnánk felelősséget. A keresztény eszmény nem a korlátlan nemzési készség, hanem — a II. vatikáni zsinat szavával — a felelős apaság-anyaság. E téren az államra és társadalomra is döntő felelősség hárul. Hiszen nekik kell jogvédelmi rendszerükkel és szociális berendezésükkel a családok számára a legkedvezőbb körülményeket biztosítaniuk.

Annak az áldozatkész szeretetnek, amellyel a szülőknek gyermekeik irányában kell viseltetniük, megfelel az a követelmény, hogy a gyermekek szülők iránt tiszteletet és engedelmisséget tanúsítsanak. Ez azonban nem rabszolgai engedelmisség, hanem a felebaráti szeretet és bizalom különleges formája. Legkönnyebbé akkor válik ez az engedelmeskedés, amikor a szülők tekintélyüket szolgálatként fogják föl, és így készek arra, hogy felnövekvő gyermekeiket fokozatosan, lépésről lépésre saját felelősségük „szárnyaira” bocsássák.

A családi légkör védettsége és melege oly jelentős a gyermek számára, hogy épp ezért a gyermek gondozását és nevelését szükségtelenül és idő előtt ne hárítsuk át más intézményekre. Ennek eldöntésében komolyan kell mérlegelnünk, és itt nem csak a gyermek személyiségének kifejtésében rejlő nagy értékre figyeljünk, hanem a család egész helyzetére, a minőségi kiképzés követelményeire stb. is.

A keresztény család úgy tekinti magát, mint: „Egyház kicsinyben”. Abból él, hogy az Evangéliumra hallgat, és Jézust akarja követni közösségben a világegyházzal. Rendszeresen részt vesz az istentiszteleten, naponta imádkozik és megüli az egyház ünnepeit. A keresztény családi élet előfeltétele, hogy legyenek olyanok, akik tudatosan a keresztény hit szellemében alakítják életüket.

Épp a család életében kell életképesnek bizonyulnia a keresztény hitnek, és itt érlelődik a személyiség keresztény hivatásában is (a nemiség kérdéséhez vö. 2.4.4).

Az evangéliumi tanácsok értelme

A keresztény hisz abban, hogy az élete nem evilágon belüli értékekben találja meg végleges teljességét, hanem az Istennel való közösségben, amelyet Jézus Krisztus közvetítésével kapott ajándékba. Ez a keresztény hit mutat rá, hogy a világon belüli, „evilági” értékeket „a végsőt megelőző dolgoknak” tekintsük (Bonhoeffer). Ha földi életünk több szempontból is zátonyra fut, ezzel még nem veszett el a végső értelme, és nem szűnt meg az ember döntő jelentőségű hivatása. Jelentős tény a keresztény Egyház számára, hogy ez a hit külső életformákban is megnyilvánul. Ez pedig különösen a szegénység, a családalapításról való lemondás és az engedelmesség evangéliumi tanácsait követő életben valósul meg.

Itt éppen nem a kiváló keresztények elkülönülő csoportjáról van szó, hanem annak megkísérléséről, hogy sajátos módon, példásan nyerjenek kifejezést azok az alapmagatartások, amelyek tulajdonképpen minden keresztény ember számára érvényesek. Elsősorban a különféle szerzetesrendek, szerzetes társulatok és világiakból álló intézmények, mint közösségek kötelezik el magukat fogadalommal erre az életformára.

A *szegénység* amelyet Jézus boldogságként hirdet, és megkövetel tanítványaitól, nem az anyagiak birtoklásának elvszerű elutasítását jelenti. Azáltal, hogy valaki szegény, még nem jut el mintegy gépiesen az üdvösségre; és nem kárhozik el magától értőddően akkor sem, ha gazdag. A vagyonbirtoklás értéke egymagában véve még nem döntő jelentőségű. A lelki beállítottság számít, amit a vagyon iránt önmagunkban kifejlesztünk. A keresztény semmiképp sem keresheti üdvösségét az anyagi javakban. Úgy kell az anyagiakkal élnünk, hogy minél hatékonyabban tegyék lehetővé azt, hogy életünket a szeretet jegyében alakítsuk. Nem feltétlenül arról van szó, hogy mindenünket elajándékozzuk. Kiváltképp a szülőket terheli például felelősség azért, hogy gyermekeiknek meglegyen, ami az élethez szükséges, és ne legyenek

az állam szociális intézményeinek terhére. De a szerzetesi közösségekben vállalt szegénység sem annyira az élet minden kényelméről és igényéről való lemondást jelent, hanem inkább annak kifejezését, hogy vannak olyan keresztények, akik számára az isten- és emberszeretet fontosabb, mint a vagyon; valamint a tulajdonnak is olyan szerepet akarnak juttatni, hogy az minél kevesebb konfliktusra vezessen, és így az embereket ne válassza el egymástól, hanem inkább kapcsolja őket össze. A tulajdonnak tehát szerzetesi közösségekben is lehet létjogosultsága, amennyiben az embertársak szolgálatára fordítják. Ez pedig épp az egyéniség olyan kibontakozását segíti elő, ami megint csak az emberszeretés előfeltétele. A szerzetesi közösségeken tehát meg kell látszania annak, hogy ott a társadalom szegényeivel éreznek szolidaritást, és hogy szabadlelkűen és könnyedén lemondanak sok mindenről, amit társadalmunk oly bőségben kíván megadni magának.

A *családalapításról való lemondás* mint életforma szintén nem azt akarja mondani, hogy a házasság keresztény szemmel nézve valami alacsonyabbrendű állapot. Hiszen a katolikus egyházban egyenesen szentségi rangja van. De a mi Urunk miatt szabadon vállalt lemondásnak azt kell tanúsítania, hogy az élet végső értelmét mégsem evilági beteljesülésben keresi valaki, és hogy az Istennel való közösségre nyert hivatottságáért lemondhat a házastársi közösségről. Ez is a „szegénység” egyik fajtája, és azt fejezi ki, hogy az illető éppen az olyan emberekkel vállal sorsközösséget, akiktől az élet megtagadta a jó házasságkötés és családalapítás lehetőségét. Az erő egy ilyen életforma vállalására végeredményben abból a hitből fakad, hogy Isten szeret minket, és hogy nekünk nagylelkűen és ellenszolgáltaltást nem várva tovább kell adnunk embertársainknak azt a szeretetet, amit Istentől ingyen kaptunk. Aki az Egyház szolgálatába állva választja a házaseletről való lemondást, azt akarja mondani ezzel, hogy ő most mindenkiért él, és hogy embertársai őt nem csak abban a mértékben vehetik igénybe, ahogyan azt saját családjának szűkebb közössége enged-

né. Éppen a házaseletről és a családról való lemondás, amelyet az eredetileg házas apostoloknak is bizonyos értelemben vállalniuk kellett, mutatkozik különösen világosan, hogy mi a lényege a Jézus követésére szóló hivatásnak. Ugyanis ezt a lemondást nem lehet saját erőből vállalni, hanem csakis a Jézus Krisztusért való „lelkesedésből”.

Az *engedelmesség* amelynek kiváltképp szerzetesi közösségekben van fontos szerepe, nem lemondás az egyéni felelősségről, és nem merőben egy idegen akaratnak alávetettség. Inkább készség az egyesek részéről, hogy a közösséget szolgálják, és hogy ebben a szolgálatban a közösség irányítóitól vezettetik magukat. A keresztény engedelmesség és a tekintély keresztény gyakorlása egyaránt a szeretet kifejezésének módja. Az eszményt tehát nem a kíméletlen parancsolgatásban és a bábként való engedelmességben kell látunk. Inkább abban a társas viszonyban látjuk, amelyben előljáró és alattvaló egymást megbecsülni igyekszik, valamint egymás indokolt igényeire és tapasztalatára tekintettel vannak. Az engedelmességnek is az az értelme, hogy az a magatartás, amelyre minden keresztény életben törekedni kell, az evangéliumi tanácsok követőinél példamutatóan válsuljon meg.

4.3.3 A mai lelkiség súlypontjai

Az a mód, hogy miképpen valósítsuk meg életünkben Krisztus követését, függ az adott korhelyzettől is. Korunkat az életkörülmények gyors változása jellemzi. Ez azt kívánja, hogy a keresztény ne ragaszkodjon mereven ahhoz, amit elődeitől kapott, hanem vegye tekintetbe a megváltozott korviszonyok indokolt követelményeit is. Ez az alkalmazkodó készség azonban nem vezethet jellemtelenségre. Az életformák és a gondolkodásmód megváltozása korunkban alapos vizsgálatra szorul, és a szellemek megkülönböztetésének finom érzéke szükséges hozzá.

Környezetünk bíráló vizsgálata föltételezi, hogy egyrészt saját hitünkről kielégítően számot tudunk adni, másrészt az

Egyház tanítására és hagyományára támaszkodva tájékozódunk. A keresztény hit kincseit hiánytalanul meg kell őriznünk. Különben az a veszély fenyegetne, hogy csak egyéni eszméktől vezettetjük magunkat, amelyek nem állják ki a tüzetesebb vizsgálat próbáját.

A mai helyzet magas igényeket támaszt a kereszténnyel szemben. Egyrésztől legyen kész arra, hogy sok mindent feladjon a múlt örökségéből és megfeleljen az új igényeknek; másrészt tudjon nem úszni az árral. Korunk fogyasztó és tékozló életstílusa, az élvezetet és a szabadosságot túlértékelő anyagelvű életbölcssége olyan irányzatok, amelyekkel a kereszténynek merészen szembe kell fordítania egy másféle lehetőséget: a szeretet, a szolgálat és a reménység jegyében folyó életet. Ilyen körülmények között kiváltképp fontos, hogy legyen eleven vallási élményünk és támaszunk egy hívő közösségben.

Irodalmi utalások:

H.D. Betz: Nachfolge und Nachahmung Jesu Christi im Neuen Testament — Tübingen 1967.

D. Emeis: Die Ehe christlich leben. Anregungen. — Freiburg (Herder) 1980.

J.B. Metz: Zeit der Orden. Zur Mystik und Politik der Nachfolge — Freiburg (Herder) 1977.

4.4 EGYHÁZI HIVATÁSOK ÉS SZOLGÁLATOK

Helmut Krätzl

Egyedül és magányosan senki sem lehet keresztény, hanem csak az Egyház közösségében, mint az Egyház tagja. A keresztség, keresztény voltunk kezdete, egyúttal beiktat minket az Egyház közösségébe. A bértálás a keresztség betetőzése: arra képesít, hogy felelősséget vállaljunk az Egyházban és az Egyházért. Könyvünk címe: „Ma közösen hinni”: utolsó fejezetében összefoglalóan szólunk az Egyház küldetéséről (4.4.1). Hogy az Egyház mennyire feladata és szívügye lehet, és kell is lennie minden egyes keresztény-

nek, az egy utolsó áttekintésben tűnik ki. Ebben azokról a tisztségekről és szolgálatokról szólunk, amelyek az eleven egyházi közösségek kiépítéséhez szükségesek (4.4.2-től 4.4.5-ig).

4.4.1 Az Egyház feladata és küldetése

Az Egyház mint szentség

Az Egyház feladata és hivatása, hogy Jézus Krisztust és az ő üdvösségszerző küldetését jelenlévővé tegye ebben a világban és ezért a világért. Abban a valóságban, amelyet Egyháznak nevezünk, vagyis a hívők közösségében Jézus Krisztus van jelen, mint mindenek üdvössége. Jézus Krisztusban járulhat az emberiség az Atyaistenhez. Jézus Krisztuson alapszik az Isten- és emberközötti legszorosabb kapcsolat, és őbenne van az egész emberi nemet egységbe szólító meghívás is. Krisztus üdvözítő működésének ezeket a dimenzióit kell az Egyháznak mutatnia és megvalósítania. Ez a feladata és küldetése.

Az Egyház mint intézményes alakulat emberi valóság ugyan, de közösségi életében meg kell nyilvánulnia mindannak, amit Jézus Krisztus nekünk embereknek jelent, és amit értünk tét. Az Egyház arra van hivatva, hogy eleven utalás legyen Krisztusra, az Egyház Urára. Bár a krisztushívők gyülekezete soha ki nem szakadhat ebből az Urához kapcsoló közösségből, mégis többé-kevésbé lehet hűségesebb és sérényebb ebben az irányban. Az Egyháznak a II. vatikáni zsinaton történt megújrodása, önmagára eszmélése végelemzésben arra való volt, hogy az Egyház Krisztusra utaló hivatását az ezt akadályozó és ettől elterelő mozzanatoktól megtisztítsa.

Am az Egyház nemcsak utal Krisztusra, nemcsak jel, hanem meg is valósítja, amit jelez. Mindenki számára jelenlévővé teheti az üdvösséget a benne jelenlévő Krisztusban. Ez történik meg az igehirdetésben, a szentségek kiszolgáltatá-

sában és a „diákoniában”, a testvéri szeretetszolgálatban. A hagyományos beszédmód e három jelzővel: „tanító,” „papi” és „pásztori,” jellemzi az Egyház hármasságát.

Az Egyháznak állandóan hirdetni kell, hogy Jézus Krisztusban van az üdvösség. Toborzó, hithirdető módon kell szólnia a világhoz, amelyben élünk. A világhoz, amely hol készségesen hallgatja, hol elutasítja. De a hívők közössége is rászorul arra, hogy állandóan szembesítsék Isten igéjével, amelyet az Egyház hirdet. Magatartásunknak ez a zsinórmértéke, és ez életünk célja, mint hívő közösségé.

Az igehirdetésen kívül Krisztus mindig újra működik és jelen van a szentségek kiszolgáltatásában is. Az Eucharisztia egyesíti a közösséget Krisztussal és egymással. Az emberi élet döntő jelentőségű pillanataiban az Egyház az egyes szentségek által azzal a lehetőséggel ajándékozik meg bennünket, hogy találkozhatunk Krisztussal.

A diákonia testvéri szolgálatában kell gyümölcsöztetnünk Isten szerető hozzánkfordulását, amit mi jelen valóságként ajándékba kaptunk Isten igéjében és a Krisztussal való szentségi találkozásokban. Ez a diákonia kettős szolgálat: embertársaink és a világ szolgálata.

Különleges szolgálatok és hivatások

A mondott küldetés és feladat nem csupán egyeseknek szól az Egyházban, hanem Isten egész népének. Az Egyház üdvösséget-szolgáló küldetéséért felelős az Egyház minden egyes tagja. Ennek kidomborítása kiváltképp szívügye volt a II. vatikáni zsinatnak. Minden megkeresztelt ember közös egyházvolta előbbre való, mint bármiféle szereposztás az Egyházban. „A keresztség és a bérmlás következtében a maga módján mindenki együttműködik a Krisztustól kapott feladatban: az ő üzenetének hirdetésében, közösségének építésében, a megváltás jelenvalóvá tételével a közösségi szent cselekményekben és tanúsításával az életben” (a Német Szövetségi Köztársaság egyházmegyéinek Közös Zsinata 1975-ben).

Mindenki közös felelőssége azonban nem jelenti, hogy az Egyházban vagy akár az egyes egyházközségekben, amelyben az Egyház jelenvalóvá lesz, mindenki mindent tehet. Pál apostol igen világosan beszél arról, épp a korintusiakhoz írt első levelében, hogy Krisztus testében nagyszámú szolgálat, hivatás és adomány van. A döntő, hogy ki-kí hűségesen teljesítse feladatát a közösség építésében (vö. 1 Kor 12).

Ezek között a szolgálatok és hivatások között kezdet óta megvolt az egyházban a vezetői szolgálat, amelyet a mai hittudományos szóhasználat „tiszttségnek” nevez. Ezt az Egyház legrégebbi idejétől fogva a püspökök, az áldozópapok és a szerpapok hármias rendfokozata gyakorolja. A tiszttség arra képesíti viselőjét, hogy Krisztust képviselje a közösség előtt. Ebben mutatkozik meg, hogy az Egyház nem önjogi közösség, hanem csak Krisztusból érthető, és csakis Krisztusból élhet. A tiszttségviselők feladata tehát, hogy a közösséget a maga szolgálatára felkészítse, az Egyház egyes tagjait saját feladataik ellátására késszé és képessé tegye, új tagokkal gazdagítsa a közösséget, és törődjön mindnyájuk egységével Krisztusban.

4.4.2 Az egyházi rend szentségének három fokozata

Az Egyház kezdeti korszakában már igen korán három fokozatban szolgáltatták ki az egyházi rend szentségét. Az így átruházott tisztsegek gyakorlása azonban változhat a mindenkori egyházképnek megfelelően. Hogy mily erősen megváltozhat a történelem folyamán, mutatják azok a nagy fordulatok, amelyek bekövetkeztek a 4. században Nagy Konstantin császár korában, vagy a középkor delén a 13.-14. században, vagy nem is oly régen a II. vatikáni zsinaton, az Egyház új önmagára eszmélésének idején.

A *püspöki* tisztseg, amely kezdet óta lényeges az Egyház szervezetében, a II. vatikáni zsinaton a következőkben kapott új hangsúlyt. A püspököket önállóbbnak tekintjük a helyi egyház (az egyházmegye) vezetésében, mint eddig.

Egyidejűleg erősebben hangsúlyozzák az egész Egyházért viselt közös felelősségüket a püspöktestület tagjaiként. Erre mutat a világegyház több püspökének bevonása a vatikáni kongregációkba, de mindenekelőtt az 1965 óta szabályos időközönként Rómában ülésező Püspöki Szinodus. — A segédpüspökök eddig inkább csak mentesítették a megyéspüspököt a szentelő ténykedések terhétől, jelenleg azonban már határozott „munkakört” is át kell venniük az egyházmegyében, és ezáltal kap hangsúlyt a főpásztorral közös felelősségük az egyházmegye vezetésében. A püspök különleges kapcsolatban van az áldozópapokkal, hiszen Jézus Krisztus egyazon papi tisztében részesednek. Napjaink püspökeinek továbbá egyre jobban igyekezniük kell kapcsolatot keresni a néppel. „Az Egyháznak párbeszédet kell kezdenie a társadalommal, amelyben él. Elsősorban a püspökök feladata, hogy az emberekkel a kapcsolatot felvegyék, kérjék és ki is szélesítsék a párbeszédet.”(II. vat. zsinat, Püspökök, 13. sz.).

Az *áldozópap* elsődleges feladata ma, hogy hirdesse Isten örömdetes üzenetét, hiszen mindenekelőtt az élő Isten ígéje egyesíti Isten népét (II. vat. zsinat, Papok, 4. sz.). A pap egyre inkább fel fogja ismerni, hogy az egyházközségi élet alapja és sarkpontja a szentmise-áldozat közös bemutatása. Igyekeznie kell úgy alakítani, hogy akik vele együtt ünneplik az Eucharisziát, a jótékonyság gyakorlására, apostoli tevékenységre és a keresztyén tanúságtétel sokrétű megnyilvánulására kapjanak indítást (Papok, 6. sz.). A pap legyen annak tudatában, hogy az igehirdetés és a szentségek által végső soron az egyházközségnek egyre elevenebbé kell válnia. Ez pedig annál inkább sikerül, minél inkább képes a pap az egyes híveket személyes hivatottságuk kibontakoztatására indítani (Papok, 6. sz.). Ez majd magával hozza, hogy a papok és világiak egyre jobban együttműködnek, sőt a világiak osztozni fognak a papi szolgálat eredményességéért való felelősségben.

A *diákonus*, (szerpap) az ifjú Egyházban még önálló egyházi szolgálatot látott el. A latin-szertartású Egyházban

mégis hosszú időn át csak átmeneti fokozatnak tekintették a papi szolgálat felé. Mindenekelőtt a világszerte mutatkozó paphiány indította arra a II. vatikáni zsinatot, hogy visszaállítsa a szerpapságot mint az egyházirend szentségének állandó fokozatát. A határozatot lelkipásztori szükség szülte, nem hittudományi meggondolások. A diákonusok így manapság többnyire a liturgiában gyakorolják tisztüket (áldoztatnak, ünnepélyesen keresztelnek, esketnek stb.) továbbá az igehirdetésben és a diakonia testvéri szeretetszolgálatában fáradoznak. Meg kell fontolni a jövőben, hogy a diakonus, akit jelenleg kisegítőnek tekintenek a pap mellett, annak munkakörében, nem találhatná-e meg sajátos, önálló szolgálatát.

4.4.3 A vezetői szolgálat

A vezetés szolgálata az egyházmegyében a megyéspüspököt illeti, az egyházközségben pedig a püspöktől kinevezett plébánost. Az ő végsőfokú felelősségüket kétségbe nem vonva és meg nem csorbítva a II. vatikáni zsinat egyházképe szerint új formák alakultak ki a közös felelősség-viselésre és a teendők szétbontására. Minden megyésfőpásztor köteles *papi szenátust* alakítani, hogy így az egyházmegye vezetésében áldozópapjai javaslataikkal hatékonyan támogassák. A megyéspüspök szervezzen *lelkipásztori tanácsot* is egyházmegyéjében. Ennek az volna a feladata, hogy minden kérdésben, „ami a lelkipásztori munkával összefügg, vizsgálódjék, tanácskozzék, és vonja le a gyakorlati következtetéseket” (Püspökök, 28. sz.). Plébániai szinten az *egyházközségi képviselőtestület* áll a plébános mellett, és „közös felelősséggel támogatja az egyházközség vezetésében és az egyházközségi élet kérdéseiben együtt határoz a plébánossal.” E csoportok által nyerjen kifejezést az, hogy a hívek, akiket a keresztség és bérmlás szentségében a „Szentlélek lelki épületté és szent papsággá avatott”, arra vannak hivatva Krisztustól, hogy „tevékenyen együttműködjenek

Isten egész papijellegű népének az üdvösséget valóra váltó küldetésében” (a papság ügyeivel foglalkozó vatikáni Kongregáció körirata a lelkipásztori tanácsokról 1972. márc. 15.-én, 1. sz.).

Egyházmegyei és egyházközségi szinten tehát ezek az Isten népének tanácsadó és felelősségben osztozó képviselői. Emellett napjainkban egyre többen működnek közre mint főfoglalkozású, tanulmányaik és gyakorlatuk révén minősített világiak az egyházközség vezetésében. Ilyenek a *lelkipásztori asszisztensek*, akiket bizonyos önállósággal alkalmaznak a lelkipásztorkodás egy-egy meghatározott ágában, továbbá az *egyházközségi asszisztensek*, akik egy olyan egyházközségben, amelynek nincs már papja, a közeli, ott illetékes plébánossal együttműködve szolgálja az egyházközség kiépülését. Ausztriában több mint ötven éve működnek női lelkipásztori segítők; és ez mindenekelőtt női hivatásnak számított. Az utóbbi években férfiak is képesítést szereznek erre a szolgálatra, és pedig egyre több főiskolai képzettségű személy, aki végzettsége mellett a hittudományban is képesítést nyert. Elsősorban az ő számukra kellene még megtalálni azt a minőségi munkakört, amely főiskolai képzettségüknek megfelel, és lehetővé teszi számukra, hogy sajátos adottságaikat gyümölcsöztethessék az egyházi közösségek szolgálatában.

4.4.4 A szükséges és lehetséges szolgálatok sokfélesége

Annak a sokféle szolgálatnak kibontakozása során, amelyeket korábban csak papok láttak el, a legutóbbi időben különösen a következő főfoglalkozás-jellegű vagy mellékfoglalkozásszerű és sok esetben önkéntes tisztségként vállalt — ellenszolgáltatás nélküli — szolgálati ágak alakultak ki:

Az igehirdetés területén

Az illetékes püspök már a II. vatikáni zsinat előtti időben számos férfit és nőt bízott meg hitoktatással az összes iskola-

fajokban. Manapság külföldön, főleg városokban, lényegesen több a világi hitoktató, mint a pap. Így az a lehetőség adódik, hogy még több élettapasztalat és még több személyes hitmegnyilatkozás jut be „a világból” a vallásoktatásba. Kérdés marad azonban, hogy a tanulókat hogyan lehet átvezetni a hitoktatásból az iskolán kívüli csoportokba és nem utolsósorban az egyházközségbe.

Szintén az igehirdetés körébe tartozik, hogy sok világi személy dolgozik a katolikus oktatás terén (pl. Ausztriában tanfolyamokon, szemináriumokban, házassági előkészítésben mint előadók) vagy a tömegtájékoztató munkában, egyházmegyei szinten és egyre inkább egyházközségi szinten is.

A szentségek kiszolgáltatásának körében

1972 óta két olyan szolgálati tisztt is van az egyetemes egyházban, amelyet saját egyházi szertartás keretében ruháznak át: a lektorok (felolvasók) és az akolitusok (oltárszolgák) tisztsége. Mind a két szolgálati tisztség annak a megújított formája, amit korábban a „négy kisebb rend” közé soroltak. Ezek egyrészt az oltár szolgálatára és áldoztatásra, másrészt a miseolvasmányok felolvasására és újabb felolvasók képzésére képesítettek. A jelenleg érvényes egyházi jog szerint mind a két tisztséget csak férfiak kaphatják meg. A püspöki karoknak joguk van arra, hogy e két hivatalos szolgálati tisztségen kívül még továbbiak rendszeresítését is kérjék a Szentszéktől, ha területükön máris működnek ilyenek, vagy szükség volna rájuk. Ausztriában ezzel a lehetőséggel a püspökök nem éltek, jóllehet épp az egyházközségi asszisztensek és hitoktatók szolgálati tiszte több év óta jól bevált.

A két szolgálati tisztség átruházásán kívül a püspökök megadhatják — és Ausztriában már számos esetben meg is adták — a felhatalmazást az áldoztatásban való kisegítésre (nevük: Kommunionhelfer = kisegítő áldoztató) akár szentmisék során, akár betegek áldoztatására, akár igeliturgiák

keretében történő áldoztatásra szükség esetén még vasárnap is, ha nincs lehetőség a teljes szentmiseáldozatra. A legfontosabb egyéb szolgálatok közé számít a szentmisében közreműködő felolvasóké és kántoroké, a gyermekkarok és a templomi kórusok tagjaié, az orgonistáké és a karvezetőké. Ide tartoznak a liturgiafelelősök az egyházközségi képviselőtestületben, akik főleg a szertartások előkészítésében és ezáltal a liturgia kialakításában működnek közre.

A szentségek felvételére való előkészület keretében sok egyházmegye bízza különleges képzettségű világiakra a keresztlőt előkészítő megbeszéléseket; az elsőáldozás előkészítésében résztvesznek édesanyák, akik egy-egy kis csoport keretében visszakérdezik a gyermekeket és az áldozás utáni plébániai reggelinél „háziasszonyi” asztaluk köré gyűjtik őket (újabban családapák is vállaltak ilyen szerepet); férfiak és nők egyaránt képesek, hogy a bérnálási előkészítés orosz-lánrészét magukra vállalják. Általánosan bevett szokás, hogy tapasztalt házaspárok kapcsolódnak be — szakelődök mellett — házasság-előkészítő (korábbi vagy közvetlenül megelőző) tanfolyamokba.

A diakonia szeretetszolgálatára terén

A legutóbbi időben a vagyonilag szegény emberek támogatása mellett egyre szükségesebbé vált az öregek, betegek és testi fogyatékosok körüli szolgálat. Vannak szakképzett és főállásban is alkalmazott öreg- és beteggondozók. De csak úgy enyhíthetjük teljes mértékben a gondozásra szoruló helyzetét, ha ezenfelül is minél több keresztény, a saját családja mindennapos életében, továbbá a szomszédságban, önzetlenül együttműködve a főállásban levőkkel, készségesen segítenek embertársaiknak.

4.4.5 Az egy közösség és a sokféle adomány

Eleven egyházzal csak ott beszélhetünk, ahol nem csupán a föltámadt Úr Jézusba vetett hit gyűjti egybe az embe-

reket, hanem ahol azon igyekeznek, hogy az Ő szellemében folytassák tovább, és tegyék átélhetővé Jézus működését itt a földön. Az Egyházat testhez hasonlítva (vö. 1Kor 12) világosan kitűnik, hogy mily fontos ebben a testben minden egyes tag, és mennyire egymásra vannak utalva. Mindazoknak, akik egy-egy közösség vezetéséért felelősek, feladatuk, hogy felderítsék, milyen adottságai vannak az egyes tagoknak. Segíteni őket, hogy adottságaikat mindnyájuk hasznára, az egész test érdekében bontakoztassák ki. De minden egyes keresztény maga is vegye számba, hogy milyen sajátos adottsága van, és hogyan tudná kamatoztatni korának, hivatásának és életkörülményeinek megfelelően, az egész test építésére, felelősséggel Isten előtt, aki minden ajándék adományozója.

Irodalmi utalások:

- J. Homeyer (Hsg.): Die pastoralen Dienste in der Gemeinde. Ein Beschluss der gemeinsamen Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland, Nr. 10. — Bonn 1975.
- K. Rahner, H. Vorgrimler: Kleines Konzilskompendium. — Freiburg (Herder) 1969⁶, vö. a Bischöfe, Laienapostolat, Priester címszavakat.

MODELLJAVASLATOK

1. ELŐZETES ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK

Az itt következő vázlatok segítséget kívánnak nyújtani könyvünk egyes szakaszainak közösségekben — különféle alkalmak során — történő feldolgozásához. Javaslatainkat igen általánosan fogalmaztuk, hogy sokféle alkalmazás lehetőségét hagyjuk nyitva: gondoljunk akár a felelős vezető szakmai vagy módszertani felkészültségére, akár a résztvevőknél meglevő előfeltételekre (létszám, életkor, teológiai vagy világi műveltség szint stb.). — Tekintettel kell lennünk továbbá a rendelkezésre álló időre, a helyiség befogadóképességére, technikai felszerelésére.

A feldolgozás közös munkájában különösen arra figyeljünk, hogy ki-domborodjék a tárgyalt anyag életbevágó (egzisztenciális) vonatkozása, vagyis a résztvevők életében alkalmazásra indítás. A résztvevők tehát ne merő ismereteket szerezzenek csupán, hanem minden tárgykörben közvetlen, vagy legalább közvetett választ találjanak saját kérdéseikre. Ehhez az szükséges, hogy lehetőség szerint igazodjunk a résztvevő élethelyzetéhez, képzeletvilágához és elvárásaihoz (ehhez mindig az első lépésnél találhatunk indításokat) és gondoljuk át az egy-egy tárgykörből adódó gyakorlati következményeket.

A legváltozatosabb alkalmazás érdekében gyakran utalunk tetszés szerint választható, többféle módozatra. Ezekre a + illetve — jel hívja fel a figyelmet.

A mintákat 3 egységre bontjuk (2.1, 2.2 és 2.3). Ez csupán az eljárás módszerességét célozza, és arra való, hogy a vezető jobban áttekinthesse teendőit. A gyakorlatban az egyes lépések összefüggő egymásutánjára törekedjünk. Az életben való alkalmazásra indítás — többek között — az utólagos munkafeladatra van tekintettel.

2. A MODELLJAVASLATOKBAN EMLÍTETT LEGFONTOSABB MÓDSZEREK MAGYARÁZATA

2.1. *Beszélgetési formák*

Az „ötletzúporban” (Brainstorming)¹ a résztvevők önként, szabadon bemondott ötleteit gyűjtjük össze a tárggyal kapcsolatban (pl. „Mi jut eszetekbe, ha ezt halljátok: ... ?”). A kérdés lehetőleg legyen tömör. A hozzászólásokat megjegyzés nélkül hagyjuk és lehetőleg táblára, vagy papírra rögzítjük. Majd az összegyűjtött gondolatokat rendszerezzük és röviden értékeljük. E módszert főleg új tárgykör kezdetén alkalmazzuk.

¹E módszerekre vö. W. Egger: *Közösen olvassuk a Bibliát*, Bécs, OMC, 1977, 113kk. — A modelljavaslatok bizonyos szakkifejezéseire vö. a 185. l. jegyzetét.

A „6 x 6-os módszer” szerint a résztvevők 6-os csoportokat alkotnak (vagy 3-3 egymás mögött ülő résztvevő szembefordul, vagy 1,2,3,4,5,6 sorban számolásával az azonos számúak ülnek össze) és 6 percig tárgyalnak. Ügyeljünk a tárgy szabatos megjelölésére. A csoport egyik (önkéntes vagy választott) tagja röviden beszámol. Az eredményeket a vezető rögzíti (pl. táblán). E módszer előnye: aktivitásra ösztönöz, kapcsolatot teremt, súlypontokat emel ki. Ezeket a rákövetkező előadásban, vitában fel lehet dolgozni.

2.2. Referátum-módszer

A referátum tájékoztató előadás, amely azonban párbeszédre kíván ösztönözni. Legszokásosabb formája, hogy az előadó a hallgatósággal szemben helyezkedik el és előadását vita követi (ez lefolyhat a hozzászólók és az előadó között, de a felszólalók között is, amikor az előadó vezeti a vitát). Gyakorlott előadó és alkalmas csoportok esetén különleges referátum-formák lehetségesek: tételes, ösztönző vagy vitaindító. Az első esetben az előadó egy-egy tételt állít s fejt ki röviden, ezt hozzászólás, vita követi, majd következik a másik tétel és i. t. Az ösztönző referátum megelégszik azzal, hogy egy tízperces, tömör, gondolatébresztő referátummal rábírja hallgatóit, hogy nézeteiket kifejtsek e tárgyban. A vitaindító referátum kielezett, esetleg ellentmondásos vagy rákérdező rövid kérdéseivel vitát vált ki. E módszerekkel a résztvevőket közvetlenebbül kapcsolhatjuk be a munkafolyamatba.

+ + +

MODELLJAVASLAT 1.1-hez: MA HISZEK

1 A TANULÁS CÉLJA

Szemponatok, amelyek szemszögéből ma megkérdőjelezzük a hitet.

A hit, mint az ember alapvető, életbevágó (egzisztenciális) elkötelezettsége.

Keresztény módjára hinni — az evangéliumi örömhír igénye minden kor embere számára.

2 A MUNKA MENETE

2.1 Indítás

+ Ötletzápor: Mi jut az eszedbe a „hinni” szó kapcsán?

+ Csoportmunka:

Korunk életérzését tekintve milyen mozzanatok nehezítik meg sok ember számára, hogy higgyen?

A mai „idők jeleiben” felismerhetünk-e olyanokat is, amelyek arra utalnak, hogy újra fölébred az igény Isten után?

2.2 Főréssz

A csoportmunka eredményeit a referátum egészíti ki.

A téma súlypontjai:

Mi a helyzet jelenleg a hittel kapcsolatban?

Hit egymás közti kapcsolatainkban — beteljesítője a keresztény hit

2.3 Befejezés

Beszélgetés egy kortárs hitbeli nehézségeiről (irodalmi szemelvény, vagy magnókazettán rögzített szöveg alapján)

A feladat:

Gondoljátok meg az idézetből kivilágló problémák okait!

Hogyan beszélgetnél az illetővel?

2 GYAKORLATI KIVITELEZÉS

Módszerek	Eszközök	Idő
Ötletzáró ill. csoportmunka	Csomagolópapír vagy tábla	10—20 perc
Összefoglaló és továbbvivő referátum	esetleg referátum-vázlat	20—30 perc
Beszélgetés	.	10—30 perc

+ + +

MODELLJAVASLAT 1.2-höz: HISZEK ISTENBEN

1 A TANULÁS CÉLJA

Istennel kapcsolatos egyoldalú és leegyszerűsített elképzelések megkérdőjelezése

A keresztény istenhit alapvonásainak tisztázása.

2 A MUNKA MENETE

2.1. Indítás:

+ Ötletzáró:

Mi jut eszedbe az „Isten” szóval és témával kapcsolatban?

- + Csoportmunka:
- Véleményed szerint mi tipikus a keresztyén istenhitben?
- Milyen kérdés merül föl benned e tétel kapcsán: „Hiszek Istenben”?
- Hogyan gondolkodnak környezetekben Istenről?

2.2. Főrész

Referátum szövegfeldolgozással.

Súlypontok a csoport különleges érdeklődésének megfelelően:

- + Az ószövetségi istenhit Oz 11,1-9 (1.2.2) kapcsán

Feladat a szövegfeldolgozáshoz:

Hogyan látjuk e szöveg nyomán Isten és a nép viszonyát?

- + Jézus Örömhíre Istenről Lk 15,11-34 (1.2.3) nyomán

Kérdések a szöveggel kapcsolatban:

Hogyan mutatja be a szöveg az Atyát?

Milyen következtetést vonjunk le Istenről való elképzelésünk vonatkozásában?

- + Rávezetés a Szentháromság hitére

Munkánk alapja: Szembeállítjuk az egyházi Hitvallás (Credo) részletét egy újszövetségi formulával (pl. 2 Kor 13,13).

2.3 Befejezés

+ Feladat: utalj néhány szerinted elégtelen elképzelésre Istennel kapcsolatban és hasonlítsd össze a keresztyén értelmezéssel.

+ Gondoljunk az elérendő célra egy elmélkedési szöveg kapcsán (pl. Iz 43,1-3; Róm 8,31-39). Esetleg kötetlen imádság.

3 GYAKORLATI KIVITELEZÉS

Módszer	Eszközök	Idő
ötletzáró vagy csoportmunka	papír vagy írásvetítő	10—30 perc
referátum szövegfeldolgozás és vita	kérdőlap (Oz 11,1-9 v. Lk 15,11-32 v. 2Kor 13,13 (kivonat a Credoból),	20—30 perc
Elméledő szöveg-olvasás vagy(és) közös imádság	Iz 43,1-3 23. zsoltár vagy Róm 8,31-39	5—15 perc

MODELLJAVASLAT 1.3-hoz: HISZEK JÉZUSBAN, AKI KRISZTUS

1 A TANULÁS CÉLJA

A résztvevők személyes szembesítése a názáreti Jézussal.
Jézus — általa Isten véglegesen eljött az emberekhez.
Jézus, a Krisztus: a Feltámadott továbbműködik az Egyházban.

2 A MUNKA MENETE

2.1 *Indítás*

- + Csoportmunka a 6 × 6-os módszer szerint:
„Hogyan gondolkoznak kortársaink a názáreti Jézusról?”
- + Megbeszélés, amelynek végén a résztvevők állásfoglalnak Jézussal kapcsolatban (irodalmi szemelvény vagy magnókazettára felvett interjú, alapján, amit a résztvevők készítettek elő).

2.2 *Főrész*

- (1) Ki volt a názáreti Jézus? 1.3.1-nek megfelelő referátum.
Esetleg Mk 1,16-26 vagy (és) Mk 14,32-42 szövegrészek feldolgozása.
(2) Kicsoda számomra Jézus Krisztus?
Megbeszélés Jézus Húsvét utáni működéséről, 1.3.2 felhasználásával.
Esetleges szövegpéldák: Fil 2,6-11; Róm 10,9.

2.3 *Befejezés*

- + Megbeszélés kis csoportokban vagy az egész közösség előtt:
 - Mit tanulhatunk Jézus magatartásából saját életünkre vonatkozóan?
 - Milyen jelentősége van Jézus Krisztusnak, a Feltámadottnak életünkben?
 - Milyen formát ölthetne Jézus felhívása a jelen kor számára?
- + Munkafeladat:
Kísérelj meg egy Krisztus-imát megfogalmazni (meghatározott alkalomra, bizonyos közösség számára stb.)

3 GYAKORLATI KIVITELEZÉS

Módszer	Eszközök	Idő
Csoportmunka a 6 × 6-os módszer szerint	tábla vagy csomagolópapír	15—30 perc

vagy megbeszélés bemutatás nyomán	szöveg, magnó vagy kazetta	
Beszámoló szövegfeldolgozással megbeszélés szövegek alapján	esetl. munkavázlat (Mk 1,16-26; Mk 14,32-42 Fil 2,6-11 (vagy) Róm 10,6)	30—45 perc
megbeszélés, esetl. kreativitás gyakorlása	esetl. papír és írószerek	20—30 perc

+ + +

MODELLJAVASLAT 1.4-hez: HISZEK A MAI EGYHÁZBAN

1 A TANULÁS CÉLJA

Ki az Egyház? Mi az Egyház?

Jézus Krisztus és az Egyház kapcsolatának tisztázása; hit és Egyház; az Egyház tanítóhivatala.

Minden „Egyházzal” szóló beszélgetés személyi (egzisztenciális) vonatkozása

2 A MUNKA MENETE

2.1 Kérdések az „Egyház” tárgykörben

+ Ötletzáró vagy csoportmunka a 6 × 6-os módszer szerint:

Mi jut eszedbe az „Egyházzal” kapcsolatban?

(Környezetedben élő emberek véleményét is vedd figyelembe!)

+ Hosszabb ideig tartó csoportmunka; váltakozóan vagy vetélkedően (vö. 185. l. jegyz.):

— Nevez meg széles körben elterjedt egyházellenes megnyilatkozásokat és mondj véleményt ezzel kapcsolatban.

Meg tudnád pozitívan fogalmazni, mit jelent az Egyház?

— Szükségünk van a hithez az Egyházra?

Létezik-e hit Egyház nélkül?

— Mily mértékben tapasztalod ismerőseidnél, hogy az Egyház segítség számukra a hitben?

Mily mértékben lehet akadály is?

2.2 Főrész

Referátum vitával; a téma tagolása:

Az Egyház — szükséges segítség a hithez

Egyház — Isten népe az újszövetségi istennépe
Az Egyház mai alakja

2.3 Befejezésül: aktualizálás

Beszélgetés a következő kérdések fölvetésével:

Mindazt, amit az Egyházzal mondtunk alkalmazzátok a konkrét, mai helyzetre: éspedig először az Egyházat „kicsinyben” értve (család, csoport, egyházközség), majd a világegyházra!

Hogyan tudunk (jobban) egyházzá válni családjunkban, csoportunkban, egyházközségünkben?

Mivel tudnánk előmozdítani, hogy a világegyház (jobban) megfeleljen küldetésének?

3 GYAKORLATI KIVITELEZÉS

Módszerek	Eszközök	Idő
Beszélgetésmódok	Tábla, írószerek	10—20 perc
Referátum vitával	Tábla vagy vetítés esetl. referátum-vázlat	20—40 perc
Beszélgetés	—	15—30 perc

+ + +

MODELLJAVASLAT 2.1-hez: HIT ÉS KERESZTSÉG

1 A TANULÁS CÉLJA

Kereszttség — a keresztény élet kezdete és alapja

A kereszttség és hit összefüggése

A kereszttség: beiktatódás az egyház közösségébe.

A gyermekkeresztelés jogossága és értelme — kezdeményezések a kereszttség-pasztorációval kapcsolatban.

2 A MUNKA MENETE

2.1 *Indítás*

+ Ötletzáró:

Milyen kérdéseid vannak a keresztséggel kapcsolatban?

+ Csoportmunka:

Mi megy végbe a keresztségben?

2.2 *Főrész*

Ezt a részt legjobb két lépésben végezni:

(1) A szentírási keresztség-értelmezés, ApCsel 2,37-42 alapján.

Kérdések a szöveg földolgozásához:

Hogyan értelmezi ez a szövegrész a keresztséget? Mi előzi meg a keresztséget?

Mi történik a keresztségben? Mely következményekkel jár?

A keresztség teológiájának elmélyítése és kiegészítése (referátum)

(2) Kérdések a gyermekkereszttel kapcsolatban.

Referátum (közbeszólásokkal) a gyermekkereszttel teológiájának történetéhez.

2.3 *Befejezés: aktualizálás*

+ Megbeszélés a gyermekkereszttel kapcsolatos pasztorális kérdésekről (a keresztség eltolódásának kérdése, a keresztségi beszélgetés alakulása, kapcsolatfelvétel a szülőkkel a kereszttel után stb.)

+ Lelki beszélgetés a keresztség jelentőségéről a felnőttek életében.

3 A GYAKORLATI KIVITELEZÉS

Módszer	Eszközök	Idő
ötletzáró vagy csoportmunka	tábla vagy írásvetítő	10—15 perc
szövegfeldolgozás és kiegészítő referátum	kérdőlap (ApCsel 2,37—42)	25—40 perc
referátum közbeszólással	esetl. referátumvázlat	20—30 perc
Megbeszélés	—	15—20 perc

MODELLJAVASLAT 2.2-höz: AZ IMA MINT VÁLASZ

1. A TANULÁS CÉLJA

Az ima a keresztény életének elengedhetetlen alkotóeleme.

Indítás és konkrét segítség a tudatos, személyes imádsághoz egyedül és a közösségben.

2. A MUNKA MENETE

2.1 *Indítás*

+ Csoportmunka:

— Mit jelent „imádkozni”?

— Miért esik sokunknak nehezünkre az imádkozás?

— Hogy tudnál válaszolni annak, aki az ima szükségességéről kérdezne?

+ Keresz szóképet az „Imádság” témájához: („Az imádság számomra olyan, mint...”)

+ Beszélgetés egy bibliai, irodalmi vagy lelki imaszövegről:

Az imádkozónál milyen magatartás jut kifejezésre?

Tudnál-e ezen a módon imádkozni? (Ha nem: miért nem?)

Példák a Biblia szövegéből.

2.2 *Főrész*

+ Beszélgetés Mt 6,5-8.9-15-ről (esetleg Mt 7,7-11-et hozzákapsolva)

+ Kérdések a szöveg feldolgozásához:

Mit mondanak ezek az írások az imádkozásról?

Hogy *nem* szabad egy kereszténynek imádkoznia? (miért nem?)

Hogyan kell és szabad a kereszténynek imádkoznia? ·

+ Tagolás az adott témához:

Az ima — középponti elem a keresztények életében (2.2.1; 2.2.2)

A kérőima (2.2.3)

Magánima — imádság a közösségben (2.2.4)

2.3 *Befejezés*

+ Közös elmélkedés a Miatyánkról (Mt 6,9-15).

Ha a főrészben már szó volt a Miatyánk értelmezéséről, ezt itt össze lehet foglalni és időszerűsíteni.

Befejezésül: a Miatyánk elimádkozása.

+ Munkafeladatok:

— Fogalmazzon meg egy imaszöveget (pl.: egy fiatal imája, vagy egy egy örvendő vagy egy szomorú ember imáját stb.)

- El tudnád-e magyarázni egyszerű szavakkal egy fiatalnak, vagy egy öreg embernek stb., hogy mit jelent imádkozni?
 — Készíts elő egy istentiszteletet a „...” témához.

3 GYAKORLATI KIVITELEZÉS

Módszer	Eszközök	Idő
csoportos beszélgetés	esetleg imaszövegek (pl. Mk 1,35; Lk 22,40-46 Jn 17,1-26; Ef 1,3-14; Fil 4,4-7; Zsolt 4; 8; 19; 23; 28; 42/ 51; 100; 103; 117; 121; 130; 150.)	15—30 perc
vitareferátum szövegfeldolgozással	kérdőlap (Mt 6,5-8.9-15 v.7,7-11)	30—45 perc
elmélkedés a Miatyánk kapcsán esetl. munkafeladatok	írószerek	15—30 perc

+ + +

MODELLJAVASLAT 2.3.-hoz: BŰN ÉS MEGBOCSÁTÁS

1. A TANULÁS CÉLJA

Bepillantás az egyház állásfoglalásába a bűnről, a megtérésről és a megbocsátásról.

A megtérés és megbocsátás belső összefüggése.

Mit értünk bűnön?

A bűn megbocsátása a bűnbocsánat szentségében és a bűnbocsánat más formái.

2. A MUNKA MENETE

2.1 *Indítás*

+ Csoportmunka:

— Mit értesz bűn fogalmán? És ismerőseid?

- Melyek a kérdéseid a bűnbocsánat szentségéről?
 + Ötletzáró: mire gondolsz a „bűn” szó hallatára?

2.2 Főrész

Előadás és vita. Főpontok:

A bűn — a hit visszája (2.3.1 és 2.3.2)

Bűnbocsánat az egyházban — a bűnbocsánat szentsége (2.3.3—4)

2.3 Befejezés

+ Beszélgetés a gyónási gyakorlat fontos mozzanatairól (Előkészület, bánatindítás, a bűnbevallás módja, az elégtétel stb.).

+ Munkafeladatok:

— Állíts össze egy lelkitükröt fiataloknak (házaspároknak, öregeknek stb.) Mire kell helyezni a fő hangsúlyt?

— A személyes bűnbevallás miért szükséges?

— Készíts elő bűnbánati istentiszteletet iskoláscsoportnak (Fiataloknak, dolgozó asszonyoknak, betegeknek stb.)

3 GYAKORLATI KIVITELEZÉS

Módszer	Eszközök	Idő
csoportmunka vagy ötletzáró	tábla vagy csomagolópapír	10—20 perc
referátum vitával	esetl. referátumvázlat	30—45 perc
megbeszélés vagy munkafeladatok	papír és írószerrek	10—30 perc

+ + +

MODELLJAVASLAT 2.4-höz: EUCHARISZTIA ÉS EGYHÁZI KÖZÖSSÉG

1. A TANULÁS CÉLJA

Az Eucharisztia mint a keresztyén és egyházi hitélet középpontja: A keresztyének erőforrása a mindennapi életben és az egyházélményben. Segítség a szentmise átéléséhez és aktív alakításához.

2. A MUNKA MENETE

2.1 *Indítás*

Csoportmunka:

Mi történik a szentmisében?

Hogyan változott a szentmise külső formája a 2. vatikáni zsinat óta? (Miért volt szükséges ez az újítás?)

Milyen problémák adódnak egyesek számára?)

2.2 *Főrész*

Bevezetés az Eucharisztia lényegébe és mai liturgikus alakjába. Vitaindító referátum.

A vezető és a csoport érdeklődésének és tudási szintjének megfelelően a súlypontot helyezhetjük az Eukarisztia alapítására Jézus cselekvése nyomán (2.4.1), vagy a konkrét alakításra. Legalább röviden jusson mindkét téma lényegében szóhoz.

3 *Befejezés (vö. 2.4.3)*

+ Beszélgetés:

Hogy nyilvánulhatna meg jobban egyházközségünkben, hogy az Eucharisztia a középpontja? (Megfontolások a szentmise liturgikus alakításáról, indítások, hogyan lehetne eucharisztikus közösségre ismerni gyülekezetünkben.)

+ Munkafeladatok:

Tegyetek konkrét javaslatokat szentmise alakítására egy bizonyos csoport számára (pl. ifjúságnak) és pedig meghatározott alkalomra (pl. évnyitásra). Válasszatok alkalmas dalokat, fogalmazzatokat meg egyetemes könyörgést stb.

3 GYAKORLATI KIVITELEZÉS

Módszer	Eszközök	Idő
megbeszélés	—	15—30 perc
vitareferátum	vázlat a táblán vagy írásvetítő	40—60 perc
megbeszélés vagy kreatív gyakorlatok	papír, írószerek SZVU vagy más ima- és énekeskönyv	20—45 perc

MODELLJAVASLAT A 3.1-hez: MA REMÉLÜNK

1. A TANULÁS CÉLJA

Bíztatás a reményre.

A remény mint a keresztény hit adta hordozó erő; döntő jelentőségű következményei vannak a keresztények életalakításában.

2. A MUNKA MENETE

2.1 *Indítás*

- + Ötletzáró a „remény” illetve (és) „reménytelenség” témához.
- + Beszélgetés:
 - Milyen módon mutatkozik ismerőseid között a remény vagy a reménytelenség? (Miben látod ennek okait?)
 - Beszélgetésre modern irodalmi szöveggel is lehet indítani, amely kifejezi valakinek reményét vagy reménytelenségét.
- + Keresz képeket (metafórákat) a remény számára („A remény olyan mint egy ...”)

2.2 *Főrész*

A reménylő ember (3.1.1)

Jézus, a reménység mintaképe (3.1.2)

Referátum vitával.

2.3 *Befejezés*

- + Beszélgetés:
 - Mit tanulhatunk Jézustól reményünk számára?
 - Mennyiben illik Jézus helyzete a mienkre is?
 - Hogyan mutatkozzon a keresztény remény a mai keresztény konkrét életében (pl. magatartásában ... terén)?
- + Ösztönzés kreatív alakításra:
 - Egy hívő vagy egy kétségbeesett ember (festeni, rajzolni stb.).
 - Keresz a reménnyel összefüggő szavakat, és alakíts szöveget belőlük. (Erre a feladatra felhasználhatod az ötletzáró eredményeit is).
 - Montázs készítése.

3 GYAKORLATI KIVITELEZÉS

Módszer	Eszközök	Idő
ötletzápor vagy bevezető megbeszélés	papír, tábla vagy írásvetítő, írószerek, esetl. irod.szemelvény	10—30 perc
referátum-módszer	esetl. referátumvázlat	30—45 perc
megbeszélés esetl. kreativitás gyakorlása	esetleg viasz- vagy ujj- festék, csomagolópapír stb. papír írószerek montázsanyag	20—45 perc

+ + +

MODELLJAVASLAT 2.3-hoz:

ISTENBEN REMÉLÜNK, AKI AZ EMBERISÉG JÖVŐJE

1. A TANULÁS CÉLJA

Segítség a probléma felismerésére, hogyan függ össze az evilági és abszolút jövő, az evilági jólét és a keresztény üdvösség?

Kimutatjuk a keresztény felelősségét ezért a világért.

Konkrét módon nyilvánuljon meg a készség az elkötelezésre.

2.A MUNKA MENETE

2.1 *Indítás*

+ Ötletzápor: Mire gondolsz e szó: „remény” kapcsán?

+ Csoportmunka (6 × 6): Mit jelent Isten az emberiség jövője számára?

2.2 *Főrész*

A világ jövője — ember műve?

Az emberiség jövője — Isten műve?

Referátum vitával és csoportmunka bekapcsolásával:

(1) Melyek az emberiség jövőjének sorsdöntő területei?

(2) Mit tehet az egyes ember az emberiség jövőjéért?

(3) Mit tehet az Egyház az emberiség jövőjéért?

Beszámoló az eredményekről és beszélgetés.

2.3 Befejezés

Isten és a jövő — Isten a jövő.
Összefoglaló referátum.

3 GYAKORLATI KIVITELEZÉS

Módszer	Eszközök	Idő
ötletzápor vagy csoportmunka 6 × 6-os módszer)	papír vagy csomagoló- papír írószerek	10—15 perc
referátum csoportmunka	esetl. referátumvázlat kérdőlap (II. vat. zsinat: Egyház és világ, 39. fej.)	20—30 perc
összefoglaló referátum	—	20—30 perc

+ + +

MODELLJAVASLAT 3.3-hoz:

REMÉNYÜNK TÚLMUTAT A HALÁLON

1 A TANULÁS CÉLJA

Bátorítás a végső beteljesedés reményére és mostani keresztény életünk igénylésére és hogy megfeleljünk követelményeinek.

Betekintés a beteljesedés személyes dimenziójába: nem dolgok, helyek vagy állapotok — hanem találkozás Istennel és az emberekkel.

2 A MUNKA MENETE

2.1 Indítás

+ Ötletzápor a kérdéshez: mi jut eszébe ha ezt hallja... (halál, mennyország, pokol, tisztító tűz, utolsó ítélet)

+ Egy halálról szóló szöveg feldolgozása (pl. Tolsztoj L.: Iván Iljics halála)

Feladat a megbeszéléshez:

— Említs meg különböző emberi magatartást a halállal szemben.

— Az irodalmi szövegből felismerhető-e a szerző beállítottsága a halálal szemben, és milyen az?

2.2 Főrész

Tételes referátum, utána vita 3.3.1 és 3.3.2 szerint.

2.3. Befejezés: következtetés (vö.3.3.3)

+ Indító kérdések a beszélgetéshez:

— Milyen következmények adódnak a halottakkal való kapcsolatunk tekintetében?

— Ha beteljesedésről szólnak, mit jelent ez mai („világi”) keresztény életünk számára?

+ Feladatok:

— Kiséreld meg egy közösséggel (fiatalok, házaspárok stb.) tisztázni, hogy miként látja a keresztény a halált. Mire kell gondolnunk, ha szó esik ezekről: halottak feltámadása, tisztító tűz, mennyország, pokol?

— Szövegezz meg egy gyászjelentést, amely kifejezésre jutattja a keresztény reménységet.

— Fogalmazz meg különböző helyzetekre részvétlevelet.

3 GYAKORLATI KIVITELEZÉS

Módszer	Eszközök	Idő
ötletzáró vagy megbeszélés (esetleg egy szövegről)	tábla vagy Tolsztoj L. „Iván Iljics halála”	10—25 perc
referátum vitával	vagy referátum-vázlat	30—45 perc
beszélgetés vagy megszövegezés	papír írószerek	15—30 perc

+ + +

MODELLJAVASLAT 3.4-höz: MINDENKIÉRT HISZÜNK

1. A TANULÁS CÉLJA

Az Evangélium, mint örömhír mindnyájunk számára:

Az Egyház — az üdvösség egyetemes szentsége.

Fokozatos odatartozás az Egyházhoz.
A misszió feladatai és lehetőségei.

2. A MUNKA MENETE

2.1 *Indítás*

+ Csoportmunka:

— Hogyan egyeztethető össze e két tétel: „Az Egyházon kívül nincs üdvösség” és „Isten azt akarja, hogy minden ember üdvözljön”?

— Ki tartozik véleményed szerint az Egyházhoz? Mi lesz a „többiekkel”?

— Mit mondanál annak, aki kétségbe vonja a missziók jelentőségét?

+ Csoportmunka (6 × 6);

Milyen kérdés merül fel e kijelentés kapcsán: „Reménységünk minden-
kire kiterjed”?

2.2 *Főrész*

Referátum vitával:

(1) A keresztyén reménység egyetemes jellege (az elvek tisztázása; vö. 3.4.1, és 3.4.2).

(2) Az Egyház és a „többiek” — az Egyházhoz tartozás kérdése vö. 119.1.

(Módszer szempontjából a referátum e 2. részéhez munkapapírt aján-
lunk az Egyházzal szülő zsinati konstitúció 16. szakaszáról — vagy annak
vázlatszerű tagolását ill. referátumvázlatot, táblarajzot, ill. írásvetítőt.)

2.3 *Befejezés*

+ Beszélgetés

— Milyen ösztönzéseket nyertél a keresztyén örömhír terjesztésére az ed-
digi megfontolásokból? (vö. 3.4.3)

— Nyílt kérdések tisztázása beszélgetés során.

Imádság a „többiekért” (a legközelebbi és legtávolabbi értelemben.)

+ Munkafeladatok:

— Hogyan teszed érthetővé a keresztyén hit örömhírét mohamedán vagy
hindu stb. számára?

— Családcsoportban: Milyen magatartást tanúsítsanak gyermekeik „más
hitű” osztálytársak v. pájtások iránt?

— Próbáljátok időszerű módon megindokolni a betlehemjárást. Fogal-
mazzatok meg rövid szöveget elmondásra a betlehemesek számára.

3 GYAKORLATI KIVITELEZÉS

Módszer	Eszközök	Idő
csoportmunka	papír vagy írószerszám, tábla vagy írásvetítő	10—20 perc
Referátum vitával	kérdőlap (Egyházról II. vat. zsin. 16. sz.) Tábla vagy írás- vetítő	30—45 perc
Beszélgetés vagy munkafeladatok	papír és írószerszámok	15—30 perc

+ + +

MODELLJAVASLAT 4.1-höz: A KERESZTÉNY CSELEKVÉS IRÁNYELVEI

1. A TANULÁS CÉLJA

Betekintés az ember végső céljába, és e cél elérésének lehetőségei.
Kérdések a normákkal kapcsolatban.
Személyes felelősség és bűn — a „lelkiismeret”

2 A MUNKA MENETE

2.1 *Indítás*

+ Beszélgetést indító kérdések:
— Mi az ember végső célja — hogyan lehet felismerni és el is érni?
— Meg tudod magyarázni, hogy az emberek lelkiismerete miért annyira eltérően nyilatkozik meg?
+ Beszélgetés egy irodalmi szöveg, esetleg újságcikk vagy magnófelvétel nyomán, amelyekből a következőkhöz hasonló vélemények jutnak kifejezésre:
„Mindenki a maga szerencséjének kovácsa” —
„A normák korlátozzák az embert szabadságában” stb.

2.2 Informatív főrész

A bevezető beszélgetés feldolgozása és kiegészítése egy referátum keretében. Súlypontok: kérdések a lelkiismeretről, szabadságról, bűnről és az ember felelősségéről; a normák problémája (igényes csoporttal).

2.3 Befejezés: következtetések élethalakításunkra

Beszélgetésre ösztönzés:

+ Milyen következtetés adódik az eddig mondottakból, saját lelkiismeretünk kialakítására, illetve felelősségünkre emberekkel való kapcsolatainkban?

+ Mennyire köteleznek a normák, cselekvési irányelvek engem, mint keresztényt, evilági vonatkozásban? Hol vannak itt a határok?

3 GYAKORLATI KIVITELEZÉS

Módszer	Eszközök	Idő
beszélgetés	irodalmi szöveg vagy magnófelvétel	15—30 perc
referátum- módszer	referátumvázlat	20—40 perc
beszélgetés		20—30 perc

+ + +

MODELLJAVASLAT 4.2-höz:

A KERESZTÉNY ÉLET TERÜLETEI

1. A TANULÁS CÉLJA

Útmutatás a helyes keresztény magatartáshoz a következő témakörök kapcsán:

+ Felelősségünk a közelebbi és távolabbi környezettel szemben, beleértve a környezetszennyeződés problémáját is (4.2.1; 4.2.3);

+ Önvédelem, emberölés, háború;

+ Magzatelhajtás és euthanázia;

+ A nemiség (4.2.4).

Ez a rész a következő modelljavaslat tárgya. Címe:
A nemiség — adomány és feladat az ember számára.

2. A MUNKA MENETE

2.1 *Indítás*

Divatos vélemények a nemiségről és a nemi magatartásról.
Ezeket minden kommentár nélkül a táblán vagy papíron stb. rögzítjük
de csak a végén dolgozzuk föl.

2.2 *Főrész*

Referátum vitával 4.2.5 alapján.
A partnerkapcsolatok kérdései mellett lehet szó a fogamzásgátlásról, a
felelős apaság-anyaságról, és a többi között a magzatelhajtásról is.

2.3 *Befejezés*

+ Kísérel meg a bevezetésben elhangzott kijelentéseket bírálni.
Milyen meggondolásokra hivatkozhat, amennyiben nem értesz egyet
ezekkel a véleményekkel?

+ Munkafeladatok:

— Válaszolj írásban egy olvasó levelére. (Ezt kiosztjuk a résztvevők kö-
zött.)

— Hogyan beszélnél a nemiségről egy tízéves gyermekkel?

3 GYAKORLATI KIVITELEZÉS

Módszer	Eszközök	Idő
Beszélgetés	tábla vagy írásvetítő esetleg ujság vagy magnókazetta	15—20 perc
referátum vitával		20—40 prc
Beszélgetés vagy munkafeladatok	papír, írószerszámok	15—30 perc

MODELLJAVASLAT 4.3-hoz:

A KRISZTUS-KÖVETÉS ÚTJAI

1. A TANULÁS CÉLJA

Személyes kapcsolat Jézus Krisztussal, mint indítás a keresztyén életre. Mit értünk Jézus követésén és hogyan valósulhat ez meg a keresztyén konkrét életében.

Tekintettel a fejezet gazdagságára, témául egy szakasz választandó pl.: 4.3.2-ből a házasság, család; vagy az evangéliumi tanácsok.

2. A MUNKA MENETE

2.1. *Indítás*

+ Beszélgetés:

Mit értünk Jézus követésén?

+ Ha a beszélgetés súlypontja a házasság (család) és a házasságról való lemondás, a következő indítókérdések jöhetnek szóba:

Hogyan lehetnek az emberek Jézus követői a családon belül? Mi a véleményed a szerzetesi életéről?

2.2 *Főrész*

Vitaindító referátum mint a csoportmunka eredményeinek továbbvezetése; esetleg egy lelki olvasmány szöveg kapcsán.

A téma tagolása (vö. 4.3.2):

A család mint az egyház alapsejtje;

„A család: „Egyház kicsinyben” — hogyan valósul meg ez? Az evangéliumi tanácsok követésének jelentősége korunkban.

2.3 *Befejezés*

+ Hogyan valósíthatnánk meg családukbán (közösségünkben) Jézus követését?

+ Keressünk egyenrangú kifejezést arra, amire „Jézus követése” utal. (pl. milyen magatartást követel Jézus követése?)

3 GYAKORLATI KIVITELEZÉS

Módszer	Eszközök	Idő
Beszélgetés		10—20 perc

Vita	lelki olvasmány	20—45 perc
Beszélgetés	Papír és írószerszám	10—20 perc

+ + +

MODELLJAVASLAT 4.4-höz: HIVATÁS ÉS SZOLGÁLAT AZ EGYHÁZBAN

1. A TANULÁS CÉLJA

Az egyház szentségi jellegének megértése.

Az egyház küldetése — és minden tagjának — a szolgálatra.

Bepillantás az egyházi közösség különböző tisztségeinek és szolgálatainak jelentőségébe.

Bátorítás elkötelezés vállalására az Egyházban — saját hivatottságunknak és a konkrét igényeknek megfelelően.

2. A MUNKA MENETE

2.1 *Indítás*

Ötletzáró (vagy csoportmunka):

Milyen tisztségekről, szolgálatokról, és feladatokról tudsz az Egyházban?

2.2 *Főrész*

(1) Referátum kérdezői lehetőséggel.

Tagolás a tárgynak (4.4.1) megfelelően

(2) A kezdőfázis eredményeinek feldolgozása; a tagolás és megkülönböztetés a következő pontok szerint (vö. 4.4.2):

— Szolgálatok az egyetemes Egyházban — a helyi egyházban

— átfogó feladattal — különleges céllal

— feltétlenül szükséges — „nélkülözhetetlen” szolgálatok

— főhivatali — tiszteletbeli (nem díjazott) szolgálatok

— szolgálatok, amelyekhez „fölszenteltség” vagy külön megbízás (pl. kánoni küldetés a hitoktatásra) szükséges.

Esetleg a végén a szolgálatok áttekintéséről szóló kimutatás kiosztása.

2.3 *Befejezés*

Beszélgetés kört alkotva:

A mi közösségünkben milyen feladatkörök betöltetlenek? Hogyan lehetséges az együttműködés? A válaszokat rögzítsük írásban.

3 GYAKORLATI KIVITELEZÉS

Módszer	Eszközök	Idő
ötletzáró vagy csoportmunka	papír és írószerszám, tábla vagy írásvetítő	10—25 perc
referátum kérdései lehetőség a kezdőfázis feldolgozása	esetleg kérdőlap (áttekintés)	30—45 perc
beszélgetés	papír, írószerszám	20—30 perc

A *kiadó megjegyzése*: A modelljavaslatokhoz, a bécsi szemináriumon való részvétel alapján, a következőket jegyezzük meg: *Kérdőlap* neve alá foglalható mindaz, ami ott „Arbeitspapier” (munkalap) néven futott a legváltozatosabb tartalommal. Ide tartoznak a szoros értelemben vett kérdező lapokon kívül különböző szövegeket tartalmazó írárok (pl. bibliai szövegrészek, zsinati szövegek, imádságok stb.), amelyek a megbeszélések tárgyai. Gyakoriak voltak a beszélgetés témáját vázaltszerűen feltüntetett szövegek. — A *referátum* elnevezést szándékosan nem fordítottuk előadással, hogy annak szakszerű, tömör, szónokiasságot mellőző jellegére utaljunk. — A csoportmunka (6x6) tárgyát tekintve lehet változó (alternatív) vagy vetélkedő (konkurráló). Előző esetben a különböző csoportok más-más témáról tárgyalnak, utóbbi esetben azonos témáról. Gyakori a kettő összekapcsolása: pl. 6 csoport esetében 2-2 csoport azonos kérdésről tárgyal 3 megadott tárgykörben. — A munka menetéhez: *Indítás* oly bevezetésre utal, amely azt a „fogast” jelenti, amire a tárgyalás „ráakasztható”; a *Főrés* mindig a lényeges tájékoztatást adja meg (informatív), a *Befejezés* lehet időszerűsítő (aktualizáló), lehet gyakorlati jellegű stb. Mindezt néha a szöveg jelzi, de bármikor alkalmazható. — Végül hangsúlyozzuk, hogy a modelljavaslatok nem egyebek, mint javaslatok, tetszés szerint más mód is választható, ami a közös, de egyúttal öntevékenységre sarkalló beszélgetést előmozdítja.

KÖNYVÜNK MUNKATÁRSAI

Willy Egger OFM Cap a szentírástudományok doktora, az Újszövetség tanára a brixeni (bressanonei) hittud. főiskolán. *Isnard Frank* OP bölcsletdoktor, a mainzi egyetem katolikus-hittudományi karán a közép- és újkori egyháztörténet rendes tanára.

Karl Hörmann a hittudomány doktora, a bécsi egyetemen az erkölcsoteológia rendes tanára.

Walter Kirchschräger a hittudomány doktora, a világiak hittudományos tanfolyamainak vezetője Bécsben; 1982 szeptemberétől az újszövetségi egzegézis tanára a luzerni egyetem teológiai karán.

+ *Helmuth Krätzl* a hittudomány és az egyházi jog doktora, felszentelt püspök, a bécsi főegyházmegye általános helynöke, a világiak hittudományos tanfolyamainak (Bécs) vezetőségi tagja.

Maria Riebl a hittudomány doktora, a bölcslet magisztere, tudományos asszisztens a világiak hittudományos tanfolyamain (Bécs) 1981-ig; jelenleg munkatárs ugyanitt.

Hans Rotter SJ a hittudomány doktora, az innsbrucki egyetemen az erkölcsoteológia rendes tanára.

Margarete Schmid a hittudomány és a bölcslet doktora, a világiak hittudományos tanfolyamainak (Bécs) vezetője 1980-ig; jelenleg az egyetemes ausztriai, valamint a bécsi egyházmegyei Katolikus Akció keretében működő „Buch und Schrifttum” szakosztály vezetője, és egyúttal a „Zeit im Buch” c. folyóirat szerkesztője.

Rudolf Schwarzenberger a hittudomány doktora, a bécsi főegyházmegye lelképásztori hivatalának vezetője.

Johannes Singer a hittudomány doktora, a bölcslet licenciátusa, a linzi pápai hittudományi karon az alapvető hittan tanára.

Josef Weismayer a hittudomány doktora, egyetemi rendkívüli tanár a bécsi egyetem dogmatikai és dogmatörténeti intézetében; 1982 őszétől átmenetileg vezeti a világiak hittudományos tanfolyamait Bécsben.

RÉSZLETES TARTALOMJEGYZÉK

<i>Geleit/Ajánlás</i> (+ H. Krätzl—W. Kirchschräger).....	6
<i>Bevezetés</i> (J. Weismayer).....	10
I. rész: HISZÜNK	13
1.1 <i>Ma is hiszek</i> (J. Singer).....	13
1.1.1 A légkör.....	14
1.1.2 Amikor egymásnak hiszünk.....	15
1.1.3 Keresztény módra hinni.....	19
1.1.4 Ma hiszek Krisztussal az Atyában.....	22
1.2 <i>Hiszek Istenben</i> (M. Riebl).....	23
1.2.1 Utak Istenhez.....	24
1.2.2 Izrael istentapasztalása.....	25
1.2.3 Az Újszövetség tanítása Istenről.....	29
1.2.4 Hitünk a háromszemélyű egy Istenben.....	30
1.3 <i>Hiszek Jézusban, aki a Krisztus</i> (W. Egger).....	33
1.3.1 A názáreti Jézus személye és működése.....	33
1.3.2 Az Egyház hite Jézusban, a Krisztusban és az Isten Fiában.....	38
1.4 <i>Hiszek az adott Egyházban</i> (I. Frank).....	41
1.4.1 Hit és Egyház összefüggése.....	42
1.4.2 Az egyházi hitközvetítés a történelem folyamán..	45
1.4.3 Az Egyház mai alakja.....	50
II. rész: ÜNNEPLÜNK	52
2.1 <i>Hit és keresztség</i> (J. Weismayer).....	52
2.1.1 Az Egyház szentségei.....	53

2.1.2	A keresztség az első keresztyén nemzedék értelmezésében	54
2.1.3	A keresztség teológiájának alapvonalai	56
2.1.4	Gyermekkeresztelés — felnőttkeresztelés	58
2.1.5	A bérálás ünnepe a keresztyén életében	60
2.2	<i>Az ima mint válasz</i> (W. Kirchschläger)	61
2.2.1	Az ima jelentősége a keresztyén ember életében	62
2.2.2	A keresztyén ima sokfélesége	63
2.2.3	Az ima szentírási háttere	64
2.2.4	Az ima az Egyházban	67
2.2.5	Összefoglaló gondolatok az élet számára	68
2.3	<i>Bűn és kiengesztelődés</i> (J. Weismayer)	69
2.3.1	Megtérés és hit	69
2.3.2	A bűn elfordulás Istentől és embertársaink megtagadása	71
2.3.3	Megtérés és bűnbocsánat	74
2.3.4	A bűnbocsánat szentsége	75
2.4	<i>Eucharisztia és egyházi közösség</i> (R. Schwarzenberger)	77
2.4.1	Az Úr ajándéka az Eucharishtiában	78
2.4.2	Az Eucharisztia alapformája és változatai	80
2.4.3	Az Eucharishtiából táplálkozó élet	82
III. rész:	REMÉLÜNK	85
3.1	<i>Ma remélünk</i> (J. Singer)	85
3.1.1	A remélő ember	86
3.1.2	A keresztyén remény	88
3.1.3	Korunk nagy reményhiánya	90
3.1.4	A jövővárás más formái	92
3.1.5	Ma remélünk	94

3.2	<i>Istenben remélünk, aki az emberiség jövője</i> (M. Schmid).....	95
3.2.1	Az ember a maga történelmi világában.....	95
3.2.2	A jövő távlatai.....	97
3.2.3	Vajon az ember műve-e a világ jövője? Vajon Isten műve-e az emberiség jövője?.....	100
3.2.4	A reményből merített erő — Mit jelent a remény a keresztény életben?.....	101
3.3	<i>Reményünk túlmutat a halálon</i> (M. Riebl).....	106
3.3.1	Reményünk alapja: Jézus halála és feltámadása..	106
3.3.2	A keresztény halála és feltámadása Jézus Krisztusban.....	108
3.3.3	A remény ösztönző erő.....	112
3.4	<i>Mindenki számára remélünk</i> (J. Singer).....	114
3.4.1	Reményünk az egész teremtett világra vonatkozik	114
3.4.2	Isten népe és a mindenkit átfogó remény.....	116
3.4.3	A távlatok.....	119

IV. rész: ÉLETÜNK.....123

4.1	<i>A keresztény cselekvés irányelvei</i> (H. Rotter)....	123
4.1.1	Mi az erkölcs?.....	124
4.1.2	Mi a keresztény erkölcs?.....	125
4.1.3	A szabályok értelme általában.....	127
4.1.4	Keresztény cselekvési szabályok.....	129
4.1.5	A keresztény erkölcs alapértékei.....	131
4.2	<i>A keresztény élet területei</i> (K. Hörmann).....	133
4.2.1	Környezetünk.....	134
4.2.2	Saját életünk.....	135
4.2.3	Embertársaink élete.....	136
4.2.4	A nemiség — ajándék és feladat.....	139
4.2.5	Megbecsüljük-e az életet?.....	141

4.3	<i>A Krisztus-követés útjai</i> (H. Rotter).....	142
4.3.1	Jézus mint a keresztény élet alapja.....	143
4.3.2	Jézus követése a házasságban vagy a házasságról önként való lemondásban.....	147
4.3.3	A mai lelkiség súlypontjai.....	152
4.4	<i>Egyházi hivatások és szolgálatok</i> (H. Krätzl).....	153
4.4.1	Az Egyház feladata és küldetése.....	154
4.4.2	Az egyházirend szentségének három fokozata...	156
4.4.3	A vezetői szolgálat.....	158
4.4.4	A szükséges és lehetséges szolgálatok sokfélesége.	159
4.4.5	Az egy közösség és a sokféle adomány.....	161
MODELLJAVASLATOK		163
Könyvünk munkatársai.....		186
Részletes tartalomjegyzék.....		187

KÖNYVÜNK TÉMÁIVAL KAPCSOLATOS KIADVÁNYAINK

Az I. részhez:

Barreau, J.-Cl.: Örömhír. Jézus Krisztus üzenete, 1972

Egger, W.: Bevezetés az Újszövetségbe. Egyben bepillantás teológiájába, 1981

Jézus. Hit és Élet, 3. 1980

Kasper, W.- Scheffczyk, L.- Schnackenburg, R.- Teichtweier, G. Winklhofer, A.: Régi kérdések — új válaszok? Új kérdések — régi válaszok, 1976

A keresztények Istene. Hit és Élet, 5. 1982

Loew, J.: Elmékedések Jézus Krisztusról. Lelkigyakorlat a Vatikánban, 1979, 2.kiad.

Monfort, F.: A Szeretet hite. Katekézis az Evangélium alapján, 1979

Müller, A.: Kereszténység, Egyház — új szemmel, 1970

Nagy a hitünk misztériuma, Hit és Élet 2, 1980

Ratzinger, J.: A keresztény hit. Gondolatok az Apostoli Hitvallás nyomán, 1976

Riebl, M. — Stiglmaier, A.: Bevezetés az Ószövetségbe. (Előkészületben)

Ratzinger, J.: A keresztény hit legfőbb kérdései, 1978, 4.kiad.

Wojtyła, K.: Jel, melynek ellentmondanak. Elmékedések, 1981

A II. részhez:

Bühler, K.: Reggel és este Istennel. Keresztény imakönyv 1978, 2. kiad.

Caretto, C.: Városban pusztai magányod. Indítások a szemlélődő imára, 1981

Eukarisztia. Hit és Élet 4, 1981

Kis Zsolozsma. Reggeli dicséret, Napközi imaóra, Vecsernye, Kompletórium, egy hétre, 1977 (Kifogyott; további kiadása a Szent István Társulatnál jelent meg).

Kis Közös Zsolozsma. (Válogatás a Kis Zsolozsmából), 1978

Louf, A.: Bennünk a Lélek imádkozik, 1979

Quoist, M.: Itt vagyok, Uram! Mai ember imái, 1979, 4.kiad.

Roth, P.: Istennel mindig beszélhetünk, 1978 (Kifogyott)

Találkozások Jézus Krisztussal. A szentségek, Hit és Élet, 1, 1979 (Kifogyott)

A IV. részhez:

Abiven G. és M.: Élet kettesben. Tanácsok a sikeres házaséhoz

— *A Függelékben írások a keresztény házasság lelkeségéről*, 1978

Auer, A., Teichtweier G., Strätling H. és B., és mások: A testben való ember. Test és nemiség mai keresztény szemmel, 1981

Böckle, F.: A moráleteológia alapfogalmai. A keresztény lelkiismeret és nevelése, 1975

Gründel, J.: Az önvizsgálat útján. Függelék: Lelkiismeretvizsgálatok, 1979

Liégé, P.-A.: Krisztusi élet, 1982, 2.kiad.

Quoist, M.: Így élni jó. Elmékedések az élet művészetéről — mai keresztényeknek, 1980, 6. kiad.

Quoist, M.: Krisztus él! 1981, 2.kiad.

Török J. szerk.: Életre szólóan szeretni. Hat beszélgetés vezérfonala (Jegyesekkel beszélgetünk I.), 1974, 2. kiad.

Török J. szerk.: A papi szolgálat. Dokumentumok, tanulmányok, elmékedések. 1974.

Trobisch, W.: Kettesben? Szerelemről és házasságról, 1980, 2. kiad.

A modelljavaslatokhoz:

Egger, W.: Közösén olvassuk a Bibliát, 1977.

Szakképzett teológusok
mutatnak utat, hogy hitünket
mélyebben megértsük
és következetesen éljük.

Kötetünk írói:

Egger Wilhelm

Frank Isnard

Hörmann Karl

Kirchschläger Walter

Krätzl Helmut

Riebl Maria

Rotter Hans

Schmid Margarete

Schwarzenberger Rudolf

Singer Johannes

Weismayer Josef

Opus Mystici Corporis Bécs